

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

HASAN KALA

KENTLERİN AZ GELİŞMİŞ BÖLGELERİNDE EĞİTİM
DURUMU VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAPMIŞ
OLDUĞU FAALİYETLER –OKUMA SALONLARI MAMAK
ÖRNEĞİ-

Yüksek Lisans Tezi

TEZ YÖNETİCİSİ
YRD. DOÇ. DR. SITKI YILDIZ

KIRIKKALE – 2011

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Hasan KALA tarafından hazırlanan "Kentlerin Az Gelişmiş Bölgelerinde Eğitim Durumu Ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yapmış Olduğu Faaliyetler –Okuma Salonları Mamak Örneği- adlı tez çalışması, jürimiz tarafından, Sosyoloji Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir. 19/08/2011

(Başkan)

Doç. Dr. Dolunay ŞENOL

(Üye)

(Üye ve Tez Danışmanı)

ÖZET

Bu çalışmada kentlerin az gelişmiş bölgelerinde eğitim durumu ve sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu faaliyetlerden okuma salonları konusu Mamak örneğinden hareketle ele alınmaya çalışılmıştır. Eğitim hakkı, insanların yaşama hakkından sonra sahip olmaları gereken en önemli haklardan biridir. Tüm bireylerin bu haklardan eşit olarak faydalanması gerekirken günümüzde farklı nedenlerden dolayı birçok insan bu haklardan yoksun yaşamaktadır.

Çalışmada teorik olarak eğitimin genel kapsamı, eğitim türleri, eğitimde fırsat eşitsizliği, gecekondü, sivil toplum gibi konuyla ilgili tüm başlıklar incelenmeye çalışılmıştır. Eğitimde fırsat eşitsizliği ve eğitim hakkını engelleyen faktörler nelerdir, bunların çözüm yolları nasıl geliştirilmelidir, problemle ilgili sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu çalışmalar nelerdir gibi sorulara cevaplar aranarak konu ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca, özel dershanelerin eğitim sistemi içerisindeki yeri ile olumlu veya olumsuz yönleri ele alınmıştır.

Araştırmada; okuma salonlarının açılış amacı, faaliyetleri ve etkileri üzerinde durularak, öğretmenlere yönelik mülakat çalışması ve öğrencilere yönelik anket çalışmaları ile konu uygulamalı olarak irdelenmiştir.

Sonuç olarak; Okuma Salonları eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik çok önemli çalışmalar yürütmektedir. Uygulamış oldukları eğitim ve öğretim yöntemleri, öğrencilerin sosyo-psikolojik gelişimleri üzerinde olumlu etkiler oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Gecekondü, Özel Dershaneler, Sivil Toplum, Okuma Salonları, Mamak.

ABSTRACT

This study, deals with the level of education in the underdeveloped regions of the cities and the Reading Rooms, as one of the activities of non-governmental organization, by focusing on a case study of the Mamak. The right to education is the one of the vital rights after the right to life. In spite of the necessity of the human rights, many people are deprived of these rights for various reasons.

This study, researches the concept of education, types of education, inequality of opportunity to education, “gecekondu”, civil society. What are the factors that prevent the equality of opportunity to education, how these solutions may be developed, what the efforts are made by non-governmental organizations related to the problem, searching for answers to such questions by providing details in this study.

Furthermore, the positive or the negative aspects of private tutoring institutions are examined in the place of the education system.

In this study, the purposes of the opening the reading rooms are examined by highlighting their activities and their impacts, using interviews with teachers and survey for the students.

In conclusion, the Reading Rooms are very significant to provide equality of opportunity to education. They applied the training and teaching methods which are a positive impact on students in terms of the socio-psychological development of them.

Key Words: Education, “Gecekondu”, Private Tutoring Institutions, Civil Society, The Reading Rooms, Mamak

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Kentlerin Az Gelişmiş Bölgelerinde Eğitim Durumu ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yapmış Olduğu Faaliyetler –Okuma Salonları Mamak Örneği” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

25. 07. 2011

Hasan KALA

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Eğitim, eğitimde fırsat eşitsizliği ve gecekondulular kavramları çokça üzerinde konuşulan, kafa yorulan kavramlar olmasına karşın tam anlamıyla bu konularda çözüm üretilebilmiş değiliz. Kavramlar bir bütün olarak ele alındığında sarmal bir görüntü arz etmektedir. Birbirlerinin sebebi aynı zamanda sonucu olabilen bu kavramlar, toplumsal problemlerin de en önemli sebepleri olarak kabul edilebilir.

Gecekondulular bölgelerinde eğitimin desteklenmesi, eğitimde fırsat eşitsizliğinin önüne geçilmesi konularında çok fazla konuşulurken, aynı oranda çözüme yönelik çalışma yeterince yapılamamaktadır. Bu çalışmanın amaçlarından biri de yapılan geniş kapsamlı, etki oluşturan bir projeyi incelemek, hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşmaktır. Bu bölgeler; toplumsal risk taşıyan, kontrolü güç olan, yeterli eğitim ve istihdam olanakları olmadığı için de her geçen gün çözümsüzlüğe doğru giden bir yapıya sahipler. Bu problemlerin çözümü, birinci derecede bu bölgelerde yaşayan bireyler eğitim imkanlarından eksiksiz faydalanması ile gerçekleşecektir. Yeterli eğitimi almış bireylerin muhakeme kabiliyetleri gelişirken; olaylara, insanlara ve topluma karşı daha sağlıklı tavır alabilme özellikleri de artar.

Problemlerin çözümünde resmi kurumlar kadar, sivil toplum kuruluşlarına da büyük görevler düşmektedir. Sivil Toplum son yıllarda ülkemizde hızla gelişen ve işlevsel bir şekle bürünmüştür. Sivil Toplum Kuruluşlarının özellikle bu alanlarda yapmış olduğu çalışmalar değişim ve dönüşüme pozitif katkı sağlamaktadır. Bütün bu kavram ve çalışmaların incelenmesi, sonuçlarının değerlendirilmesi çalışmanın en önemli amacıdır.

Bu çalışmada desteklerini esirgemeyen tez danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Sıtkı YILDIZ'a, Sosyoloji Bölüm Başkanı Doç.Dr. Dolunay ŞENOL'a, Prof. Dr. Kayhan MUTLU'ya, sabır ve desteklerinden dolayı eşime, oğluma ve Yönetim Uzmanı Yüksel BAĞIŞLAR'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
KİŞİSEL KABUL-AÇIKLAMA	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM EĞİTİME BAKIŞ

1.1. EĞİTİM NEDİR?	5
1.1.1. Eğitim Hakkının Önemi	10
1.1.2. Eğitimin Temel Amaçları ve Toplumsal İşlevleri	20
1.1.3. Eğitimin Toplumsal Değişmeye Etkileri	24
1.1.4. Eğitimde İmkân ve Fırsat Eşitliği.....	29
1.2. EĞİTİM TÜRLERİ	44
1.2.1. Örgün Eğitim.....	44
1.2.1.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumları.....	45
1.2.1.2. İlköğretim Kurumları	46
1.2.1.3. Ortaöğretim Kurumları.....	48
1.2.1.4. Yükseköğretim Kurumları	49
1.2.2. Yaygın Eğitim.....	50
1.3. EĞİTİMDE TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ.....	53
1.3.1. Eğitimde Toplam Kalite Yönetiminin Amacı.....	55
1.3.2. Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi İlkeleri	55
1.3.3. Eğitimde Katılım Nasıl Sağlanır?	56
1.3.4. Eğitimde Toplam Kalite Yönetiminin Unsurları	57
1.3.4.1. Liderlik	57
1.3.4.2. Öğretmen.....	59

1.3.4.3. Öğrenciler.....	59
1.3.4.4. Öğrenen Okul.....	60
1.3.5. Sınıf Yönetiminde Kalite	62
1.3.6. Değerlendirme	63
1.3.7. TKY Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar	64
1.4. ÖZEL DERSHANELER	65
1.4.1. Özel Dershanelerin Doğuşu ve Gelişimi.....	65
1.4.2. Özel Dershanelerin Amaç ve İşlevleri	67
1.4.3. Özel Dershanelerle İlgili Sayısal Veriler	69

İKİNCİ BÖLÜM

GECEKONDU VE SİVİL TOPLUM

2.1. GECEKONDU	71
2.1.1. Gececondulaşma ve Gecekondu	71
2.1.2. Gecekondu Mahallelerinin Hane Halkı Reisi ve Eşi Eğitim Durumu ..	72
2.1.3. Gecekondu Çocuklarının Eğitim Durumları.....	74
2.2. SİVİL TOPLUM	76
2.2.1. Sivil Toplum Kavramı	76
2.2.2. Türkiye’de Sivil Toplum Kavramı ve Tarihçesi	82
2.2.3. STK’ların İşlevleri	95
2.2.4. Türkiye’de Eğitim ve Sivil Toplum İlişkisi.....	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTLERİN AZ GELİŞMİŞ BÖLGELERİNDE EĞİTİM DURUMU VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAPMIŞ OLDUĞU FAALİYETLER –OKUMA SALONLARI MAMAK ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	102
3.1.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem.....	102
3.1.2. Veri Toplama Tekniği.....	102
3.1.3. Veri Toplama Süreci.....	103
3.1.4. Verilerin Analizi.....	103

3.2. BULGULAR VE YORUM.....	103
3.2.1. Mamak Okuma Salonunda Görev Yapan İdareci ve Öğretmenlerin Okuma Salonu İle İlgili Değerlendirmeleri	104
3.2.2. Mamak Okuma Salonunda Görev Yapan İdareci ve Öğretmenlerin Okuma Salonu İle İlgili Değerlendirmeleri	113
 SONUÇ.....	148
KAYNAKÇA	155
EKLER.....	161

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Eğitimde Toplam Kamu Harcamaları.....	27
Tablo 2. Eğitim Düzeylerine Göre, Eğitim Kurumlarında Öğrenci Başına ve Ulusal Gelire Dayalı Harcamalar	28
Tablo 3. Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı 2005/06.....	36
Tablo 4. Bölgelere Göre İlköğretimde Okullaşma Oranları (2003)	37
Tablo 5. Son 10 Yılda Özel Dershanelerin Sayısal Verileri	70
Tablo 6. Hane Reisi Erkeğin Eğitim Düzeyi.....	73
Tablo 7. Hane Reisi Eşinin Eğitim Düzeyi	73
Tablo 8. Hanedeki Çocuk Sayısına Göre Zorunlu Eğitim Dönemindeki Çocukların Okula Gitme Durumu	74
Tablo 9. Hane Reisi Eğitim Durumuna Göre Zorunlu Eğitim Dönemindeki Çocukların Okula Gitme Durumu.....	75
Tablo 10. Hane Reisi Eğitim Durumuna Göre Kız Çocukların Eğitimlerini Devam Ettirme Yönündeki Tutumları	75
Tablo 11. 2011 yılı Dernek Sayısı	94
Tablo 12. Derneklerin Kuruluş Amaçlarına Göre Dağılımı.....	94
Tablo 13. STK'ların eğitim olgusunu tanımlarken vurguladıkları noktalar	94
Tablo 14. Cinsiyetiniz?	122
Tablo 15. Yaşınız?	122
Tablo 16. Okuma salonlarına kaç yıldır devam ediyorsunuz?	122
Tablo 17. Ailenizin Aylık Toplam Geliri Yaklaşık Kaç TL. dir?	123
Tablo 18. Kaç kardeşsiniz?	123
Tablo 19. Annenizin Eğitim Durumu Nedir?	123
Tablo 20. Babanızın Eğitim Durumu Nedir?	124
Tablo 21. Okuma salonunun burada açılması sizi ne kadar etkiledi?	124
Tablo 22. Okuma salonları öğrencilerin başarısı üzerinde ne kadar etkilidir?	125
Tablo 23.Okuma salonlarında öğrenciler için derslerinin dışında farklı etkinlikler düzenleniyor mu?	126
Tablo 24. Okuma salonlarında görev yapan öğretmenler öğrencilerini severler	126
Tablo 25. Öğretmenler öğrencilerinin tüm problemleriyle ilgilenirler mi?	126
Tablo 26. Öğretmenler öğrencilerin derslerini yakından takip ederler mi?	127

Tablo 27. Okuma salonlarına geldikten sonra derslerinizde olumlu bir değişiklik oldu mu?	128
Tablo 28. Öğretmenleriniz aileleriniz ile görüşürler mi?	128
Tablo 29. Öğretmenleriniz, sizlerin sosyal ve psikolojik gelişimlerinize yardımcı oluyorlar mı?	129
Tablo 30. Öğretmenleriniz, sizlerin kitap okuma alışkanlığı kazanmanız konusunda çalışmaları ve teşvikleri var mıdır?	129
Tablo 31. Öğrencilere dersleri dışında genel tavır, davranış, insanlara saygı ve sevgi gibi değerler öğretilir	130
Tablo 32. Öğretmenler öğrencilerine tavır, davranış, insanlarla iyi ilişkiler kurma noktasında örnek olurlar	130
Tablo 33. Öğretmenler eleştiriye açıktır	131
Tablo 34. Öğretmenler görevlerini yerine getirirken özverili davranırlar	131
Tablo 35. Okuma salonları olmasaydı dershaneye gider miydiniz?	132
Tablo 36. Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?	132
Tablo 37. Okuma salonlarının sizin gelişiminiz ve hayata bakışınız üzerinde olumlu etkileri oldu mu?	132
Tablo 38. Öğretmenler öğrencilerle birlikte olmaktan mutluluk duyarlar	133
Tablo 39. Okuma salonunda ki yöneticilerle öğretmenler iyi anlaşırırlar	133
Tablo 40. Öğrenciler sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatlıkla anlatabilirler.....	134
Tablo 41. Sınıfta görüş ve önerilerimi rahatlıkla dile getirebiliyorum	134
Tablo 42. Okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum	135
Tablo 43. Okuma salonlarında öğrendiğim bilgilerle insanlara ve hayata karşı bakışım olumlu etkilendi	135
Tablo 44. Bize öğrenme ve başarıma fırsatı tanınmaktadır	135
Tablo 45. Sınıfta rahatlıkla oturabiliyor, dersleri en iyi şekilde izleyebiliyorum	136
Tablo 46. Okuma salonlarında sosyal aktiviteler, piknik, gezi vs. yapılmaktadır	135
Tablo 47. Ailenin Toplam Gelirine Göre Tablolar	140
Tablo 48. Babanın Eğitim Durumuna Göre Tablolar.....	143
Tablo 49. Cinsiyete Göre Tablolar	149
Tablo 50. Devam Etme Süresine Göre Tablolar	153

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ÇHB	: Çocuk Hakları Beyannamesi
ESEV	: Eğitimi Sevenler Derneği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
METK	: Milli Eğitim Temel Kanunu
ÖZ-De-Bir	: Özel Dershaneler Birliği
PİO	: Pansiyonlu İlköğretim Okulu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TKY	: Toplam Kalite Yönetimi
YİBO	: Yatılı İlköğretim Bölge Okulu

GİRİŞ

Küreselleşme, bilimin/bilginin uluslararası arenada kendine çok hızlı bir zemin bulmasına neden olmuştur. Günümüz dünyasında enformasyonun hızlı gelişiminin etkisiyle, bilgiye ulaşma ve bilgi paylaşımı konusunda düşünceler ve anlayışlar farklı bir anlam kazanmıştır.

Tarihin tüm dönemlerinde okullar, gelişmenin, ilerlemenin kaynağını oluşturan, yeni bilgi ve becerilerin kazanılmasını sağlayan kurumlar olarak önemlerini korumuştur.

Sanayi ürünlerinin üretilmesi ve geliştirilmesine yönelik insan modelinin yetiştirilmesi, sanayi toplumu okullarının amacını oluşturmuştur. Bilgi işlem teknolojilerinin hızla gelişmesiyle, enformasyonda yani bilgi artışı, akışı ve iletişimi noktasında başlayan baş döndürücü gelişmeler, iş hayatını değiştirmiş ve sanayi toplumlarından bilgi toplumlarına bir geçiş yaşanmıştır. Bu hızlı değişim sadece iş hayatıyla sınırlı kalmamış ve her alanda etkisini göstermiştir. Bu süreçte, toplumsal sistemler gibi eğitim sistemleri de bu değişimden nasibini almıştır.

Her alandaki hızlı gelişim, ulaşılan bilgi düzeyinin de günden güne yükselmesini sağlamaktadır. Tüm bunlar bu bilgilerin yeni nesillere aktarılmasına ilişkin çeşitli problemleri de beraberinde getirmektedir ve eğitime verilen önem gittikçe artmaktadır.

Hızla akan zamanın içinde, hızla değişen sistemlerle birlikte eğitim sistemi de yerini almıştır. Şu andaki öğrencilerimizin yarın ki hayatları bizimkinden farklı olacak. İş hayatına ve geleceğe hazırlayacağımız insanın eğitimi, bilgiye ulaşma, öğrenmeyi öğrenme, sorun çözme ve yaratıcılık davranışlarını kazandırmaya da yönelik olmak zorundadır. Yani eğitimde temel hedef, değişimle başa çıkma ve kaliteyi sürekli geliştirme davranışlarının kazandırılması olmalıdır.

Yaşadığımız yüzyılda insanlar iletişim ve ulaşım araçlarının etkisi ile yaşam kalitesi için, daha iyinin ve daha güzelin farkındadır ve bunların peşindedir. Bu nedenle yaşam

kalitesini arttıracak mal ve hizmeti üreten kuruluşlar “insan odaklı” olmak durumundadırlar.

İnsanlar daha iyiyi ve güzeli elde etme yolunda mücadele verirken, bu mücadelede onlara yardımcı olacak en önemli etken, kaliteli bir eğitim alabilmiş olmalarıdır. Fakat ülkemizde eğitim imkânlarından herkes eşit oranlarda faydalanamamaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğinin tam anlamıyla sağlanamamasından dolayı toplumun bazı kesimlerinde, özellikle kırsal kesimlerde ve kentlerin geri kalmış bölgeleri olan gecekondü bölgelerinde mağduriyet yaşanmaktadır. Son yıllarda sivil toplum kuruluşlarının mağdur bölgelerde özellikle eğitim alanında önemli çalışmalar başlattıklarını görmekteyiz. Okuma salonları henüz 5 – 6 yıldır bu bölgelerde çalışmalar yürütmelerine rağmen çok önemli başarılar elde etmeyi başarmışlardır. Türkiye genelinde özellikle riskli bölgelerde öncelikli olarak eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Okuma Salonlarında, dershaneye gitme imkânı olmayan fakat belli bir potansiyele sahip öğrenciler sınavla seçilip, ders hane sisteminde fakat ücretsiz olarak sınavlara hazırlanma imkânına sahip olmaktadırlar. Ders takviye kurslarının yanı sıra öğrencilere bilişsel, ruhsal, düşünsel dünyalarını da geliştirecek şekilde rehberlik faaliyetleri ve sosyal faaliyetler de düzenlenmektedir. Ailelere yönelik seminerler düzenlenerek çocuklarla birlikte ailelerin gelişimi de dikkate alınmaktadır. Maddi anlamda, tüm bu çalışmaların yürütülmesinde, eğitim faaliyetlerine karşı duyarlı iş adamlarının, topluma mal olmuş sanatçıların, farklı dernek, kurum ve kuruluşların destekleri, yerel yönetimlerin katkısı bulunmaktadır. Eğitim, rehberlik ve sosyal faaliyetlerin yürütülmesi, çocukların mağduriyetlerinin giderilmesi, ailelerle sürekli irtibatta olarak gelişim ve değişimi daha sağlıklı gerçekleştirebilmeleri gibi hususlarda yoğun bir gayretin içinde olan eğitimci kadrosunu da unutmamak gerekir.

Gecekondü bölgelerinde ve kırsal alanlarda yaşayan bireylerin olayları ve kişileri sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmesinin en önemli yolu iyi eğitim almalarıdır. Aksi takdirde bireyler geleceğe güvenle bakamazlar. Tüm bu mağduriyetlerin yaşanmaması adına sivil toplum kuruluşlarının üstüne çok fazla yük düşmektedir. Atılacak her adım bu bölgelerde yaşayan insanlar açısından önem arz etmektedir. Sosyal problemlerin insan kaynağı olan bu bölgelerin rehabilitasyonu ancak ve ancak eğitim ile mümkün olacaktır. Sivil toplum kuruluşlarının buralarda yürüteceği çalışmalar bölge halkı adına ne kadar önemliyse toplum adına da o kadar önemlidir. İyi eğitim almış bireylerin muhakeme kabiliyetleri de gelişir böylelikle kendine olan güveni artarken diğer taraftan da

kendini zararlı durumlar karşısında daha kolay savunabilir. Bu bölgelerde yaşayan insanlar ancak ve ancak eğitimle daha iyi bir hayat standardı elde edebilir.

Eğitim alanında yürütülen çalışmaların yanında çocukların tüm gelişim dönem ve ödevlerinin de göz önünde bulundurulması ve ona göre faaliyetlerin planlanması da ayrıyeten gereklidir. Çocukların gerek sosyal gerekse psikolojik yönelerini tatmin edecek faaliyetlerin de uygulanması önemlidir. Annelere – babalara yönelik yürütülecek çalışmalar ile onların çocuklarına daha sevgili ve şefkatli bir o kadar da ilgili olmaları da sağlanmalıdır. Gerek maddi imkanların yoksunluğu gerekse eğitim düzeyinin düşük olması aile fertleri arasında ki bağları zayıflatmaktadır. Bağların güçlendirilmesi adına yürütülen faaliyetlerin ayrıntılı bir şekilde planlamasında fayda vardır. Problemlerin çözümü adına profesyonel insanlarla çalışılması ve problem analizlerinin de çok iyi yapılması ayrı bir önem taşımaktadır.

Devlet ya da özel girişimcilere ait, amacı eğitime destek vermek olan okuma salonları kaliteli eğitim vermeli ve sorumlular bunun gerçekleşmesini sağlamalıdır. Şu anda binlerce okul, dersane verdikleri eğitime paralel olarak iş yapan okuma salonlarının işlevselliğini özümsemenin yollarını arıyorlar. Bu okuma salonlarına devam eden öğrenciler kendi gelişimleri ile birlikte, ailelerine ve yaşadıkları çevreye karşı aldıkları eğitimlerin yararlarını yansıtmak üzere, düşüncelerini değiştirme süreci içindeler.

Bu ve buna benzer çalışmalarla bireylerin daha üretken ve topluma faydalı bireyler olacağı bir gerçektir. Toplumsal işleyişin sağlıklı devamı adına ilgili bölgelerde ki eğitim seviyesinin artması önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİME BAKIŞ

1.1 EĞİTİM NEDİR?

İnsanlık tarihi içerisinde eğitim kadar eski başka bir eylem biçimi düşünülemez. İnsanın doğal yapısının bir yansıması olan eğitimi keşfetmesi, diğer keşifler içinde önemli bir başlangıç olmuştur. Eğitim içerisinde doğal öğelerle zihinsel ve duygusal ürünler birlikte yer alırlar. Başka bir ifade ile eğitim düşünce ve uygulamalarında, bireyin ve toplumun iç dünyasından gelen ve bir fışkırış halinde kendini gösteren duygusal yaşamıyla, istence dayalı yapıp etmelerinin doğayla kaynaşmış etkili bir sentezi yer alır (Akyüz, 1999: 144–145).

Eğitim konusu, ilk çağlardan beri tüm toplumları ilgilendiren ve toplumsal yaşamda önemli rol oynayan bir süreçtir. Eğitim, toplumun ahlak kurallarının, ekonomik ve politik yapısının belirlediği ve toplumsal düzenin devamını sağlayan bir sistemdir. Eğitim, kişileri yaşadığı toplumun ve toplumun bağlı bulunduğu çağdaş dünyanın uyumlu bir üyesi haline getirerek onları çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmaktadır. (Ayaz, 1994: 3). İnsanlar hayatları boyunca ihtiyaç duyduğu herşeyi eğitim yoluyla öğrenirler. Birey eğitim vasıtasıyla çevresel ve sosyal yönlerden başarıya ulaşır; bireyin barış, özgürlük, sosyal adalet ve evrensel bütünlük gibi kavramları kazanmasında eğitim etkin bir unsurdur. Ayrıca eğitim; toplumsal ve ekonomik kalkınmanın da itici bir gücü olarak sanayi sektörü, tarım sektörü gibi üretim sektörlerini ve gıda sektörü, giyim sektörü gibi tüketim sektörlerinin tamamını etkilemektedir. Eğitim, insanın hayatını sürdürürken ihtiyaç duyacağı en basit bilgidен, en karmaşık bilgiyi elde etmesine ve bu bilgilerle amacına ulaşmasına fırsat vermektedir. Eğitim bireyin üretkenliğini arttırarak kendine ve çevresine daha olumlu bakabilme yeteneğini kazandırır.

Eğitimin gerek tanımı, gerekse işlevi toplumdan topluma farklılık göstermekle birlikte, tarihsel süreç içerisinde de çeşitli değişikliklere uğramıştır. Eğitim her felsefi an-

layıŖa ve her bireysel yaklaŖıma göre deęiŖik Ŗekillerde tanımlanmıŖtır. Bu tanımlar-dan pek çoğu eğitime kendi hedeflerine uygun bir amaç y klemiŖ ve eğitimin tanımını ona göre yapmıŖtır. İdealistler, eğitimi Tanrıya ulaŖmak için yapılan etkinlikler; Realistler, insanı toplumun baŖat kültürüne göre yetiŖtirme süreci; Marksistler,  eliŖkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci; Pragmatistler, yaŖantılar yoluyla kiŖide istendik davranıŖ deęiŖiklięi yapma süreci; VaroluŖ ular ise insanı sınır durumuna getirme süreci olarak ele almıŖlardır (Sönmez, 1998: 8).

Farklı dönem ve toplumlarda eğitimin iŖlevi, Ŗekli, tanımı sürekli olarak farklılık arz etmiŖtir. DeęiŖmeyen gerçeklerden biri de eğitime ulaŖabilen ve iyi bir eğitim alan insanların ve toplumların tamamının ekonomik anlamda geliŖmiŖ olmalarıdır. Bu gerçek tarihin her döneminde neredeyse aynı olmuŖtur. İlkçağ'dan Ortaçağ'a, Yeniçağ'dan Yakın ağa ve günümüze tüm dönemlerde ekonomik anlamda geliŖmiŖ olan toplumlar ve o toplumlarda yine ekonomik özellikleri farklı olan insanlar her zaman eğitimden faydalanma imkânına daha fazla sahip olmuŖlardır.

Eğitim; bireylerin her anlamda kiŖisel geliŖimlerini ger ekleŖtirmesine yardımcı olan, onların topluma uyum sürecini kolaylaŖtıran, topluma uyum sürecinde ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve yetenekleri elde etmesini sağlayan, bu anlamda okulla da iŖbirlięi halinde olan, maddi ve manevi kültür unsurlarının bireylere aktarıldığı bir süreçtir. Eğitimin tanımına bakıldığında bilim olarak eğitim, hizmet olarak eğitim, kazantı olarak eğitim,  ğretim olarak eğitim, kurum olarak eğitim ve kültür olarak eğitimi sınıflandırmak mümkündür (BaŖaran, 2007: 35). Eğitimin soyut bir kavram olması ve deęiŖik açılardan algılanması deęiŖik tanımların yapılmasına yol açar. Yapılan tanımlar içerik ve süreç açısından ele alınır. İçerik tanımları somut ve özel tanımlardır. Eğitimin nerede, ne zaman, kime ve kim tarafından verileceğini gösterir. Süreç olarak ele alınan eğitimde ise olgular yoluyla deęiŖim anlatılmaktadır. Genel ve soyut olarak eğitim ele alınır. (BaŖaran, 2007: 35)

Genel olarak eğitim, insani bir faaliyet olup insanın bütün yönleriyle geliŖtiril-mesi olarak tanımlanır. Geleneksel bir yaklaŖımla eğitim, bir toplumda insanların ortak değerler çevresinde b t nleŖtirilmesiyle erdemli bir toplum oluŖturma süreci olarak ele alınır. Günümüzde ise eğitim, sosyal kültürel, politik, ekonomik boyutları ve iŖlevleri

olduğu kadar milli ve uluslar arası boyutları ve işlevleri de olan bir konu ve bir sistem olarak ifadelendirilmiştir (Şişman, 2010: 4.). “Eğitim bir anlamda kişinin kazandırdıklarını anlatır, bazen de öğrenim karşılığında kullanılmaktadır. Eğitilecek kitleyi içerecek biçimde kullanılabildiği gibi eğitimin aracını gösterecek biçimde de kullanılabilir” (Başaran, 1987: 14- 15).

Eğitimin tarihini çok eskiden başlatmak mümkün ise İÖ 3.-4. Yüzyıldan başlatılabilir. Eski Yunan’da yetişen filozoflar eğitime felsefi açıdan bakmışlardır. Bu döneme Eflatun, Sokrates ve Aristo damgasını vurmuştur. Tarım toplumu eğitiminde, bilgiler kuşaktan kuşağa aktarılan öğretilerden oluşur. Bu bilgiler yetişkinlerce aktarılır. Toprağın işlenmesi ve ürünlerle ilgili bu bilgiler yüzyıllarca değişmediğinden araştırma yapmaya da gerek yoktur (Toprakçı, 2005: 51) Bu dönemde eğitim alanında çok fazla bir gelişme yaşanmamış, ihtiyaç da hissedilmemiştir. Çünkü insanlar hayatların devam ettirebilme adına çok fazla bilgiye ihtiyaç duymamaktadır. Fakat ilerleyen zamanla birlikte gerek insan sayısının artması, gerekse insanlar arası etkileşimin artmasıyla birlikte daha iyiyi elde etme anlamında ki mücadele eğitimde de farklı değişikliklere sebep olmuştur.

Tarım toplumunun yerini sanayi toplumunun almasıyla birlikte ezberci eğitim-den kaçış hızlanmıştır. Bu yeni toplumda bilen değil; düşünen, araştıran, sorgulayan ve tartışan insanlara ihtiyaç duyulmuştur. Aydınlanma Felsefesi, eğitimle ilgili uygulamalarda değişimler yaşanmasına yol açmıştır. Aydınlanmacılardan Locke’a göre, her çocuk eğitimcilerin elinde biçimlendirilecek “boş bir levha” gibidir. İnsan eğitimle insan-laştırılır. Bu nedenle onlar çocukların kötü olarak nitelendirilen tüm özelliklerin yanlış eğitim ya da kötü toplumsal, ekonomik ve kültürel koşullardan kaynaklandığını düşünürler. Modernleşmeci eğitimin ayırt edici özelliklerinin başında, eğitimin laik ve ulusal bir nitelik taşıması gelir. Bunun sonucu olarak milliyetçi eğitim anlayışı güçlenmiştir. Din merkezli eğitimin yerini insan merkezli (hümanist) eğitim almıştır. Sonuçta bireycilikten güç alan liberal bir eğitim anlayışı ortaya çıkmıştır. (Toprakçı, 2005: 53) Bu gelişmeler eğitimde bireysel rekabet ve gelişmeyi de beraberinde getirmiş, insanların birbirine üstünlük kurmalarının ve daha iyi bir hayata ulaşmanın yolunun iyi bir eğitim-den geçtiği düşüncesi ön plana çıkmıştır. Eğitimde milliyetçilik anlayışının güçlenmesi ile birlikte her ulus kendi eğitim sistemini oluşturma çalışmasına girmiştir. İşte bu noktada uluslar kendi maddi, manevi kültürlerini, temellerini ne kadar eğitim sistemlerine yerleştirebil-

dilerse o kadar başarılı olmuşlardır. Geçmişteki başarı ve mağlubiyetlerin-den çıkardıkları dersleri objektif olarak eğitim sisteminin içerisine dâhil eden toplumlar kendi insanlarını bu anlamda daha başarılı hale getirebilmişlerdir.

Bilişim toplumunda ise eğitim daha farklı bir görünüm kazanmıştır. Fizik bilimindeki gelişmeler, mekanik düşünceden kuantum düşüncesine geçişi sağlamıştır. Temel üretim etkeninin bilgi olması ve bilgiye dayalı teknolojinin kısa sürede değişmesi, eğitimin önemini daha da arttırmış, modern toplumdaki yetişkinlikte biten eğitim yerini, yaşam boyu eğitime bırakmıştır (Toprakçı, 2005: 54). Bu anlayışa göre, insan kendini sürekli yenilemek ve geliştirmek zorundadır ki toplumsal anlamda kabul görmeye ve insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmeye devam etsin.

Birçok düşünür eğitim sürecini; bir düzeltme, değer yaratma, iyiye ve güzele doğru yönelen bir değiştirme, bu bağlamda mükemmelleştirme, yetismeye terk etme, insan ruhunun ve zihninin sürekli olarak taze ve canlı kalmasını sağlama gibi kavramlarla açıklamak isterler. Aristo (İ.Ö. 384- 322), Thomas von Aquin (1226- 1274), Leibniz (1646- 1716) ve Kant (1724- 1804)'ın düşüncesindeki bitme, tamamlama, olgun-laşma ve J. F. Herbart'ın eğitim felsefesinin özünü oluşturan “mükemmele erişme” söz-lerinin içerdiği anlam, eğitim kapsamını ve içeriğini anlatmak üzere seçilmiş kavramlardır (Varış, 1985: 35).

John Dewey'e göre eğitim: “Hayata hazırlık değil, fakat hayatın kendisidir. Eğitim gelişmedir. Eğitim, yaşantıların devamlı surette yeniden oluşumdur. Eğitim sosyal bir süreçtir. (Akyüz, 1984: 4- 30.) Bu doğrultuda eğitim, hayatın belki de en ihmal edilemez ve vazgeçilemez bir parçasıdır. İnsan, doğa ve kâinat her yönüyle ve sürekli bir değişikliğe tabii tutulurken, bu değişikliklere karşı insanı uyumlu ve koordineli hale getirecek olan da yine eğitimidir.

Durkheim'e göre eğitim, fizik ve toplumsal çevrenin insan üzerinde meydana getirdiği etkilerdir. Fakat eğitim deyince daha çok, okulda sürdürülen etkinlikler anlaşılmalıdır. Örneğin çocuğun kalıtım yoluyla getirdiği özelliklerinin keşfedilip azami ölçüde geliştirilmesi; çocuğun, gencin ve yetişkinin, içinde yaşadığı çevreye uyarlanması; genç kuşaklara sosyo-kültürel değerlerin aşılınıp öğretilmesi; bireyin toplumun değişim ko-

şullarına ayak uydurabilmesi için gerekli bilgi, görgü, beceri ve alışkanlıklarla donatılması gibi etkinlikler eğitimi içerir. Birçok düşünür, eğitimi bireysel açıdan ele almıştır. Örneğin Kant’a göre eğitim, insanın mükemmelleştirilmesidir. J.S. Mill’e göre, bireyin kendisi ve başkaları için bir mutluluk aracıdır. H.Spencer’a göre de iyi yaşama olanakları sağlayan etkinliklerin tümüdür. Herbart da benzer düşünceye sahiptir. Ancak Durkheim, eğitime toplumsal bir içerik kazandırmıştır (Tezcan, 1999: 4–5). Bu yaklaşımların tamamı eğitim kavramını bir yönüyle tanımlamaya çalışmıştır. Fakat Durkheim’in eğitime kazandırdığı toplumsal içeriğin, eğitimin çok yönlülüğünü ve farklı de-ğişkenler tarafından etkilendiğini göstermesi adına önemlidir. Eğitim değerlendirirken veya tanımlanırken, neredeyse toplumu oluşturan tüm dinamikler göz önünde bulundurulmalıdır ki sağlıklı bir sonuç elde edilebilsin.

Gökalp’a göre eğitim, toplumun bireyleri üzerinde uyguladığı toplumsallaştırma işidir. Toplum, bireyler toplumsallaşırken bunun iyi ya da kötü oluşuna göre bir değerlendirme yapar Eğitim, bu yönüyle toplumsal ahengi sağlama, bireyleri toplumsallaştırarak, onların toplumla uyum kabiliyetini gerçekleştirme gibi bir misyon yerine getirmektedir. Yine Gökalp’e göre eğitimin milliyetçi temelleri olmalıdır ve ona göre modern bir toplum olmanın belki de en temel şartı budur. Baltacıoğlu da eğitimin ulusal bir temele dayanmasını savunur. Ayrıca yeni adam yetiştiren üretici bir eğitim sisteminde yatar. Ethem Nejat ise eğitimde uygulamanın önemli olduğu üzerinde durmuştur. Uygulamalı eğitim, öğrenilen yeni bilgi ve davranışların daha kalıcı olması adına önemli bir yöntemdir. Prens Sabahattin’e göre eğitim kişiliğin gelişmesine yardım etmelidir. Satı Bey’e göre eğitimin görevi, kişideki ruhsal yetenekleri geliştirerek toplumsal yaşama geçişi sağlamaktır. O halde eğitim, hem bireyin kişisel yeteneklerini geliştirecek, hem de onun genel yeteneklerini arttıracaktır. Abdullah Cevdet’e göre eğitim, biyolojik üstünlükler gösteren “seçkin”i geliştirmeli, halkı yönetimi denetleyecek düzeye getirebilmelidir (Tezcan, 1999: 34).

Bütün bunlar, eğitimin, gerek birey gerekse toplum için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bireyle toplum arasında, birbirini etkileme ve birbirinden etkilenme anlamındaki bütünlük ve değişkenliğin en temel ve belirleyici unsuru eğitimidir. Birey gelişirse toplum gelişir, toplum gelişirse birey gelişir gibi birbirine bağlı iki

kombinasyonu da gerçekleştirecek olan güç eğitimidir. Bu nedenle eğitimi tanımlamak veya tek bir tanıma sığdırmak kolay değildir.

1.1.1. Eğitim Hakkının Önemi

Eğitim hakkı, bireyin doğuştan getirdiği en temel haklardan biridir. Okuma yazma bilmeme çok ciddi sorunlara neden olmaktadır. Anne ve çocuk ölümlerinin önde gelen etkenlerinden biri, annenin eğitim düzeyinin düşüklüğü ya da hiç okuma-yazma bilmemesidir. Kız çocuklarının okullaşma oranındaki 10 puanlık bir artış sonunda bebek ölüm hızı binde 4,1 azalmaktadır (UNICEF, Dünya Çocuklarının Durumu, 1999 Raporu:7) Bu veriler ışığında, bireyin en temel hakkı olan yaşama hakkı ile eğitim hakkı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. İnsanın yaşamdan sonra belki de en basit yetilerinin bile kazanılmasında eğitim ciddi rol oynamaktadır. İnsan bütün bir ömür boyu gelişmeye açık bir varlık olduğu için sürekli olarak sağlıklı bir eğitime ihtiyaç duymaktadır. Aksi takdirde eğitime erişim noktasında oluşabilecek küçük bir aksamanın bedeli gerek bireysel, gerekse toplumsal anlamda ağır olacaktır. Bireyin bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlâk gelişimi, birey için en az yaşama hakkı kadar önemlidir. Tüm bu gelişimlerin sağlıklı bir şekilde tamamlanabilmesi de eğitimle mümkün olabilecektir. İnsan doğuştan itibaren bir takım kabiliyetlerle dünyaya gelir. Bu kabiliyetlerin gelişmesi ve insane günlük hayatta faydalı hale gelebilecek seviyeye ulaşmasında eğitimle ancak mümkün olabilecektir. Eğitim olmadan bütün bu yeteneklerinde çok bir anlamı olmamaktadır. Bu yüzden ki birçok zeki ve kabiliyetli insane uygun şartlarda uygun bir eğitime tabi tutulamadıkları için yetenek ve zekâlarını çok fazla alanlarda, hatta insanlara zarar verecek boyutlarda kullanılmaktadırlar. Eğitimden tam faydalanamayan insanlar üretken biçimde çalışamazlar, sağlıklarına özen gösteremezler, kendilerini ve ailelerini gereği gibi koruyamazlar ve kültürel açıdan zengin bir yaşam sürdüremezler. Okuma-yazma bilmemek, insanların yaşadıkları toplumlarda, bütün halklar ve gruplar arasında anlayışı, barışı ve hoşgörüyü, iki cinsiyet grubu arasında eşitliği öngören bir ruhla yer almalarını güçleştirir. Bu durum toplumun bütünü açısından ele alındığında, eğitim hakkının gerçekleştirilememesi, demokrasi ve toplumsal ilerlemeye, böylece uluslararası barışa ve güvenliğe zarar verecektir. Göz ardı edilmesi gereken en önemli mesele, küresel anlamda yaşanan sıkıntıların birçoğunun kaynağının, 3. Dünya ülkeleri yani tam anlamıyla eğitim hakkını ve imkânını elde edeme-

miş toplumlar oluşudur. Çünkü bu tarz toplumlarda yaşayan insanlar tam anlamıyla düşünme yetilerini kullanamadıkları için çok rahat kandırılıp provoke edilebilirler ve kötü amaçlı insanların ellerinde çok amaçlı bir silah olarak kullanılabilme-tedirler.

Özgürlükçü demokratik toplumlarda eğitime verilen önem de o oranda arttığı için gerek bireyleri gerekse bireylerin kendi yetenek ve potansiyelinin farkına varabilmele-ri de kolaylaşmaktadır. Böylelikle bireylerde yaratıcı ve eleştirel düşünce yete-neği gelişir, çocukların ilgi ve yetenekleri çok daha kolay tespit edilebilir. İlgi ve yetenek-leri tespit edilen bireyler uygun alanlara yönlendirilir. Kendi ilgi ve yetenekleriyle paralel alanlara yönlendirilen insanlar başarılı ve mutlu olurlar. Böylelikle ge-niş bir dünya görüşü ve hoşgörü kazanırlar, başkalarına karşı tahammül, sevgi, saygı, nezaket kabiliyetleri gelişir. Ülkeler, sağlıklı ve çağdaş bir eğitim aracılığı ile kalkın-manın gerektirdiği sayı ve nitelikte insan gücünü yetiştirirler. Böylece, eğitilmiş insanlar tara-fından ülke kaynakları daha etkili ve planlı bir biçimde değerlendirilir, ülke zenginle-şir, insanlar daha mutlu ve rahat bir yaşam sürdürürler. (Akyüz, 2001: 56).

Hem bireyin hem toplumun gelişmesi; herkese yeteneği, kapasitesi ve ilgisi doğrultusunda eğitim görme hakkının sağlanmasına bağlıdır. Böylelikle bireyde de toplumda sağlıklı bir gelişme sergileyebilir. Ayrıca, insan hakları ile ilgili uluslararası belgelerin ve anayasaların temel ilkeleri olan hürriyet, eşitlik ve demokrasi, bireyin ve toplumun gelişmesi sağlanmadıkça gerçekleştirilemez. Yeterli eğitimi almış bireyler tam anlamıyla haklarını aramayı da korumayı da bilirler. Çünkü insan hakları ve de-mokrasi, ancak halkın belli bir eğitim düzeyine ulaştırılmasıyla korunup gerçekle-ştirilebilir. Bununla ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nde Eğitim Hakkına; "Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz." Şeklindeki ikinci madde ile değinilmektedir. (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1. Protokol).

Eğitim hakkının 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alma-sı, Birleşmiş Milletlerin sosyal, ekonomik ve kültürel hakları, medeni ve siyasal haklar-la uyumlu olarak geliştirme yönündeki kapsamlı çabalarının başlangıcını oluştur-muştur. Bu hakların bölünmezliği 20 Kasım 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşme'siyle de güvence altına alınmıştır.

Eğitim hakkıyla ilgili gerek uluslararası gerekse ulusal çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Uluslararası hukuki düzenlemelerden İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Beyannamesi’de eğitimle ilgili haklar aşağıda sunulmuştur.

a) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Eğitim Hakkı konusunda ki ilk düzenlemeler 1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB)’dir. Buna göre: “Herkes; vicdan, din ve düşünce özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya kanaat değiştirme özgürlüğünü, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca ve açık olarak veya özel olarak öğrenme, uygulama ve açıkça belirtme özgürlüğüne sahip olmayı gerektirir” (İHEB Madde 18).

“Herkesin eğitim hakkı vardır. Eğitim hiç olmazsa temel eğitim evrelerinde parasızdır. Temel eğitim zorunludur. Mesleki ve teknik eğitimden herkes yararlanabilmelidir. Yüksek öğrenim yeteneklerine göre herkese açık olmalıdır.” (İHEB Madde 26).

b) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Beyannamesi

Eğitim hakkı ile ilgili diğer bir düzenleme de Çocuk Hakları Beyannamesi (ÇHB)’dir. “Bedensel, zihinsel veya toplumsal bakımlardan güçlüğü bulunan çocuklara özel durumun gerektirdiği özel sağaltım, öğretim, eğitim ve özen sağlanacaktır” (ÇHB Madde 51).

Her bireyin en basit anlamda temel eğitimi ücretsiz ve zorunlu olarak almak temel hakkıdır. Zorunlu olarak diyoruz çünkü nfert belli bir yaşa kadar anne ve babasının himayesinde olduğu için, ferdin eğitim hakkı anne ve babsının insiyatifine bırakılmamalıdır.

Her birey toplum içinde nasıl hareket etmesi gerektiğini, toplum bilincini, kendi haklarını ve başkalarının haklarını iyi öğrenebilmelidir. Hem toplumsal hem de ahlaki yönden her birey iyi yetişip topluma faydalı bir fert olabilmek için önce ailesinden sonra da temel eğitim kurumlarından eşit eğitim alabilme hakkına sahiptir. Bu eşitlik

sağlanamadığı durumlarda toplumsal travmalar yaşanır, eğitim hakkından tam faydalanan insanlar da bu travmadan nasibini alır. Çünkü eğitimsiz bireyler çoğu zaman kargaşa ve huzursuzluğun kaynağı da olmuşlardır. Toplumlarda homojenliğin sağlanmasıdaki en önemli etkenlerden biri de eğitim hakkından tüm bireylerin aynı veya yaklaşık bir şekilde faydalanmalarıdır. Ancak böyle toplumlar kargaşadan uzak, üretken ve ilerlemeci bir ivme yakalayabilirler.

Eğitim gibi aynı amaçla, çocuğa oyun oynaması ve eğlenmesi içinde tam fırsat verilecektir. Çocuğun bu hakkını tam kullanmasını sağlamak için toplum ve kamu yetkilileri çalışacaklardır (ÇHB Madde 7). Çocuğun temel eğitim ile birlikte ruh dünyasını, özgünlüğünü ve özgüvenini zenginleştirecek olan oyun ve eğlenme hakkı da çok önemlidir.

Çocuk savsaklanma, zulmün ve sömürünün her çeşidine karşı korunacaktır. Hiçbir şekilde ticaret konusu olamaz. Çocuk asgari bir yaştan önce herhangi bir işte çalıştırılmaz, hiçbir şekilde sağlığına ve eğitimine zarar verecek ya da fiziksel, zihinsel ahlaki gelişimini durduracak herhangi bir uğraş ya da işde çalıştırılmaz (ÇHB Madde 9). Bu konu ile ilgili son yıllarda çocuk işçiliği adı altında çok büyük çalışmalar bulunmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de çocuk işçiliğini bitirme adına çok önemli hamleler atılmış ve her geçen gün çocuk işçiliği azalmaktadır. ILO, Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (IPEC) desteğiyle Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Ekim-Aralık 2006 ayları arasında gerçekleştirilen “Çocuk İşgücü Anketi” sonuçları Nisan 2007 ayı sonunda açıklandı. 1994 ve 1999 yıllarında gerçekleştirilen iki anketin devamı niteliğindeki 3. Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre çocuk işçiliği oranındaki düşüş eğilimi devam ediyor.

6–17 yaş grubundaki 16.264.000 çocuktan 958,000 çocuk çalışma yaşamı içinde yer alıyor. Bu verilere göre 1994 yılında 6–17 yaş grubunun yüzde 15,2’si çalışırken, 1999’da bu oran yüzde 10,3’e, 2006’da ise yüzde 5,9’a gerilemiş durumdadır.

6–14 yaş grubuna bakıldığında 12.478.000 çocuktan 320,000 çocuğun çalıştığı görülmektedir. Bu veriler Ekim 1999 verileriyle karşılaştırıldığında çalışan çocuk/çag nüfusu oranının yüzde 5,1’den yüzde 2,6’ya gerilediğini göstermektedir.

Tüm bu veriler bu konuda ne kadar büyük bir mesafenin alındığını göstermekle birlikte yetersizdir. Çünkü küçük bedenlerin daha o yaşlarda aileleri tarafından kazanç kapısı olarak düşünülmesi kabul edilemez.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 29. maddesi ise devletlerden, çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyarak anlayış, barış, hoşgörü, cinsiyetler arası eşitlik, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla yetiştirilmesini ve özgür bir toplumda etkin bir yaşantıya sorumluluk üstlenecek biçimde hazırlanmasını istemektedir. Sözleşme'nin nitelikli eğitime ilişkin yaklaşımı ise, çocukların bilişsel gereksinimlerini gözetmenin yanında fiziksel, toplumsal, duygusal, moral ve manevi gelişimlerini gözetmektir.

Eğitim hakkını düzenleyen 28. ve 29. maddeler Sözleşme'deki tüm hakları kapsayan dört temel ilkeyle birlikte uygulanması hedeflenmektedir. Bu ilkelerin hepsi, bir eğitim sisteminin ya da belirli bir okulun nasıl biçimlendirileceği başta olmak üzere gerek fiziksel çevre, gerekse programlar bakımından kapsamlı bir çerçeveye sahiptir.

Dünya Çocuk Hakları Beyannamesi'nde eğitim eşitliği şu şekilde yer bulmaktadır:

Madde:28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini tevik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak yüksek öğretime yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplinin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

c) Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

(<http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=5719>)

c) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

1) Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yüksek öğrenim yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır.

2) Eğitim, insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yöneliktir. Eğitim tüm milletler, ırklar ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirir ve BM' in barışın korunması yolundaki çabalarını daha da geliştirir.

3) Ana-babalar, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelik hakkına sahiptirler. Bu sözleşmedeki ek 1 no'lu protokole göre kimse eğitim hakkından mahrum edilemez. Devlet eğitim ve öğretim alanında üstleneceği görevleri yerine getirmesinde ana-babanın bu eğitim ve öğretimi kendilerinin dini ve felsefi inançlarına göre sağlamak hakkına riayet edecektir (AİHS Madde 2).

Türkiye Cumhuriyeti'nde Hukuki Düzenlemeler ise uluslararası sözleşmelerden geri kalmayıp aşağıdaki hakları öngörmektedir.

Türkiye'de eğitimde her bireye fırsat ve imkân eşitliği sağlanması amacı Türkiye

Cumhuriyeti Anayasası ve Milli Eğitim Temel Kanunu ile yasal temellere dayandırılmıştır. Bu konu da insiyatif anne-babalara bırakılmamış, devlet kontrolüne alınmıştır. T.C. Anayasası ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nda eğitimde hiçbir ayırım gözetmeksizin fırsat ve imkân eşitliği sağlanması gereği dile getirilmiştir. T.C. Anayasasında fırsat ve imkân eşitliği ilkesi şu şekilde ifade edilmektedir.

Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve ben-zeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür (Ek: 7.5.2004-5170/1 Madde).

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar (T.C. 1982 Anayasası, Madde10).

Eğitimde fırsat eşitliği, T.C. 1982 Anayasası'nın 10. maddesinde belirtildiği gibi yasa önündeki eşitlik ilkesinin eğitimdeki yansımasıdır. Bu konudaki ilk düzenleme T.C. Anayasasının 42. Maddesidir. Bu madde eğitim hakkını tanımlarken aynı zamanda bu hakkın kullanım şeklini göstermekte ve sınırlarını ve yasaklamaları ihtiva etmektedir.

Buna göre Anayasal ilkeler şunlardır:

- a)** Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
- b)** Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
- c)** Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.
- d)** Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.
- e)** İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.
- f)** Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.
- g)** Devlet, maddî imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.
- h)** Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve ince-

leme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

i) Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası anlaşma hükümleri saklıdır (Anayasa 42. Madde).

Milli Eğitim Temel Kanunu (METK)'nda ise eğitim hakkı şu şekilde ifade edilmektedir:

Genellik ve eşitlik:

Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz (METK Madde 4). Bu madde Batı da çok iyi uygulanırken Türkiye’de farklı ideolojik faktörlerin tesiri altında kalmıştır. Özellikle son yıllara damgasını vuran başörtüsü problemi ile birlikte bazı insanların eğitim haklarının ellerinden alınmasına ve okullarına devam edememelerine zemin hazırlamıştır. Oysaki madde çok açık ve nettir, hiçbir şart ve şekilde bu hak kısıtlanamaz ve engellenemez.

Eğitim hakkı:

İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar ((METK Madde 7).

Fırsat ve imkân eşitliği:

Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır. (METK Madde 8).

Karma eğitim:

Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkân ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere

ayrılabilir (METK Madde 15).

Her yerde eğitim:

Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitimkurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır. Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir. (METK Madde 17).

Bu ilkeye göre Bütün bireyler eşittir. Köyde yaşayanlar ile şehirde yaşayanlar, fakir olanlarla zengin olanlar, kızlarla erkekler arasında eğitimden yararlanma konusunda herhangi bir eşitsizlik söz konusu olmamalıdır. (Yaylacı, 2009: 9).

Milli Eğitimin Temel İlkeleri (METİ)'nde de bu konuya şu şekilde değinilmektedir:

Genellik ve Eşitlik

Her yurttaş, hiçbir ayrım gözetilmeksizin öğrenim ve eğitim hakkına sahiptir. Eğitimde, hiçbir kişiye, aileye veya zümreye ayrıcalık tanınamaz. (METİ 1. İlke)

Zorunlu Eğitim ve Öğretim Hakkı

a) On beş yaşına kadar süren eğitim, kız erkek ayrımı yapılmaksızın, her yurttaş için bir hak ve ödev olup zorunludur.

b) Her yurttaş zorunlu olmayan eğitim veren öğretim kurumlarında, ilgi ve yetenekleri ölçüsünde, isteğe bağlı ve ücretsiz öğrenim hakkını kullanarak yararlanır.

c) Zorunlu eğitim çağında her çocuğun yaş gruplarından kopmadan eğitim görmesi esastır. Ancak bu durum üstün yetenekli çocukların ileri öğrenimden yararlanmasını engellemez.

d) Zorunlu eğitim çağında sınavların amacı, öğrencilerin öğrenim seviyelerini ve başarı durumlarını saptamak ve öğretimi değerlendirmektir (METİ 4. İlke) .

Fırsat ve Olanak Eşitliği

a) Toplum bireyelerine, eğitim görmede fırsat ve olanak eşitliği sağlanır.

b) Maddi olanaklardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim basamak-

larına kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla, devletin mali olanaklarına göre parasız yatılı, burs, kredi ve benzeri yollarla gerekli yardımlar yapılır.

c) Durumları dolayısıyla özel eğitime gereksinimleri olan çocukları ve gençleri, topluma yararlı kılacak biçimde yetiştirmek ve onlara sağlıklı, dengeli ve güçlü bir kişilik kazandırmak amacıyla, çağdaş ve bilimsel eğitim yöntem ve olanakları gözetilerek, gerek okul içinde gerekse okul dışında gerekli koruyucu, güçlendirici, geliştirici ve yetiştirici önlemler alınır (METİ 5. İlke).

Karma Eğitim

Eğitim kurumlarında, kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak, eğitimin türüne ve gereksinime göre, bazı meslek okulları yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir (METİ 8. İlke).

Türk Dili ve Yabancı Dil Öğretimi

a) Eğitim ve öğretimin Türk dilinde yapılması esastır.

b) Eğitimin her basamağında ve her türünde, ulusal ve toplumsal birlik ve bütünlüğün sağlanmasında temel etkenlerden biri olan Türk dilinin tam anlamıyla öğretilmesine çalışılır.

c) Yabancı dil öğretimi, öğrencilerin çok yönlü gelişmelerine olanak sağlayıcı bir araç olarak değerlendirilir ve yabancı dil öğretiminde, gelişmiş tekniklerden yararlanılır.

d) Yabancı dille öğretim yapan okullarda, Türk dili ve Türk kültürüne ilişkin dersler Türkçe okutulur (METİ 13. İlke).

1.1.2. Eğitimin Temel Amaçları ve Toplumsal İşlevleri

Eğitimin işlevleri, bir toplumda eğitimin amaçları ile bağıntılı olup onun tarafından biçimlenir. Yani amaçlara göre işlevlerde değişir. Çeşitli toplumların farklı amaçlarına göre işlevler de bu amaçlara paralel olarak biçimlenir. Bununla birlikte her toplumda eğitimin değişmeyen genel işlevleri vardır. İşlevler amaca dönük eylemlerdir. Buna göre, bir eğitim sistemi örgütlenirken, ya da yeniden örgütlenirken başlangıç noktası, önce amaç, sonra işlev olmaktadır.

Eğitim sisteminin toplumlar için önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Eğitim sistemi sadece bir toplumun kendi kültürünü yeniden üretme aracı olarak değil, o toplumun sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmelere ayak uydurmasının, yani toplumun varlığını devam ettirebilmesinin de çok önemli bir aracıdır. Eğitim sistemi aracılığıyla, bir yandan bireyler sosyalleştirilir, kültürel değerler yeni kuşaklara aktarılır, diğer yandan ise bireylere çağın gerektirdiği teknik bilgi birikimi verilmeye çalışılır (Kamalak, 2004: 75).

Eğitimden, birey üzerine yapılan ve onun fiziksel, zihinsel ve ahlaksal varlığında bir değişikliği ve gelişmeyi gerektiren her türlü eylem anlaşılmaktadır. Yani bireyin hem kişisel hem de toplumsal gelişimi söz konusudur. Bu anlayışla birey, bir bütün olarak ele alınmakta, kendisi ve toplum için en uygun biçimde tüm gelişmesi göz önünde bulundurulmaktadır.

Tarihte ve günümüzde, tüm toplumlarda eğitimin genel amacı, toplumun üyeliğine hazırlanmakta olan kültürel kalıtı aktarıp biçimlendirerek, yetişkinlikte sürdüreceği toplumsal rollere hazırlamaktır. Eğitim, tarihin her döneminde insan yavrusunun hayatta kalması, yaşamını sürdürmesi ve toplumsal konumunu yükseltmesi için yapılan bir etkinliktir. Toplumlar genel kabul görmüş erdem ve değerleri yetişen kuşaklara eğitim yoluyla aktarırlar. (Toprakçı, 2005: 45) Eğitim, fert ile toplumun birbirine uyumu sağlaması noktasında köprü görevi üstlenmiştir. Toplumda fertlerin birbirleriyle ve toplumla olan iletişiminin sağlık derecesi eğitimin hangi seviyede olduğuyla doğru orantılıdır. İnsanlık tarihi boyunca bu noktada, gelişimin sürekliliği, kültürel değerlerin aktarılması, toplumda bir düzen ve ahengin yakalanması eğitim yoluyla gerçekleşmiştir.

a- Toplumun Kültür Mirasının Birikimi ve Aktarılması

Her toplumda eğitimin temel işlevlerinden birisi, toplumun kültürel mirasının birikimi ve sürekliliğini sağlamaktır. (Lunberg, 1982: 557) Bu miras yoluyla, her kuşak, kültür birikimi sürecini önceki kuşağın bıraktığı yerden devralarak sürdürebilmektedir. Bu devralma, o toplumun değerlerinin ve toplumsal normlarının öğretilmesi yoluyla gerçekleşir. Bu görev, bir yandan doğru alışkanlık ve tutumların geliştirilmesini, diğer yandan zararlı olabilecek antisosyal etkenlere karşı koymayı içine almaktadır. (Tezcan, 1999: 58) Eğitimin ikinci görevi ise, toplumun değerlerini ve toplumsal kurallarını, normlarını çocuğa çeşitli yollarla öğretmektir. Bu süreç “Toplumsallaşma” denir. Bu

süreçle kültür, çocuğa aşılır. Çocuğun içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması ve normlarını sağlıklı bir şekilde öğrenebilmesinin tek yolu eğitimden geçer. Eğitim, bir anlamda toplumların tüm normlarını, kültür mirasını, bilim ve teknik anlamda birikimini içinde birleştirmeyi ve muhafaza etmeyi başarmış tek mekanizmadır. Böylece toplumların varlıklarını devam ettirebilmelerinin ve ilerleyebilmelerinin en önemli yollarından birisi köklü bir eğitime sahip olması ile mümkün olacaktır. Bir toplumda, eğitimin temeli ne kadar geçmişe dayanıyorsa ve birikimi ne kadar fazlaysa, o toplumun gelişmesi ve içinde bulundurduğu bireyleri de optimum hayat seviyesine taşıması da o oranda kolay ve hızlı olacaktır.

b- Yenilikçi ve Değişmeyi Sağlayıcı Elemanlar Yetiştirmek

Yenileşme hem yeni usuller, hem de yeni düşünceler ortaya çıkarır. Bu yüzden eskiye karşı bir meydan okuma söz konusu olur. Burada eğitim sistemi iki çeşit rol oynar. Bunlardan birincisi, yenilikçi elemanları sağlamak, diğeri ise, asgari uyumsuzluklarla gerekli değişimleri gerçekleştirmek biçimindedir. (Tezcan,1999: 59)Bu yenilik ve değişim süreci çok hassas bir şekilde ele alınmalı, eskiyi tamamen göz ardı etme yerine onun tecrübelerinden faydalanarak restore edilerek gerçekleştirilmelidir. Eğitimin bireyler üzerinde meydana getireceği değişikliğin sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için toplumun topyekûn her alanda bu değişime hazır olması gerekir. Eğitim müfredatı ne kadar yenilikçi hale getirilirse getirilsin, eğer toplum ekonomisi, sanayisi, bilgi birikimi ile buna hazır değilse bu değişiklikler fayda sağlamayacaktır. Bununla birlikte, değişim sürecine karşı sürekli bir direnç olacaktır. Bu direncin şiddeti ileri sürülen yeniliklerin toplumun genel normlarına ne kadar uyumlu olduğu ile de orantılı olacaktır.

c- Siyasal İşlev

Burada siyaset kavramını, “insan toplumlarını yönetmek sanatı ve işi” olarak ele alıyoruz. Eğitimin siyasal niteliği, onun devletin bir işlevi oluşundan ileri gelmektedir. Siyasal bakımdan eğitimin başlıca iki görevi vardır. Birincisi, mevcut siyasal sisteme sadakati sağlamaktır. Bütün siyasal sistemler çocuklara ve yurttaşlara bir “Siyasal eğitim” vermek isterler. Böylece topluma bir birlik ve dayanışma ruhu kazandırılırlar. Marksist siyasal sistemde okullar, çocuklara Marksizm ilkelerine sadakat öğretilir; demokratik rejimlerde ise demokratik ilkelere sadakat öğretilir.

Eğitimin ikinci siyasal işlevi, önderlerin seçimi ve eğitilmesi ile ilgilidir. Önderlerin seçimi ve eğitilmesinde de yine okullar, birinci derecede rol oynarlar. (Akyüz,1993: 5) Bir topluma yön verecek olan insanların yetiştirilmesi işi okullara aittir. Okulda alınan eğitimle birlikte insanlar, gelecekte gerek kendileri gerekse toplumla ilgili çeşitli kazanımlar elde ederler. Bu kazanımlar, insanın toplumla daha rahat bütünleşmesine, kendini daha rahat geliştirmesine yardımcı olurlar.

d- Eğitimin Seçme İşlevi

Her toplumda çeşitli yetenekteki kimseleri kapsayan bir “yetenek havuzu” vardır. (Musgrave, 1978: 125) Eğitimin seçme işlevi, bu havuzdaki en yetenekli harika çocukların seçilmesi, onlara tam bir eğitim imkânı verilerek kendilerinden geniş ölçüde yararlanılmasını sağlamaktır. Kuşkusuz bu çocuklar, çeşitli toplumsal sınıflara dağılmışlardır. Hangi toplumsal sınıfta olursa olsunlar, bu en yetenekli çocukların seçilip eğitilmesi ve kendilerinden yararlanılması, hem birey hem de toplumun yararınadır. (Tezcan, 1999: 62) Bir ülkede eğitime ulaşabilme, eğitimden yararlanabilme oranı katmanlar arasında ne kadar iyi ve eşit sağlanabilirse, o toplumda eğitim, seçme işlevini daha sağlıklı bir şekilde yerine getirebilir. Böyle bir toplumda gerçek dahiler olmaları gereken yere gelebilir ve toplumun da gelişmesine zemin hazırlayacak işler yapabilirler. Aksi takdirde, çok iyi yerlerde olması gereken yetenek ve zekâyâ sahip kimseler daha basit işlerle uğraşırken, hiçbir kabiliyet ve zekâyâ sahip olmayan kişilerin de çok iyi yerlere gelebilmeleri muhtemeldir. Bu tür toplumlarda gelişmekten bahsetmek çok imkânlı değildir. Bu noktada devletlerin eğitim politikalarını, toplumun her kesimine eşit oran ve olanaklarla ulaşacak, ölçme ve seçme işlevini sağlıklı bir şekilde yürütecek şekilde belirlemeleri gerekmektedir.

Ülkemiz bakımından bu işlevin geçmişte çok yerine getirilemediği bir gerçektir. (Güzel, 1984: 175) Fakat son yıllarda eğitim alanında yapılan ciddi çalışmalarla birlikte, toplumun farklı katmanları arasında ki eğitime ulaşabilme, daha iyi eğitim olanaklarına sahip olabilme noktasındaki fark kapanmaya başlamıştır. Buna rağmen geçmişte açılan bu farkın kapanması da çok kolay olmayacaktır. Ülkemizde genellikle kitle eğitimi egemendir. Kitle olarak okula girilir ve mezun olunur. Zekâ derecelerine göre seçim yoktur. Kitle eğitiminin yanlıgıları da kitle biçiminde olmakta ve sakıncalar ile olumlu yönler bütün kitleyi etkilemektedir. Aslında öğrencilerin yeteneklerine göre uygulama gerekir.

e- Eğitimin Ekonomik İşlevi

Toplumsal bir kurum olarak ekonomi, çağımızda en çok etkin olan kurumdur. Yakın Çağ'da egemen toplumsal değer ise teknolojidir. Ekonominin de alt yapısı artık teknolojiye dayanmaktadır. Ekonominin; ekonomik olayların, din, hukuk, sanat, aile, teknoloji olduğu gibi eğitim ile de yakın ilişkisi bulunmaktadır. (Celkan, 1996: 100)

Birbirini hem etkiler, hem de birbirlerinden doğru orantılı bir şekilde etkilenirler. Ekonomi ne kadar iyi olursa eğitim de o kadar iyi olur, eğitim ne kadar gelişmiş olursa bunun üretime dolayısıyla ekonomiye etkisi de kuvvetli olur. Gelişmiş toplumlara baktığımızda, eğitim faaliyetlerine çok büyük paylar ayrıldığını ve bunun da karşılığının alındığını görmekteyiz.

Eğitim sisteminin ekonomik işlevi, ekonominin gereksinimlerine uyan ve geleceğin tüketicilerine gerekli bilgiyi verecek insangücü ile birlikte beyin gücünü sağlamaktır. (Musgrave, a.g.e: 17) Ekonomistler, kesin olarak ölçme güçlüklerine rağmen, üretimin artış oranında eğitimin önemli rol oynadığını göstermişlerdir. Eğitimin ekonomik işlevi, tüm toplumlar için söz konusudur. Üniversiteler sanayileşme ile birlikte özellikle 1930 yılından sonra kendilerini teknolojik topluma uydurmak zorunda kaldılar (Tezcan, 1968: 55).

Bilginin çok yoğun bir şekilde ekonomiye etki ettiği bir dönemde, eğitimde fırsat eşitliğinin ve sosyal adaletin sağlanması, siyasal önlemlerin alınması hem eğitim hem de ekonomik gelişmeyi sağlayacaktır. (Kemerlioğlu, Kızılçelik, Gündüz, 1996: 78- 80)

Sosyal problemlerin çözümünde, eğitim ve ekonomik gelişmelerin çok büyük etkilerinin olduğu bir gerçektir. İnsanlık tarihine bakıldığında sosyal sıkıntıların temelinde eğitimsizlik, ekonomik imkânların, insanın en zaruri ihtiyaçlarını dahi karşılayamamak kadar kötü olması gibi etkenler yatmaktadır. Tüm bu problemlerin çözümü, eğitim ve ekonominin tam anlamıyla gelişmesi ve toplumun tüm bireylerine eşit bir şekilde ulaştırılması ile mümkün olacaktır. Özellikle ekonomide gözlenen küreselleşme ve uluslararası rekabette, her alanda eğitimi sürekli bir etkinlik olarak gören ve bilgi-

ye sahip olan toplumlar avantajlı hale gelmiştir (Arslan ve Eraslan, 2003:8).

1.1.3. Eğitimin Toplumsal Değişmeye Etkileri

Toplumsal değişme, toplumu oluşturan değerlerin ve kurumların yapısında meydana gelen değişmedir. Toplumun yapısını oluşturan toplumsal rollerin ve bu rolleri belirleyen toplumsal kurumların değişmesidir.

Toplumsal değişme sürecinde insanoğlunun tarihsel süreç içerisinde elde ettiği birimlerin tümü etkilidir (İçli, 2002: 38). Toplumsal değişme; toplumun yapısında, toplumun bütününde, parçaları arasındaki dengede ya da örgütlenme şeklinde meydana gelen değişmeler, toplumun temel kurum ve örgütlenişindeki kaymalar olarak da tanımlanabilir (Kongar, 1972: 64). Kısaca toplumsal değişme toplumun maddi ve manevi öğelerinde meydana gelen değişmedir (Armağan, 1992: 1). Bundan hareketle toplumsal değişme, toplumsal yapılarda ortaya çıkan değişmeyi içine aldığı gibi düşünce yapısı ve kültürel yapıda ortaya çıkan gelişmeleri de içermektedir. Toplumu oluşturan tüm kurumlar değişim ve gelişim açısından birbirlerini etkilerler. Toplumun bir kurumunda meydana gelen bir değişim zamanla diğer kurumlarında değişime ayak uydurmalarına neden olur. Toplumsal değişmenin belirli bir yönü yoktur. Toplumsal değişme toplumun her kademesinde ve her zaman açık ve kesin olmadığı gibi, hız bakımından da her dönemde aynı değildir. Toplumsal değişimde ilerleme olabileceği gibi gerileme de gerçekleşebilir. Her iki durum da aslında toplumsal değişmeyi ifade etmektedir. İlerleme biçimindeki değişim için bu yönde planlı çabaya gerek vardır (Tezcan, 1999: 72). Çoğu zaman toplumsal değişmeler, dengeli ve mükemmele yakın bir toplum düzeni oluşturmak amacıyla başlar. Meydana gelen tüm toplumsal değişmelerde toplumsal sınıflar ve kurumlar arasında ki fark biraz daha azalmış, insanın elde ettiği değer ve özgürlük artış göstermiştir. Özetle bireylerin yaşantıları boyunca elde ettikleri her tecrübe onları daha da olgunlaştırırken, toplumsal değişmeler için de aynı şey geçerlidir (Ergün, 1994: 120). Toplumsal kurumlar değiştikçe daha iyiye doğru yol alınmış olur. Bu değişmeler meydana gelirken ortaya çıkacak problemleri en aza indirecek unsur ise değişim talebinin bir zümreden gelmesi veya baskıyla kabul ettirilmesi değil de tüm kurumlar tarafından istenmesi ve kabullenilmesidir.

Toplumsal değişme ve eğitim arasındaki ilişki uzun süreden beri incelenmektedir. Toplumsal değişmeler, eğitimin ortaya çıkardığı bir sonuç mudur? Yoksa toplumdaki değişmeler mi eğitimi etkilemektedir? Bazılarına göre, toplumsal değişme eğitimin etkisiyle gerçekleşmekte, bazılarına göre ise, toplumsal değişmenin sonucunda eğitim şekillenmektedir. Bununla birlikte birçok eğitimci ve sosyologun ortak düşüncesi, eğitim ile toplumsal değişmenin karşılıklı ilişki içinde olduklarını savunmaktadırlar. Çünkü toplum farklı unsurlarıyla birlikte eğitimi değişim ve gelişime zorlarken, eğitimin gelişmesiyle birlikte de toplum gelişme ve değişme noktasında statik bir hal alabilir. (Kuyumcu ve Erdoğan, 2008: 240).

Eğitim ile toplumsal değişme arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışan farklı görüşler bulunmaktadır. Birincisi, eğitimi toplumsal değişmeye neden olan en önemli kurumlardan biri olarak gören yeniden oluşumcu ve modernist görüşlerdir. Yeniden oluşumcu ve modernist görüşlere göre eğitim, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve teknolojik gelişmeyi sağlayan, hürriyet, adalet ve eşitlik ilkelerine dayanan yeni bir toplumsal düzeni oluşturan unsur olarak görülmektedir. Diğer bir görüş ise, gelenekçi görüş olarak tanımlanabilir. Bu görüşe göre ise eğitim hâlihazırda ki mevcut toplumsal, ekonomik ve politik düzenin ayrılmaz bir parçasıdır. Üçüncü görüşü savunanlar, eğitimi, hâkim unsurların kendi çıkarlarına hizmet eden ve onları koruyan bir araç olarak görürler. Dördüncü görüş, toplumsal değişmelerin eğitimi belli bir yönde değişmeye zorladığı gibi, eğitim yoluyla toplumun istenen ya da planlanan yönde değiştirilmesinin de mümkün olduğunu savunmaktadır (Eskicumalı, 2003: 15-29).

Bir başka ifadeyle eğitimde meydana gelen değişme ve gelişmeler, toplumun diğer unsurları üzerinde de değişime neden olduğu gibi, toplumun diğer unsurlarında ki değişmeler de eğitimi sürekli olarak değişime zorlar. Genel anlamda toplumsal değişme üzerinde eğitimin iki temel işlevi bulunmaktadır. Biri, toplumun kültürel değerlerini hareket noktası kabul ederek gelecek nesillere aktarmak ve bu şekilde toplumun sürekliliğini sağlamak, diğeri de toplumsal gelişmeyi sağlamak için, analitik düşünme becerisine sahip, eleştirici, yeni keşif ve buluşlar yapmaya, toplumsal değişmeyi sağlamaya çalışan dinamik kuşaklar yetiştirmektir (Ergün, 1994; Sağ, 2003).

Kuramsal anlamda toplumsal değişmeyi açıklamaya çalışan uzmanlar, toplumsal değişme için çeşitli etken unsurların ön planda olduğunu savunmuşlardır. Bu bağlamda, K. Marx ekonomi, L. White teknoloji, M. Weber de ideoloji ve inanç sistemini toplumsal değişme için temel etken olarak ortaya koymuşlardır (Ergün, 1994:58). Durkheim, eğitimin toplumu değiştirme ve geliştirme kabiliyetini ve toplumsal sorunları çözme rolünü reddetmiştir. Durkheim'e göre, eğitim toplumu değiştiren ve etkileyen değil, toplumdan etkilenererek değişen bir yapıdır (Singer ve Pezone, 2007).

Eğitimin toplumsal problemleri çözme veya en aza indirmek gibi fonksiyonu, dünyada daha yaşanılabılır bir ortam oluşturmak, her anlamda yenilik ve değişimlere açık olmak, teknolojik değişikliklerin hızını artırmak, eşitsizlikleri ortadan kaldırmak gibi sayısız hedefleri bulunmaktadır (Young, 1955:9). Eğitim toplumsal değişmelere zemin hazırladığı gibi, ortaya çıkan toplumsal değişmelere insanların uyum sağlamalarını kolaylaştırır. Bütün toplumsal değişmeler beraberinde yeni bir insan profili ortaya çıkarır, toplumu oluşturan tüm bireylerin bu profile yaklaşması da yine eğitimle sağlanır (ztrk, 1993: 75). Eğitim yoluyla sosyal sınıflar arasında ki fark azalıırken, sosyal hareketlilik ve bütünleşme artar. Toplumsal değişimin tüm bireyler tarafından kabullenilmesinde ve planlı bir şekilde meydana gelmesinde eğitimin çok önemli rolü vardır. Eğitim insanlara saygı duymayı, ötekileştirmeden kabullenmeyi, farklılıkların aslında insanlık için büyük bir zenginlik olduğunu ğretir. Bununla birlikte insanlar aldıkları eğitim oranında topluma katkıda bulunur ve uyum gösterir. Araştırmalar, eğitim düzeyi ile kalkınmanın en önemli unsurları olan ekonomik büyüme, siyasal ve toplumsal gelişme arasında doğrusal ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur (Bilgiseven, 1992:42; Ereş, 2005). Bununla birlikte toplumların eğitime yaptıkları yatırımların fazlalığı, her alanda gelişmelerine imkân tanımaktadır.

Tablo 1. Eğitimde Toplam Kamu Harcamaları

ÜLKELER		GSYİH'nin Bir Yüzdesi Olarak Eğitimde Kamu Harcamaları (2001)		
		İlk ve Ortaöğretim %	Yükseköğretim %	Eğitimin Tüm Düzeyleri %
1	Almanya	3.0	1.2	4.6
2	Avusturya	3.8	1.4	5.8
3	Belçika	4.0	1.4	6.1
4	Çek Cum.	3.0	0.9	4.4
5	Danimarka	4.8	2.7	8.5
6	Finlandiya	3.9	2.1	6.2
7	Fransa	4.0	1.0	5.7
8	Hollanda	3.3	1.3	5.0
9	İngiltere	3.4	0.8	4.7
10	İrlanda	3.0	1.2	4.3
11	İspanya	3.0	1.0	4.4
12	İsveç	4.8	2.0	7.3
13	İtalya	3.7	0.8	5.0
14	Lüksemburg	3.3	--	3.8
15	Macaristan	3.2	1.1	5.1
16	Polonya	4.1	1.1	5.6
17	Portekiz	4.3	1.1	5.9
18	Slovakya	2.7	0.8	4.0
19	Yunanistan	2.4	1.2	3.9
TOPLAM ORTALAMA (x)		3.6	1.2	5.3
TÜRKİYE		2.5	1.2	3.7

Kaynak: Tablo B4.1: OECD, 2004.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, AB ülkelerinin tamamı tüm kademelerde eğitime Türkiye’den daha çok kaynak ayırmaktadır. Şöyle ki, 2001 yılında AB ülkelerinin GSYİH’nin bir yüzdesi olarak eğitimde kamu harcamalarına bakıldığında, ilk ve orta düzey eğitim için ortalama %3.6’sını, yükseköğretim için ortalama %1.2’sini ve tüm düzeylerde ortalama %5.3’ünü eğitime harcamakta olduğu görülmektedir. Öte yandan, Türkiye’nin ilk ve orta düzey eğitim için GSYİH’nin %2.5’ini, yükseköğretim için %1.2’sini ve tüm düzeylerde ortalama %3.7’sini eğitime harcamakta olduğu anlaşılmaktadır. Tüm bu göstergeler yukarıda ki bilgileri doğrulamaktadır. Avrupa genelinde eğitime verilen önem ve ayrılan bütçe sayesinde, tüm alanlarda gelişmeler ya-

şanmıştır. Türkiye’de ise birçok alanda gelişmenin henüz istenen seviyeye ulaşamamasının en önemli nedeni de yine eğitime ayrılan bütçenin yetersizliği ile açıklanabilir. Nitelikli eğitim için, eğitime daha çok kaynak ayrılmalı, bu kaynaklar gereksinim duyulan eğitim tür ve düzeylerinde paylaştırılmalı ve denetlenmelidir.

Tablo 2. Eğitim Düzeylerine Göre, Eğitim Kurumlarında Öğrenci Başına ve Ulusal Gelire Dayalı Harcamalar (2001)

ÜLKELER		Öğrenci Başına Harcama		GSYİH’den Öğrenci Başına Düşen (USD)
		İlk ve Ortaöğretim (USD)	Yükseköğretim (USD)	
1	Almanya	6055	10.504	25.456
2	Avusturya	7852	11.274	28.372
3	Belçika	6781	11.589	27.096
4	Çek Cum.	2819	5555	14.861
5	Danimarka	7865	14.280	29.223
6	Finlandiya	5733	10.981	26.344
7	Fransa	6783	8837	26.818
8	Hollanda	5654	12.974	28.711
9	İngiltere	5324	10.753	26.715
10	İrlanda	4397	10.003	29.821
11	İspanya	4870	7455	21.347
12	İsveç	6372	15.188	26.902
13	İtalya	7714	8347	25.377
14	Lüksemburg	11.091	--	49.229
15	Macaristan	2677	7122	13.043
16	Polonya	2396	3579	10.360
17	Portekiz	5065	5199	17.912
18	Slovakya	1681	5285	11.323
19	Yunanistan	3475	4280	17.020
TOPLAM ORTALAMA (x)		5505	9067	23.996
TÜRKİYE		--	--	6.046

Kaynak: Tablo B1.6 : OECD, 2004.

Tablo 2’ye bakıldığında, 2001 yılında AB ülkelerinde öğrenci başına ortalama ilk ve ortaöğretim için 5505, yükseköğretim için 9067 ve GSYİH’den 23.966 Dolar; Türkiye’de ise GSYİH’den öğrenci başına 6.046 Dolar harcandığı görülmektedir.

Her iki tabloya bakıldığında Türkiye’nin eğitime gelişmiş ülkelere kıyasla daha az kaynak ayırdığı açıkça görülmektedir. Eğitime ayrılan kaynakların yetersizliği, eğiti-

min önündeki en önemli engeldir. (Tekeli, 2003: 106). AB ülkelerinde ise öğrenci başına düşen eğitim harcamalarının her geçen yıl arttığı bilinmektedir (Kihtir, 2003: 78). Bir ülkede nitelikli eğitimin toplumun tüm kesimlerine eşit bir şekilde ulaştırılabilmesi, eğitime ayrılan kaynaklarla ilişkilidir. Bundan dolayı Türkiye, AB ülkelerinde olduğu gibi GSYİH'den eğitime en az % 5 pay ayırmalıdır (Yıldırım, 2003). Bugün için AB ülkeleri birçok alanda denge noktasına yaklaştıysa burada eğitimde sağladığı istikrar ve başarının çok önemli bir yeri vardır.

Eğitime ayrılan miktar arttıkça, toplumun eğitim ihtiyacı da o oranda karşılanmış olacaktır. Ancak eğitime ayrılan bütçenin fazlalığı da tek başına yeterli değildir, yeterli bütçe ile birlikte çok iyi bir planlama da gereklidir. Eğitime ayrılan bütçenin fazlalığı, kısa ve özellikle uzun vadede nitelik insan gücünün yetişmesi ile birlikte gerek maddi unsurlar gerekse manevi unsurlar bakımından ilgili toplumları diğer toplumlara nazaran daha ön plana çıkaracaktır. Eğitim sistemi bozuk, geri bir düzen içinde bulunan bir toplum tüm fonksiyonlarını süreç içerisinde kaybeder. Ancak eğitim sisteminde belli bir amaç, bir hedef güden, böylece belli bir görüş tarzı kazanan toplum, kendi tarih oluşumuna olumlu bir yön kazandırabilir. Eğitimle ilgili yaşanan tüm gelişmeler işsizliğin azalması, eş seçimi ve evlilik yaşının yükselmesine kadar birçok alanda değişim ve dönüşüme neden olacaktır (Arslantürk, Amman, 2008: 150- 196). Eğitim tarihine bakıldığında, devletlerin eğitimi, toplumu yönlendirmenin bir aracı olarak algıladıkları görülür (Sönmez, 1998: 120).

1.1.4. Eğitimde İmkân ve Fırsat Eşitliği

Bilimsel olarak sosyal bilimlerin etkisi altında olan eğitim süreci, uygulama anlamında da devlet politikalarından ve toplumun kültüründen etkilenmektedir. Bu da bireysel anlamda eğitim hizmetinin sunumunda ve dağılımında farklılıklara neden olmaktadır (Akkan, 2000: 2). Boswell'e göre, zihinsel güçler bakımından bireysel anlamda bazı farklar bulunmakla beraber, bunlar eğitimin ürünü olarak sonradan ortaya çıkan farkların yanında çok daha düşük bir etkiye sahiptir. Anne, baba, öğrenci ve öğretmenler farkında olmadan bireyler arasındaki farklılıkları daha da arttıracak bir ortam hazırlamakta ve eğitimin sonucu olarak bireyler arasında sonradan oluşacak uçurumlar ortaya çıkarmaktadır. (Bloom, 1995: 76)

Eğitim ise, bireylerin tamamının bilgi ve beceriler açısından bir hizaya getirilmesini değil; bireye öğrenme kapasitesi oranında yeterli derecede öğrenebilmesini gerçekleştirmesine yardımcı olacak gerekli imkânların sağlanması ve bu imkânlardan yararlanmada eşit fırsatların oluşturulmasını hedeflemektedir (Ünal, 1984:57). Bu imkânlar tanındığında öğrenciler arasındaki başarı farklılıkları da en az düzeye inecektir. Toplumsal anlamda da fertler arasında optimal bir denge sağlanmış olacaktır.

Bireylere eşit eğitim hakkının tanınması denilince, kaynaklara erişebilme ya da kaynaklardan yararlanma imkânının verilmesi akla gelmektedir. Devletin eğitim açısından sunduğu olanaklardan her birey eşit olarak yararlandığında, fırsat eşitliği belli bir oranda gerçekleşmiş olmaktadır. Sunulan bu imkânlardan bireylerin yararlanamaması, eğitimde fırsat eşitsizliğine yol açmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için, bireye bunu gerçekleştirebileceği maddi imkânların sunulması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle bu imkânlar bireyler tarafından devletten talep edilebilmektedir. Aksi halde hukuksal anlamda var olan eşitlik fiili eşitliğe dönüşmez (Tunç, 1969:16).

Bireyler yasalar önünde eşit olarak dünyaya gelirler. Fakat birçok yönden bu eşitlik tam olarak sağlanamaz. Bu eşitsizlikler aileden ve çevreden kaynaklanmaktadır. Aileden kaynaklanan eşitsizlik ailenin eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik yapısıyla yakından ilgilidir. Ekonomik açıdan belli seviyeyi yakalamış olan aileler, çocuklarına en iyi okullarda hatta özel okullarda en iyi şartlarda eğitim olanakları sağlarken, ekonomik açıdan güçsüz olan aileler çoğu zaman çocuklarının okuldaki en temel ihtiyaçlarını karşılamakta bile güçlük çekmektedir hatta bazı aileler çocuklarının eğitimini yarıda kesmekte veya hiç başlatamamaktadırlar, bazıları da çocuklarını para kaynağı olarak gördükleri için çok küçük yaşlardan itibaren çalıştırarak eğitim haklarını ellerinden almışlardır.

Bireyin içinde yaşadığı coğrafi konum ve toplum, çevreden kaynaklanan eşitsizlikler üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bireyin yaşadığı coğrafi bölge, bireyin eğitim-öğretim imkânlarından yararlanabilme derecesini olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Şehirde yaşayan bireylerin yararlandığı imkânlarla, köyde yaşayan bireylerin yararlandığı imkânlar aynı değildir. Bununla birlikte, yine şehirde yaşayan insanların bulundukları ortamlardan kaynaklanan çok farklı hayat tecrübeleri bulunmakta, hayata bakış açı-

ları, hayattan beklentileri ve idealleri arasında da çok büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu engellerin yanı sıra bireyin içinde bulunduğu toplumun yaşam tarzı, inançları, tutumları ve önyargıları eğitim-öğretimi olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Bütün bunlar eğitim alanında mevcut eşitsizliğin istense bile kısa vadede çözülemeyeceğinin birer kanıtı olarak karşımızda durmaktadır.

Gelişmiş toplumlar, ülkenin gelişmesi ve toplumsal refahın artırılmasında en önemli etkenin eğitim olduğu gerçeğine göre hareket etmektedirler. Yapmış oldukları tüm plan ve programlarının merkezine de eğitimin bir şekilde herkes tarafından ulaşılabilir hale getirilmesini koymaktadırlar. Eğitim hizmetinin ülke genelinde ve bölgeler arasında, köy- kent ve kadın-erkek tüm nüfusa eşit bir şekilde sunumu oldukça önemli bir konudur (Buluç, 1997). İnsanların hayatta kalabilme, çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilme, daha iyi bir yaşam kalitesini yakalama ve güvenlik gereksinimlerini giderme gibi ihtiyaçları onları bir arada yaşamaya zorunlu kılmıştır (Yaman, 2000).

Devlet çeşitlerini; hukuk devleti, laik devlet, sosyal devlet, şeriat devleti olarak sınıflara ayırabiliriz. Bu sınıflandırmalar daha da çeşitlendirilebilir. Devleti; köleci, derebeyi, şeriat, faşist ve sosyalist devlet olarak da sınıflandırabiliriz (Başaran, 2007:58). Sosyal devlet, vatandaşlarının ihtiyaç duyduğu hizmetleri eşit olarak sunan ve vatandaşları arasında sınıf farkı olmasını engellemeye çalışan devlettir. Sosyal devlette bütün kamu hizmetlerinin devlet tarafından sunulması esastır. Topluma eğitim hizmetlerinin sunulması, tarihi süreç içerisinde Sosyal devlet anlayışının gelişmesi ile devletin önemli görevlerinden biri olmuştur. Sosyal devlet insanın yüce bir varlık olduğunu kabul ederek, insana eğitim hakkının verilmesi görevlerini üstlenir. Toplumu oluşturan bireyler için sosyo-ekonomik imkânları iyileştirmek ve herkese yeteneklerine göre yetiştirme ve eğitilme fırsatını eşit olarak vermek sosyal devlet anlayışına göre her toplumun görevi olduğu vurgulanmaktadır.

Sosyal devlet olmanın en temel şartı olarak eğitimde fırsat eşitliğini sağlamanın gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Sosyal devletler eğitimde fırsat eşitsizliğini en düşük seviyeye çekebilmek için sürekli gayret göstermektedirler. Sosyal devlet yapısını oluşturan ülkeler, bunu kısmen başaramış olsalar da, hiçbir zaman eşitsizliği tamamen ortadan kaldıramamışlardır (Tural, 2002: 73).

Eğitim hakkı konusunda gerek uluslararası gerekse ulusal çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Uluslararası Hukuki Düzenlemeler; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir. Ulusal düzeyde ise eğitimde her bireye fırsat ve imkân eşitliği sağlanması amacı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Milli Eğitim Temel Kanunu ile yasal temellere dayandırılmıştır.

Türkiye’de Eğitimde eşitliği sağlamak amacıyla değişik zamanlarda değişik çalışmalar yürütülmüştür. Bunlardan birisi de Ulusal Eğitime Destek Kampanyasıdır. Ulusal Eğitime Destek Kampanyaları düzenlenirken Türkiye’nin ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim yapısı dikkate alınmaya çalışılmıştır.

İlköğretim olanaklarından, ilköğretim çağındaki nüfusunun ne kadarının ne oranda yaralandığının, Coğrafi dağılımına göre Türkiye’nin tüm illerindeki bireylerin eşit oranda eğitim fırsatı bulup bulmadığının, okullaşma ve öğrenci-öğretmen oranlarının tüm bölgelerde eşit dağılım gösterip göstermediğinin incelenmesi, eğitimin planlanması açısından çok büyük önem arz etmektedir.

Eğitimde cinsiyet, ekonomik durum, coğrafi konum farkı gözetmeksizin eşit fırsatlar sunabilmek için mevcut durumu incelemek gerekmektedir. Eğitim planlarının uygulanmasında ve gelecekte hazırlanacak eğitim planlarında kullanılabilecek yararlı çalışmalar yürütmek gerekmektedir.

Eğitim, toplumları yakından ilgilendiren ve sosyal hayatta önemli rol oynayan bir süreçtir. Ayaz’a (1994) göre eğitim, bireyleri içinde yaşadığı toplumun ve toplumun bağlı olduğu çağdaş dünyanın problemsiz bir üyesi haline getirerek onlara çağın gerektirdiği bilgi ve becerileri kazandırmalıdır.

Eğitim insanın bireysel, çevresel ve sosyal yönlerden başarıya ulaşmasında; barış, özgürlük, sosyal adalet ve evrensel bütünlük ideallerine erişmesinde temel araçtır. Eğitim, insanın bireysel hedeflerine, tüm yetenek ve yaratıcılık yeteneklerinin ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle eğitimde bireysel, ulusal ve küresel boyutlar-

da sürekli bir değişim ve gelişim sağlamak gereklidir. Çünkü bilginin büyük bir güç olarak görüldüğü teknoloji çağında bireysel, toplumsal ve evrensel gelişimin temel boyutunu eğitim oluşturmaktadır.

Eğitim bir ülkenin kalkınması ve toplumsal refahın artırılmasında çok önemli bir role sahiptir. Bu nedenle eğitimin toplumun her kesiminde ve bölgeler arasında, köy-kent ve kadın-erkek tüm nüfusa eşit bir şekilde ulaştırılması oldukça önemli bir konudur.

Devlet, eğitim ve öğretimi başta gelen görevi kabul ederek, tüm vatandaşların eşit imkânlar içinde, bilime dayalı, düşünen, hayatı ve olayları sağlıklı bir şekilde okuyabilecek nitelikte bir eğitim görmesini sağlamayı amaç edinmelidir. Eğitimde fırsat eşitliğini ve eğitimin toplumla bütünleşmesini sağlamak sosyal devletin çok önemli bir görevidir. Bu anlamda devletin, eğitim faaliyetlerini planlanması ve fırsat eşitliğini sağlayacak gerekli önlemleri alması en önemli görevlerinden biridir.

Eğitim hakkı, çocuğun temel haklarından biridir. Eğitim olmadan insanlar üretken olamazlar ve kültürel anlamda zengin bir yaşam sürdüremezler. Eğitim hakkının tam anlamıyla bireylere sağlanamaması, toplumsal ilerleme ve demokrasi, böylece de uluslararası barışa ve güvenliğe çok büyük zarar verecektir.

Hem bireysel hem de toplumsal alanda gelişmenin kaydedilmesi; herkese yeteneği, kapasitesi ve ilgisi doğrultusunda eğitim görme hakkının verilmesine bağlıdır. Ayrıca, insan hakları ile ilgili uluslararası belgelerin ve anayasaların temel ilkeleri olan hürriyet, eşitlik ve demokrasi, bireyin ve toplumun gelişmesi sağlanmadıkça gerçekleştirilemez. Çünkü insan hakları ve demokrasi, yalnızca halkın yeterli eğitim düzeyine çıkarılmasıyla korunup gerçekleştirilebilir. Bununla ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nde Eğitim Hakkına; “Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz” şeklindeki ikinci madde ile değinilmektedir (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1. Protokol).

1948 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine göre: Herkesin eğitim hakkı vardır. Eğitim hiç olmazsa temel eğitim evrelerinde para-

sızdır. Temel eğitim zorunludur. Mesleki ve teknik eğitimden herkes yararlanabilmelidir. Yüksek öğrenim yeteneklerine göre herkese açık olmalıdır (İHEB, Madde 26).

Çocuk Hakları Beyannamesinin 28. maddesine göre; Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretime yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Milli Eğitim Temel Kanunu ile yasal temellerle Türkiye’de eğitimde her bireye fırsat ve imkân eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda eğitimde genellik ve eşitlik ilkesine göre; her yurttaş, hiçbir ayırım gözetilmeksizin öğrenim ve eğitim hakkına sahiptir. Eğitimde, hiçbir kişiye, aileye veya zümreye ayrıcalık tanınmaz. Fırsat ve olanak eşitliği ilkesine göre ise toplum bireylerine, eğitim görmeye fırsat ve olanak eşitliği sağlanır. Maddi olanaklardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim basamaklarına kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla, devletin mali olanaklarına göre parasız yatılı, burs, kredi ve benzeri yollarla gerekli yardımlar yapılır. Durumları dolayısıyla özel eğitime gereksinimleri olan çocukları ve gençleri, topluma yararlı kılacak biçimde yetiştirmek ve onlara sağlıklı, dengeli ve güçlü bir kişilik kazandırmak amacıyla, çağdaş ve bilimsel eğitim yöntem ve olanakları gözetilerek, gerek okul içinde gerekse okul dışında gerekli koruyucu, güçlendirici, geliştirici ve yetiştirici önlemler alınır. Bu ilkelere göre bütün bireyler eşittir. Köyde yaşayanlar ile şehirde yaşayanlar, fakir olanlarla zengin olanlar, kızlarla erkekler ara-

sında eğitimden yararlanma konusunda herhangi bir eşitsizlik söz konusu olmamalıdır (Yaylacı, 2009: 68). Bireylere eşit eğitim şansının sağlanması denilince, kaynaklara ulaşabilme ya da onlardan yararlanma imkânının verilmesi akla gelmektedir. Devletin eğitim açısından sunduğu imkânlardan her birey eşit olarak yararlandığında, fırsat eşitliği belli bir oranda sağlanmış olmaktadır. Bu sunulan imkânlardan yararlanılamaması, eğitimde fırsat eşitsizliğine yol açmaktadır. Eğitim eşitliğinin sağlanabilmesi için, bireye bunun gereği olan maddi imkânların sunulması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle bu imkânlar bireyler tarafından devletten istenebilmelidir (Tunç, 1969: 96) .

Eğitimde eşitsizlik ve yetersizliğe neden olan pek çok etmen vardır. Bunların başlıcaları ekonomik, coğrafi, toplumsal, siyasal ve biyolojik etmenlerdir ve özellikle eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen ekonomik etmenler, daha çok ailelerin ve devletin gelir düzeyini ifade etmektedir. Aile geliri, bir kimsenin alacağı eğitimin sadece miktarını değil, aynı zamanda çeşidini de etkilemektedir. Yüksek gelirli ailelerin çocuklarına daha fazla eğitim verme olanakları vardır. Ailenin ekonomik durumu çocuğun alacağı eğitimi etkilemektedir. Çünkü ekonomik olanakların yeterliliği, bir öğrencinin eğitim kaynaklarına daha çabuk ve sorunsuz yararlanmasına sebep olmaktadır. Maddi imkânlar, aynı zamanda ev ortamını da etkilemektedir. Öğrenciye ait odanın ve diğer eğitim olanaklarının varlığı ailenin ekonomik durumuyla ilişkilidir.

Gelir dağılımındaki eşitsizlik ve Sosyal statü her zaman, eğitim hakkını belirlemede etkili olmuştur. Bu durum, zorunlu olan ilköğretim için de geçerlidir. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin sonucu olarak eğitimde ikili bir yapı ortaya çıkmış, özel okullar maddi olarak daha iyi imkânlara sahip olanlara daha kaliteli eğitim verirken, yoksul çoğunluğun gittiği okullar gittikçe azalan kaynaklar, bozulan eğitim şartları ve kalabalık sınıf mevcutları gibi gerçeklerle karşı karşıya kalmışlardır (Gök, 2004: 63).

Türkiye’de öğretmen sayısı öğrenci sayısı ile doğru orantılı artmamıştır. Bu durum eğitim kalitesinin düşmesine neden olmuştur (Tezcan, 1994: 93). Sınıf mevcudunun fazla olması, eğitimde verimliliği düşüren en önemli etkidir. Mevcudu fazla olan sınıflarda öğretmen-öğrenci etkileşimi yeterince sağlanamayacağı için mevcut program tam anlamıyla uygulanamaz bunun sonucunda da beklenen hedeflere ulaşılamaz. Mevcudu

fazla olan sınıflar, eğitimde istenen seviyenin yakalanamamasına ve hedeflenen sonuçların elde edilememesine neden olduğu için öncelikli çözülmesi gereken bir problemdir.

Tablo 3. Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı 2005/06

	2005/06
İlköğretim*	43,5
Genel Ortaöğretim	37,9

Kaynak: 9. Kalkınma Planı * Kentsel alanlar için hesaplanmıştır.

Yapılan araştırmalara göre, çocuğun ortaöğretime devam edebilmesinde etkili olan unsurlar, anne/babanın eğitim düzeyi, hane halkı büyüklüğü ve gelir düzeyidir. Olumsuz koşullar ilk olarak kızların eğitimini etkilemekte, bu koşulların iyileştirilmesi özellikle kız çocukların ortaöğretimde öğrenci olmasında önemli rol oynamaktadır. Anıl’a (2009) göre, Türkiye genelinde PISA 2006 uygulamalarına katılan öğrencilerin anne-babalarının küçük bir kısmı üniversite mezunu olmakla beraber, annelerin eğitim düzeyi babaların eğitim düzeyinden çok daha düşük çıkmıştır. Bununla birlikte Türkiye’deki 15 yaş grubu öğrencilerin fen bilimleri başarı puanı ile “babanın eğitim durumu”, “davranış”, ”aile kültür zenginliği” ve “annenin eğitim durumu” gibi etken değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Toplumsal ve ekonomik yapısına ve seviyesine göre neredeyse her ülkede kadın-erkek arasında yasal, toplumsal, ekonomik vb. eşitsizlikler söz konusudur (Adem, 1981: 124). Gelişmiş ve gelişmekte olan her ülkede kadın eğitimi, erkeklere oranla daha düşük bir düzeyde kalmıştır.

Tablo 4. Bölgelere Göre İlköğretimde Okullaşma Oranları (2003).

İlköğretimde Okullaşma Oranı	Net Okullulaşma Oranı (%)			BrütOkullulaşma Oranı (%)			Cinsiyet Oranı %
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
Yerleşim Yeri							
Kentsel	91.	89.2	90.3	100.4	94.3	97	0.94
Kırsal	88.	82.8	85.9	100.4	88.0	94	0.88
Bölge							
Batı	93.	93.5	93.7	102.8	98.0	100.3	0.95
Güney	91.	90.0	90.8	99.3	94.8	97	0.95
Orta Anadolu	91.	90.7	91.0	99.8	96.6	98	0.97
Kuzey	93.	90.4	91.9	101.5	96.6	99	0.95
Doğu	84.	73.0	79.1	98.4	78.5	88	0.80
NUTS 1 Bölgeleri							
İstanbul	94.	92.3	93.4	102.3	96.9	99	0.95
BatıMarmara	94.	91.7	93.1	103.7	95.2	99	0.92
Ege	92.	95.6	93.8	102.7	101.6	102.2	0.99
Doğu Marmara	95.	88.9	92.0	105.3	94.0	99	0.89
BatıAnadolu	91.	91.2	91.2	100.3	94.4	97	0.94
Akdeniz	91.	90.0	90.8	99.3	94.8	97	0.95
Orta Anadolu	92.	94.8	93.6	100.0	100.0	100.0	1.00
BatıKaradeniz	90.	92.0	91.3	98.5	102.1	100.3	1,04
Doğu Karadeniz	92.	88.2	90.2	98.2	91.6	95	0.93
Kuzeydoğu Anadolu	88.	78.9	83.6	97.0	86.5	91	0.89
Ortadoğu Anadolu	81.	73.3	77.6	101.4	79.1	90	0.78
Güneydoğu Anadolu	85.	70.9	78.5	97.3	75.7	87	0.78
TOPLAM	90.	87.0	88.8	100.4	92.2	96.3	0.92

Kaynak: Hacettepe Nüfus Etütleri “Nüfus ve Sağlık Araştırması-2003” verileri.

Kadın- erkek arasında ki eşitsizlik durumu batı bölgelerinde de göze çarpmaktadır. Kaldı ki bu eşitsizlik Tabloya bakıldığında Doğu ve G.Doğu Bölgelerinde çok daha açık bir şekilde ortada durmaktadır. Batı da okullaşma oranlarında kadın erkek arasında ki fark % 3-4 civarında seyrederken Doğu ve G.Doğu Anadolu bölgelerinde ise % 7-8 lere ulaşmaktadır.

Tablo 4’den çıkarılabilecek bir başka yargı ise eğitimde fırsat eşitsizliğini ortaya çıkaran coğrafi etmenler, köyler ve kentlerde, doğu ve batı bölgeleri arasında eğitim

imkânlarının aynı oranda sunulamaması olarak da açıklanabilir. Kırsal alanlardaki okul-
laşmanın yeterli düzeye çıkarılamayışı, öğretmen yetersizliği ve öğretmenlerin yurt ça-
pında dengeli dağılımın sağlanamaması, bina araç- gereç yetersizliği gibi nedenler fırsat
eşitliğini ortaya çıkaran unsurlardır. (İçer,1997). Türkiye’de eğitim hakkı konusunda
bölgesel farklılıkların olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Okullaşma rakamları özelli-
le Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde Türkiye ortalamasının altındadır. Bu böl-
gelerde çocukları Türkçeyi tam olarak konuşamamalarından tutunda, okul, öğretmen,
eğitim malzemeleri, maddi zorluklar, kültürel kabuller gibi birçok nedenden dolayı ço-
cuklar büyük sorunlar yaşamaktadır. Örneğin, Üniversiteye Giriş Sınavlarında en düşük
puan alan şehirlerin Şırnak, Bitlis ve Hakkâri olduğu görülmektedir. (Gök,2004).

Bu etkenlerin yanı sıra eğitim sisteminden kaynaklanan eşitsizliklerden de bahsedilebilir. Eğitim ihtiyacına olan talebe karşılık imkânların yetersizliğinden dolayı olum-
suzluk yaşanmaktadır. Öğretmenlerin yetiştirmelerinde uygulanan yöntem ve planların-
da aksaklıklarından kaynaklanan, bölgeler ve okullar arasında dengeli öğretmen dağılı-
mının olmayışı gibi etkenler, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamamasının en büyük
nedenleridir (İçer, 1997: 65).

Türkiye’de insanların hayatlarını şekillendirecek olan sınavların erken yaşlarda uy-
gulanması ile birlikte, başarı ile ekonomik ve kültürel sermaye arasındaki ilişkinin daha
da belirginleşme riskinin olduğu büyük bir gerçektir. Çünkü gelir ve eğitim düzeyi ge-
liştikçe, anne-babaların, çocuklarının eğitimlerine yönelik daha ilgili hale geldikleri ve
çocuklarının eğitim düzeylerinin doğrudan bir artış sergilediği görülmektedir (Dinçer ve
Kolaşın, 2009: 78).

Özellikle son yıllarda yapılan tüm kampanyalara rağmen ilköğretimden başlayarak
eğitimin tüm kademelerinde okullulaşma oranlarında istenilen düzeye çıkarılamamıştır.
Kız çocuklarının eğitimin önemine rağmen halen birçok gelişmekte olan ülkede olduğu
gibi ülkemizde de fırsat eşitliğini engelleyen sebepleri özetleyecek olursak sebepler aşağı-
ğıdaki sıralanabilir.

- Geleneksel yapıdaki toplumsal cinsiyet rolleri, geleneksel kültürü teşvik etmekte
ve kız çocuklarının okullulaşma- sının önündeki en önemli engellerden birini teşkil et-

mektedir. Geleneksel düşünce kalıpları ailelerin kızlarını evde tutmalarına ve okula göndermemelerine neden olmaktadır.

- Kız çocukları erken yaşta evlendirilmektedir.
- Ekonomik açıdan düşük gelir düzeyine sahip aileler çocuklarını okula göndermekte zorluk çekmektedirler. Çocuklarından birine eğitim fırsatı tanımak zorunda kalan aileler, kız çocuklarını ev işlerine yardım etmesi (evde annelerine yardımcı olma, tarlada çalışma vs) için eğitimden uzak tutmakta, eğitim konusunda tercihlerini erkek çocuklardan yana kullanmaktadır.
- Birçok çocuk, mevsimlik tarım işçiliği ve ev işçiliği gibi bazı dallarda çalıştığı için, eğitim sisteminin dışında kalmaktadır.
- Coğrafi/Bölgesel gelişmişlik farklılıkları eğitime katılım düzeylerini etkilemektedir. Nispeten düşük gelir düzeyine sahip bölgelerde eğitime katılım oranları düşmektedir. Eğitime katılım oranları özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde düşüktür.
- Nüfusa kayıta yaşanan sorunlar da önemli bir nedendir. Nüfusa kaydedilmeyen çocukların resmi kurumlar tarafından izlenmesi (imkansız olmamakla birlikte) zordur.
- Kırsal alanda yerleşim yerlerinin dağınık olması, ulaşım imkanlarının kısıtlı olduğu bölgelerde yeterli eğitim hizmetlerinin ulaştırılmasında sorunlara neden olmaktadır.. Çok sayıda çocuk, okula ulaşmak için uzun yolculuklar yapmak zorunda kalmaktadır. Kış aylarında kar yolları kapadığında okula devam oranı daha da azalmaktadır.
- Bazı okullardaki altyapı imkânları (yemekhane, tuvalet vs) kız çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için uygun değildir.
- Mevcut ilköğretim öğretmenlerinin üçte biri kadındır. Ancak kadın öğretmenlerin büyük bölümü kentler ve kasabalarda görev yapmaktadır. Köylerde rol model olabilecek kadın öğretmenlerin olmayışı, kız çocuklarını okula gitmeye özendirerek daha az unsurun olması anlamına gelmektedir.

Eğitimde Fırsat Eşitliği Nasıl Sağlanır ve Bu Konu da Türkiye’de Yapılan Yasal Düzenlemeler

İlköğretimde fırsat eşitliğini sağlayabilmek için daha doğrusu eşitsizliği en aza indirebilmek için bazı çalışmalar yapılmaktadır. Maddi durumu iyi olmayan öğrencilerin yeme içme ve barınma ihtiyaçlarının tamamının karşılanabilmesi için Yatılı Bölge

İlköğretim Okulu (YİBO) ve Pansiyonlu İlköğretim Okulu (PİO) uygulaması yapılmaktadır.

YİBO ve PİO'lar; 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre hazırlanan "Bölge İlkokulları Yönetmeliği"nin birinci maddesindeki "çeşitli sebeplerle henüz bir ilkokul açılmamış olup, birbirine yakın birkaç köyün bulunduğu yerlerde veya evleri ve ev grupları dağınık olan köylerde gündüzlü, yatılı, pansiyonlu bölge okulları açılır" hükmü gereğince planlanarak açılmaktadır. Kırsal kesimde okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan ilköğretim çağ nüfusu ile yoksul ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okulları açılmıştır. 2005–2006 eğitim-öğretim yılında 300 YİBO ve 284 PİO' da toplam 164.027 yatılı öğrenciye hizmet verilmiştir. YİBO ve PİO'da öğrenim gören öğrencilerin her türlü giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.

Fırsat eşitsizliğini en aza indirmek için yapılan diğer bir çalışma ise okulu bulunmayan nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerinde bulunan ilköğretim çağındaki çocuklar ile birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan okullarda bulunan öğrencilerin daha kaliteli eğitim-öğretim imkânına kavuşturulması, eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması amacıyla Bakanlıkça "Taşınalı İlköğretim Uygulaması" başlatılmıştır. 1989–1990 öğretim yılında Kırklareli ilinde 3, Kocaeli ilinde 2 merkez okulda deneme mahiyetinde yapılan taşınalı ilköğretim uygulaması ile istenilen başarının elde edilmesi sonucunda uygulamanın yaygınlaştırılmasına karar verilmiştir. 2005–2006 öğretim yılında 80 il'den, 26.419 okuldan 679.589 öğrenci, 6.131 merkez okula taşınmıştır. 2005–2006 Eylül-Aralık döneminde taşınalı ilköğretim giderlerinde kullanılmak üzere 80 il'e 125.118.746 YTL ödenek tahsis edilmiş olup bir öğrencinin günlük maliyeti 2.38 YTL olmuştur. Taşınalı İlköğretim hizmetlerinde kullanılmak üzere 35.112 araç tahsis edilmiştir. Taşınalı eğitimde öğrencilerin ulaşım ve yeme içme giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Öğrencilerin yemekleri merkezi bir yemekhaneden veya bakanlığa bağlı bir kurumdan (öğretmen evi, uygulama oteli gibi) temin edilerek okullara ulaştırılmaktadır. Gelen yemekler yemekhane personeli ve nöbetçi öğretmenlerin de yardımıyla öğrencilere sunulmaktadır.

Eğitimde fırsat eşitsizliğini en aza indirmek için yapılan bir diğer uygulama ise özel eğitim kurumlarıdır. Özel eğitim okulları; Anayasamızın³⁴, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun³⁵, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun ve 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin hükümleri doğrultusunda açılan kurumlardır³⁶. Zorunlu ilköğretim çağında oldukları halde zihin, beden, ruh ve sosyal bakımdan engeli olan çocukların eğitimi, onların işe ve mesleğe hazırlanmaları bu okullarda sağlanır. Özel eğitim gerektiren bireylerin Türk Millî Eğitim Sistemini düzenleyen genel esaslar doğrultusunda eğitimleri sağlanarak, bir iş ve meslek sahibi olarak toplumla bütünleşmeleri ve kaynaşmalarının sağlanması hedeflenmektedir. Özel eğitim okul ve kurumlarında eğitim; Türk millî eğitim sistemindeki kademelendirmeye göre yapılandırılmıştır. Ancak, diğer okullardan farklı olarak, ilköğretim öncesinde hazırlık sınıfı bulunmaktadır. 01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 35. maddesi ile 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanuna eklenen Ek Madde-3'te yer alan; "Görme, ortopedik, işitme, dil-konuşma, ses bozukluğu, zihinsel ve ruhsal özürlü çocuklardan özel eğitim değerlendirme kurulları tarafından, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam etmeleri uygun görülenlerin eğitim giderlerinin, her yıl bütçe uygulama talimatında belirlenen miktarı Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır" hükmü gereğince Bakanlık bütçesine ödenekler konulmuştur.

Eğitimde fırsat eşitsizliğini en aza indirmeyi amaçlayan bir diğer uygulama da burs olanağı sağlamaktır. Öğrencilere genellikle devlet tarafından bazen de bazı özel kuruluşlar tarafından burs imkânı sağlanmaktadır. Bursluluk hizmetlerinden ilköğretim kurumlarının 6, 7 ve 8. sınıfları ile genel ve meslekî teknik orta öğretim kurumları yararlanmaktadır. Bursların dağılımında; 2882 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu kapsamına giren çocuklara % 15, oturdukları yerde ilköğretim okulu bulunmayanlara %10, öğretmen çocuklarına % 25 ve diğer öğrencilere de % 50'lik dilim ayrılmaktadır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 5'inci maddesi hükmü doğrultusunda Bakanlıkça; İlköğretim Öğrencilerine Ücretsiz Ders Kitabı Temini Projesi başlatılmıştır. 2003-2004 Eğitim - öğretim yılında başlayan uygulamayla ilköğretim öğrencilerine ders kitapları, fakir zengin ayrımı yapılmaksızın bütün öğrencilere ücretsiz olarak dağı-

tılmıştır. Ücretsiz ders kitabı dağıtımı uygulamasına 2006–2007 eğitim -öğretim yılında orta öğretim kurumlarında da başlanmıştır.

Bunların yanı sıra fırsat eşitsizliğini en aza indirmeye yönelik bazı projeler için uluslararası kuruluşlarla çeşitli antlaşmalar yapılarak maddi kaynak da sağlanmaktadır. Avrupa Birliği Akdeniz Programı (MEDA) kapsamında hazırlanan 8 Şubat 2000 tarihinde imzalanan ve 11 Eylül 2002 tarihinde 5 yıl süreyle uygulamaya konulan hibe projenin amacı, yoksulluğu azaltma perspektifinde eğitim seviyesini artırarak, en dezavantajlı kırsal, şehirsal ve gecekondu bölgelerinde nüfusun yaşam koşullarını iyileştirmektir. Böylece hâlen zorunlu temel eğitimin dışında kalan çocuklar, gençler ve yetişkinlerin temel eğitim kapsamına alınmasını desteklemek eğitimin kalitesinin artırılıp, eğitime erişimi iyileştirerek, özellikle kız çocukları ve kadınlar için yaygın ve örgün eğitimin ortalama seviyesini yükseltmektir. Projenin uygulamaları için Milli Eğitim Bakanlığı'nda oluşturulan Proje Yürütme Ekibinin yanı sıra ilgili birimlerde proje koordinasyon ekipleri ve 24 il millî eğitim müdürlüğünce il proje yürütme ekipleri oluşturulmuştur. Her ne kadar proje ve uygulamalarla eğitimde fırsat eşitsizliği en aza indirgenmeye çalışılsa ve çok önemli başarılar sağlansa da eşitsizliği ortadan tamamen kaldırabilmek mümkün görünmemektedir. Özellikle ekonomik nedenlerden kaynaklanan eşitsizliği ortadan kaldırma olanağı yok gibi. İlköğretim ve orta öğretimlerde okula destek, sınavlara hazırlık ve hayata hazırlık mahiyetinde çeşitli kurslar düzenlenmektedir. Ancak bu kurslara genellikle maddi durumu iyi olan öğrenciler katılabilmektedir. Bir kısım öğrenci ise ekonomik, kültürel ve coğrafi koşullar nedeniyle bu imkânlardan yeteri kadar yararlanamamaktadırlar. Bu da; özellikle sınavlarda bu olanaklardan yararlanan öğrencilerin yarışa bir adım önde başlamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla da eşitlik ilkesine aykırı bir durum söz konusudur.

Eğitim eşitsizliğini en aza indirmek için yapılan tüm çalışmalara rağmen, başta bölgesel yanlış inanışlar ve gelenekler olmak üzere, çeşitli maddi ve manevi eksiklikler sonucu uzun yıllardır eğitimde cinsiyet ayrımı yapılmaktadır ve kız öğrenciler velileri tarafından okula gönderilmemektedir. Bu eşitsizlik bütün ülke genelinde göze çarpmaktadır. Son yıllarda bu sorunu çözebilmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunların en göze çarpanı ise 2003 yılında başlatılan “Haydi Kızlar Okula” kampanyasıdır. Bu kam-

panya sayesinde kızını okula göndermek istemeyen birçok aile ikna edilmiş ve kızlarda okullaşma oranı hızla artmıştır.

Yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. İlköğretimde net okullaşma yaklaşık %90'dır.
2. Hem kız nüfusun hem de erkek nüfusun okullaşma oranları 1995-1996 eğitim öğretim yılında en düşük seviyededir
3. 1994-1997 yılları arasında erkek nüfusun okullaşma oranı kız nüfusun oranına göre yaklaşık %50 daha fazladır.
4. “Haydi Kızlar Okula”, “Eğitime %100 Destek” gibi kampanyaları ile okullaşma oranı artış göstermiştir
5. Okul başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalamasının 305 olduğu görülmektedir.
6. Okul başına düşen öğrenci sayısı en fazla olan il 1125 öğrenci ile İstanbul'dur.
7. Okul Başına düşen öğrenci sayısı en az olan il 92 öğrenciyle Ardahan'dır.
8. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalamasının 26 olduğu görülmektedir
9. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı en fazla olan il 47 öğrenci ile Şırnak'tır.
10. Öğretmen Başına düşen öğrenci sayısı en az olan il 15 öğrenciyle Tunceli'dir
11. Derslik başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalamasının 34 olduğu görülmektedir.
12. Derslik başına düşen öğrenci sayısı en fazla olan il 62 öğrenci ile Şanlıurfa'dır.
13. Derslik Başına düşen öğrenci sayısı en az olan il 16 öğrenciyle Tunceli'dir.
14. Haydi kızlar okula kampanyası ile 2003-2006 yılları arasında yapılan çalışmalar süresince Türkiye genelinde 273.447 kız çocuğunun okullaşmadığı tespit edilmiş, illerde yapılan çalışmalar sonucunda bunların 222.800 kız çocuğu (%81'i) okullulaştırılmıştır.

Yukarıda belirtilen sonuçlara göre bu araştırmada aşağıda belirtilen öneriler sunulabilir. İlköğretimde net okullaşma oranını %100'lere çıkarmak için mevcut kampanyalara devam edilmesi ve bu kampanyalara başka kampanyalarla destek verilmelidir. Hatta çocuğunu okula göndermek istemeyen velileri ikna edebilmek için maddi destek,

vergi indirimi, askerlik süresinde indirim, askerlik iznini artırma, elektrik faturasında indirim gibi teşviklerde bulunulabilir.

Erkek nüfusun okullaşma oranı ile kız nüfusun okullaşma oranı arasında büyük fark vardır. Bu farkını azaltılması hatta mümkünse ortadan kaldırılabilmesi için velileri ikna çalışmalarına başlanması önerilir. Velileri ikna edebilmek için de psikolojik destek sağlanması ve maddi imkânlar sunulması faydalı olabilir.

Haydi kızlar okula kampanyası ile 2003-2006 yılları arasında yapılan çalışmalar süresince Türkiye genelinde 273.447 kız çocuğunun okullaşmadığı tespit edilmiş, illerde yapılan çalışmalar sonucunda bunların 222.800 kız çocuğu (%81'i) okullulaştırılmıştır. “Haydi Kızlar Okula”, “Eğitime %100 Destek” gibi kampanyaların başladığı 1997-1998 eğitim öğretim yılı ile 2006-2007 eğitim öğretim yılı arasında ortaöğretim kurumlarında okullaşma oranı %50 civarında artış göstermiştir. Bu tür kampanyaları destekleyip, yeni kampanyalar düzenleyerek bu oranı daha yukarılara çıkarmak yararlı olacaktır. Okul başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalamasının 305 olduğu ve derslik başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalamasının 34 olduğu görülmektedir. Yeni derslikler ve okullar yaparak ve personel, araç gereç gibi eksikleri tamamlayarak bu sayıyı azaltmak ve özellikle geri kalmış bölgelerde aile planlamasına önem vermek gerekmektedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının Türkiye ortalamasının 26 olduğu görülmektedir. Bu oranı daha aşağılara çekebilmek için yeni öğretmen atamasının yapılması uygun olacaktır.

Sonraki araştırmacılara eğitimde eşitlik-eşitsizlik boyutundan ziyade, eğitimde yoksunluk boyutunu araştırmaları önerilmektedir.

1.2. EĞİTİM TÜRLERİ

1.2.1. Örgün Eğitim

Belirlenen bir amaç doğrultusunda, belirli bir yaş grubuna ve aynı seviyeden bireylere yönelik hazırlanmış programlarla, bir okul içerisinde yapılan sistemli ve düzenli eğitimidir. Eğitim sisteminin zorunlu ve temel bölümünü örgün eğitim oluşturur. Örgün

eğitimi; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları olarak bölümlere ayırmak mümkün olacaktır.

1.2.1.1. Okul ncesi Eğitim Kurumları

Okul ncesi eğitim henüz ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimlerini gerçekleştirmektedir. Okul ncesi eğitim kurumları geçmiş yıllarda diğer eğitim kurumlarına göre çok fazla yayılmış durumda değildi. Son yıllarda gerek kadınların iş hayatına daha fazla girmeleri gerekse ekonomik anlamda ki gelişmelerden dolayı artış göstermiştir (şışman, 2010: 93).

Eski Türklerde ocuk eğitimi törelerle gerçekleştirilmişti. Çocukların doğumu ve adlarının konmasına kadar gerçekleşen bazı töreler bulunmaktaydı. Çocuklar bu törelerin içerisinde şekillenmekteydiler. İslamiyet'in yayılması ile birlikte insanlar çocuklarını daha çok dini referanslarla yetiştiriyorlardı. Ama burada da yine gelenekler çok fazla ön plandaydı. Osmanlı tarihinde ise Fatih döneminde açılan Sıbyan mektepleri ocuk eğitiminde çok önemli yer edinen kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 1992 yılında Milli Eğitim Bakanlığı yapısı içerisinde Okul ncesi Eğitim Genel Müdürlüğü kurularak okul öncesi eğitim kurumları bu genel mdrlğe bağlanmıştır.

Gelişmiş ülkelerde okul öncesi eğitim anlamında okullaşma oranı Türkiye'nin çok üzerinde seyretmektedir. Okul ncesi eğitim, eğitimin temeli olmasından dolayı çok önemlidir ve çocuğun gelişimi, başarısı, hayata uyumu bakımından da çok büyük etkiye sahiptir. Türkiye'de 2005-2006 ğretim yılında oran % 19,9 iken, 9. Beş Yıllık Kalkınma Planında 2007-2013 döneminde okul öncesi eğitimde okullaşma oranı % 50 olarak hedeflenmiştir. 2008-2009 yılı verilerine göre 23.363 okul öncesi eğitim kurumunda 29.342 ğretmen görevini sürdürmekte ve 804.765 ocuk eğitim görmektedir. Son yıllarda ki artışa rağmen Türkiye'de okul öncesi eğitim istenen seviyede değildir. Okul ncesi eğitimin istenen seviyeye ıkamamasının önünde birtakım engeller söz konusudur. Bu engelleri aşağıda ki gibi sıralayabiliriz.

- ✓ öğretmenlerin sayısal yetersizliği,
- ✓ Okul ncesi eğitim veren kurumların sayısal yetersizliği,
- ✓ Fiziki alt yapı ve donanımla ilgili yetersizlikler,

- ✓ Bağımsız anaokullarının sayıca az olması,
- ✓ Okul öncesi eğitimin ailelere olan maliyeti,
- ✓ Okullaşma oranının düşük olması,
- ✓ Kalabalık sınıflar ve ikili öğretim,
- ✓ Sivil toplumun ve yerel yönetimlerin sınırlı desteği,
- ✓ Kurumların bölgeler arası dağılımında dengesizlik (Şişman, 2010: 95).

Okul öncesi eğitim kurumları çocukların yaş gruplarına ve gelişim durumlarına göre farklı bölümlere ayrılabilir. Okulöncesi eğitim Kurumları Yönetmeliğine göre bu bölümler aşağıda ki gibi açıklanabilir:

Kreş: Özellikle çalışan annelerin çok önemli bir problemini çözen ve 0-36 aylık çocuklara sağlıklı bakım için kurulan okulöncesi eğitim kurumlarıdır.

Anaokulu: 37-72 ay çocuklarının eğitimi ve gelişimini desteklemek amacıyla kurulan okulöncesi eğitim kurumlarıdır. Çocukların özellikle sosyalleşmeleri üzerinde çok büyük etkiye sahiptirler.

Anasınıfı: 61-72 ay çocuklarının eğitimi amacıyla örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde açılan okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Çocukların sorumluluk almalarına yardımcı olan ve ilkokula uyum süreçlerini kolaylaştıran bölümdür.

1.2.1.2. İlköğretim Kurumları

Bireylerin 6-14 yaşları arasında zorunlu eğitime tabii tutuldukları bölüm ilköğretim bölümüdür. Türkiye’de ilköğretimin sekiz yıla çıkarılması, ilk kez 1946’da 3. Milli Eğitim Şurası’nda gündeme gelmiştir. 1961’de çıkarılan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda zorunlu ilköğretim sekiz yıl olarak kararlaştırılmıştır.

İlköğretimin Amaçları: Milli Eğitim Temel Kanunu’na göre ilköğretim, 6-14 yaşlarında ki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. Bu eğitim kız ve erkek tüm bireyler için zorunludur. Yine ilköğretim hizmeti devlet okullarında öğrencilere ücretsiz olarak sunulur. Amaçlar genel olarak aşağıda ki gibi sıralanabilir:

- ✓ Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olabilmesi yolunda gerekli bilgi, beceri, davranış ve kültürü kazandırmak, yine bireyleri insani değerlere saygılı olarak yetiştirmek,
- ✓ Bireyleri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirerek onların geleceğe hazırlanmasına yardımcı olmak (şışman, 2010: 97).

İlköğretim hizmeti farklı ilköğretim kurumları tarafından yürütülür.

İlköğretim Okulu:

7-14 yaş arasındaki çocukların zorunlu eğitimlerini gördükleri okuldur ve 8 yıl süreyle devam eder. Çocukların sosyal hayatla tanıştıkları en ciddi bölüm olarak da ifade edilebilir. Eğitimin temelini teşkil ettiği için önemlidir, bu yüzden tüm bireylere en güzel ve eşit bir şekilde ulaştırılmalıdır. Aksi halde hem toplumsal hem de bireysel anlamda çok büyük sıkıntılara neden olmaktadır.

Pansiyonlu İlköğretim Okulu (PİO) :

Merkezi konumda olan yerleşim birimlerinde, her gün yaşadıkları yerlerden okullarına gelip gitme imkanı olmayan veya zor olan öğrenciler için açılan parasız yatılı ve gündüzlü olarak eğitim veren kurumlardır. Buralarda ğrencilere yeme-içme barınma gibi ihtiyaçlar ücretsiz olarak devlet tarafından karşılanır.

Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) :

Nüfusu az veya dağınık yerleşim birimlerinde aynı yönetim altında kurulan ve idare edilen, sekiz yıllık parasız yatılı ilköğretim kurumu olarak ifade edilebilir.

Taşıma Merkezi İlköğretim Okulu:

Bir okul amayı gerektirmeyecek kadar küçük olan yerlerde ki öğrencilerin daha büyük bir yerleşim yerindeki okullara taşınarak eğitimlerini görebildikleri yerlerdir.

Açık İlköğretim Okulu:

İlkokuldan mezun olmuş fakat daha sonra ortaokula devam etmemiş bireyler için ilköğretim eğitimlerini tamamlayabilmeleri için hazırlanan uzaktan eğitimle hizmet sunan kurumlardır.

1.2.1.3. Ortaöğretim Kurumları

Ortaöğretim kurumlarının amaçları arasında bireylere asgari düzeyde ortak kültürü öğretebilmek, toplumun sosyo-kültürel, iktisadi kalkınmasına destek sağlamak ve toplumsal birtakım problemlerin çözümünde daha akılcı, makul çözümler üretebilme yeteneği kazandırabilmek, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleklere yönlenecek yeterli altyapı ve donanımı kazandırmak gibi unsurlar yer almaktadır(Şişman, 2010: 99).

Zorunlu olan 8 yıllık ilköğretimden sonra çocukların isteğe bağlı olarak devam ettikleri eğitim kurumlarıdır. Milli Eğitim Temel Kanuna göre orta öğretim, ilköğretime dayalı en az 3 yıllık eğitim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları olarak sınıflandırabiliriz. (Akçay, 2006: 115).

Genel Öğretim Kurumları:

- Genel Liseler
- Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler
- Anadolu Liseleri
- Fen Liseleri
- Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri
- Anadolu Öğretmen Lisesi
- Açıköğretim Lisesi
- Sosyal Bilimler Lisesi
- Spor Liseleri

Mesleki ve Teknik Ortaöğretim

- Erkek teknik öğretim okulları
- Kız teknik öğretim okulları
- Ticaret ve turizm öğretimi okulları
- Din öğretimi okulları
- Sağlık öğretimi okulları
- Çok programlı okullar

1.2.1.4. Yükseköğretim Kurumları

Türkiye’de ilk üniversite, Darülfünun-i Osmani (Osmanlı Üniversitesi) adıyla 1870’te İstanbul’da açıldı. 1950’li yıllardan sonra 1973’e kadar İstanbul, Ankara ve İstanbul Teknik Üniversiteleri’nin yanı sıra Karadeniz Teknik, Ortadoğu Teknik, Atatürk, Hacettepe, Boğaziçi, Üniversiteleri kuruldu. 1970’lerde Adana, Eskişehir, Malatya, Elazığ, Sivas, Samsun, Konya, Bursa, illerinde de üniversiteler açıldı.

1981 yılında YÖK’ ün kuruluşuyla birlikte tüm üniversiteler tek çatı altında toplanmış oldu. 1992’den sonra ise üniversite sayısında artış oldu ve özel üniversiteler de açılmaya başlandı. 2011 yılı itibari ile devlet ve özel üniversiteleri olmak üzere toplam 166 üniversite faaliyet göstermektedir(Şişman, 2010: 106).

Yüksek öğretim kurumları, toplumda en üst düzeyde insan gücü ihtiyacının karşılanması bu yolla maddi ve manevi kültür unsurlarının kuşaktan kuşağa aktarılması ve sosyal problemlerin daha rahat çözülebilmesi gibi görevleri üstlenmiş kurumlardır.

Yükseköğretim Kurumları 2547 sayılı Yasa’ya göre, üniversiteler ile ileri teknoloji enstitüleri ve bunların içerisinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuarlar, meslek yüksek okulları ile uygulama ve araştırma merkezleridir (Akçay, 2006: 115).

Yükseköğretim Kurumları ve Kademeleri:

- ✓ Ön Lisans Eğitimi
- ✓ Lisans Eğitimi
- ✓ Lisans Üstü Eğitimi (Master ve Doktora)
- ✓ Tıpta Uzmanlık Eğitimi
- ✓ Sanatta Yeterlik Eğitimi
- ✓ Açık Eğitim
- ✓ Dışarıdan Eğitim, şeklinde sıralanabilir.

Yükseköğretimde son yıllarda gözlenen artışlara ve düzenlemelere rağmen diğer eğitim kademelerinde olduğu gibi hala çözülmeyi bekleyen çok fazla problem bulunmaktadır. Bu problemleri aşağıda ki gibi sıralamak mümkündür.

- ✓ Yükseköğretimin talebi karşılayamaması,
- ✓ Öğretim elemanı sayısında ki yetersizlikleri,
- ✓ Altyapı ve kaynak yetersizlikleri,
- ✓ Yatay ve dikey geçişlerle ilgili sorunlar,
- ✓ Eğitim ortamları, teknoloji ve kaliteyle ilgili sorunlar,
- ✓ Organizasyon ve yönetimle ilgili sorunlar,
- ✓ Çeşitli kesimlerle işbirliği ve koordinasyon sorunları,
- ✓ Mezunların istihdamıyla ilgili sorunlar,
- ✓ Barınma, burs ve kredi sistemleriyle ilgili sorunlar(Şişman, 2010: 108).

1.2.2. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim gerek gelişmiş ülkelerde, gerekse gelişmekte olan ülkelerde, daha yaşanabilir bir hayat elde etmek için üzerinde hassasiyetle durulan ve çaba harcanan bir konu olarak öneminin korumaya devam etmektedir. Çünkü iyi eğitilmiş insan gücü, gelişme, değişme, kalkınma ve ilerlemenin tek yolu ve yöntemi olarak genel kabul görmüştür bir gerçektir. Buna rağmen bir toplumda her bireye gerekli olan eğitimi yeterli düzeyde verebilmek de çoğu zaman mümkün olmamaktadır.

Bir toplumun ilerlemesinde iki temel dinamik; eğitim ve ekonomidir. Amaçlanan gelişme ve ilerleme düzeyine ancak bu iki önemli unsur bir arada ve birbirini tamamlar nitelikte ise ulaşılabilir.

Yaygın eğitim işlevsel yönü itibariyle kalkınma ve ilerlemeye doğrudan etki edemez. Kalkınmayı gerçekleştiren bireyler sorunlar üzerinde analitik düşünebilecek ve makul çözümler üretebilecek donanıma sahiptirler. Analitik düşünebilen ve üretebilen bireyler; bilişsel-duyuşsal ilgi ve yeteneklerine uygun olarak eğitim almış bireylerdir. Yaygın eğitim; örgün eğitimde farklı nedenlerden dolayı eğitilme ihtiyacı karşılanmamış veya eksik kalmış bireylerin bu ilgi ve yeteneklerini desteklemeye yönelik olarak uygulanan programlardır.

Yaygın eğitimle ilgili ilk çalışmalar İngiltere’de 1776’da denizcilere yönelik olarak, ABD’de 1816’da yetişkinlere yönelik fen kursları ile SSCB, Danimarka ve İsveç’te

1800'lerde, Avusturya'da 1867'de eğitsel derneklerin kuruluşu ile Yunanistan'da 1800'li yılların ikinci yarısında ve Yugoslavya'da 1900'lerde başlamıştır. Türkiye'de ise, yaygın eğitimle ilgili ilk uygulamalı çalışmalar 1922'de halk mektepleri ile başlamıştır (Okçabol, 1989: 86).

Çağımız da değişim ve dönüşümün çok hızlı yaşandığını görmekteyiz. Her alanda yaşanan hızlı gelişmeler, örgün eğitim kurumlarında bireylerin elde ettiği bilgileri kısa sürede eskitmekte ve işlevini yitirmesine neden olmaktadır. İnsanların bilgi ve birikimlerini sürekli olarak tazelemek, meslek seçiminde farklı nedenlerle geçmiş yıllarda yapılan hataları düzeltmek, yeni meslekleri tanıtmak ve bu mesleklerle ilgili bireylere bilgi ve tecrübe sağlamak, örgün eğitimin eksikliklerini tamamlamak, emeklilikte boş zamanları uygun kullanabilme yeteneğini kazandırmak, bireylere, kalkınmanın gerekliliği olan davranışları kazandırmak isteği yaygın eğitime olan ihtiyacı her geçen gün daha fazla hissettirmektedir (Fidan ve Erden,1991: 225).

Yaygın eğitim, örgün eğitimi destekleyen ve eğitime süreklilik kazandıran okul dışı eğitim programları, hizmet içi eğitimi ve kamuoyu aydınlatma çalışmaları biçiminde gerçekleştirilir, örgün eğitimi tamamlayan bir nitelik sergileyen yaygın eğitim çalışmaları Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Diyanet İşleri Başkanlığı, Milli Savunma, Sağlık ve Sosyal Yardım, Tarım ve Orman, Adalet, Kültür, Turizm, Çalışma Bakanlığı gibi bazı bakanlıklarla, özel ve gönüllü bir takım kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Hizmet içi eğitim programları daha geniş kapsamlı olup, merkezi yönetimlerin tamamı, yerel yönetimler, akademik kurumlar ve özel kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma çalışmalarında ise basın, radyo ve televizyonun ve din görevlilerinin yaygın eğitim hizmetleri ağırlıktadır (Kılıç, 1983: 469).

Milli Eğitim Temel Kanun'una göre; yaygın eğitim, örgün eğitimle birlikte eğitim sisteminin iki çeşidinden biri olacak kadar önem arz etmektedir. Yaşam boyu eğitimin bir hak ve gereklilik olarak görüldüğü bu çağda, yaygın eğitime verilen bu önem büyük bir gerekliliktir (Başaran, 1993: 102). Bireysel ve toplumsal anlamda imkânlardan yararlanma konusunda farklılıkların oluşmamasının tek ve en önemli yolu yaygın eğitimden tüm bireylerin yararlanabileceği şekilde imkânların sunulmasından geçmektedir.

Yaygın eğitim, halkın yaşama biçimini, bilgi, beceri ve alışkanlıklarını, değer yargılarını birbirlerine ve kendilerinden sonraki kuşaklara aktarmaları ve öğretmeleri şeklinde toplumda süregelen bir eğitim şeklidir. Ülkemizde 1960'lı yıllarda, okul öncesi ve okul içi eğitimi "örgün eğitim" olarak adlandırılınca, , örgün eğitimin bütünleyicisi olarak halk eğitimi veya okul dışı eğitim kavramlarının yerine yaygın eğitim ifadesi kullanılmaya başlanmıştır (Kılıç, 1981: 9).

Yaygın eğitimin örgün eğitimden, öğrenme sürecinde, öğrenen ve öğretmenin her ikisinin katıldığı, planlı bir eğitim olmasından dolayı bir farkı yoktur (Bülbül, 1987:27). Yaygın eğitimde örgün öğretimin, özgün düşünmeye engel olan sınavlarına ve katı pedagojik formüllerine rastlanamaz (Lindeman, 1969:12). Bundan dolayı bireyler yaygın eğitimde kendilerini daha rahat ifade edebilirken, daha da hızlı öğrenebilirler.

Yaygın eğitimin amaçları arasında; insan aklının gelişimini sağlamak, bireyin kendisini gerçekleştirmesini sağlamak, bireysel ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunmak ve toplumsal değişmeye rehberlik etmek sayılabilir. (Bülbül, 1991: 60).

Örgün eğitimden faydalanma imkânı bulamamış, örgün eğitim sisteminin her hangi bir kademesinde bulunan veya örgün eğitim sistemini tamamlamış tüm bireyler yaygın eğitimin kapsamına girerler. Bunlar, öğrenim çağına gelmiş değişik yaşta kadın-erkek, sağlam-özürlü, bir işi veya mesleği bulunan veya bulunmayan tüm bireylerdir. Bu bireylerin tamamı, kent merkezlerinde, gecekonduda, kasaba, köy veya daha küçük yerleşim birimlerinde bulunmaktadır. Endüstri, eğitim, sağlık, turizm, Tarım, ulaştırma, ticaret, pazarlama gibi tüm hizmetlerle uğraşmaktadırlar (Kılıç,1983: 472).

Toplumdaki bireylerin üretken ve verimli olması, değişime açık hale gelebilmesi, kendini geliştirebilmesi, mesleğinde ilerleyebilmesi için örgün eğitim sürecinde kazanılan bilgi ve beceriler her zaman yeterli olmamaktadır. Bilim ve teknolojideki hızlı gelişme ve değişimler, örgün eğitim kurumlarında verilen bilgileri kısa sürede eskitir ya da yetersiz kılar. Yaygın eğitim insanların sürekli olarak kendilerini yenilemelerine, toplumsal değişimin ortaya çıkardığı yeni durumlara uyum kabiliyetlerini geliştirmelerine yardımcı olduğu gibi örgün eğitimin açıklarını tamamlamak açısından da önemlidir. Ayrıca çeşitli nedenlerle örgün eğitim kurumlarına devam edemeyen kişiler de yaygın

eğitim faaliyetlerine katılarak bu eksikliklerini giderebilir ve bir meslek sahibi olabilirler. (Fidan Ve Erden, 1991: 225).

Kapsam bakımından yaygın eğitim, örgün eğitimden daha geniştir. Çünkü; Türkçeyi tam konuşamayan, okuma-yazma bilmeyen, yalnızca okuyup yazabilen, örgün eğitim sisteminin belli bir kademesinden ayrılan veya örgün eğitimi tamamlayan tüm bireyler yaygın eğitimin hedef kitlesini oluştururlar.

Yaygın eğitim tüm toplumlarda olduğu gibi Türkiye için de çok büyük önem arz ettiği için, sürekli yenilenmeli ve güncel ihtiyaçları karşılayabilecek niteliklere sahip olması gerekir. Yaygın eğitime büyüklere okuma yazma öğretme, gençlere de meslek kazandırma gibi işlevlerin de ötesinde kendine roller biçmek gereklidir. Yaygın eğitim, hayatın her alanında bireylerin karşılaştıkları veya karşılaşmaları muhtemel olan problemlerin çözümü yollarında onlara yardımcı olacak modüller veya çalışmalar geliştirerek, bireysel ve toplumsal anlamda huzurun sağlanması adına çok büyük sorumluluk üstlenmelidir. Günlük hayatın sıkıntıları içinde boğulan, toplumuna ve değerlerine yabancılaşan insanların güncel sorunları da; bu kapsama alınmalıdır. Aile içerisinde bağların zayıflaması ve iletişim sorunları, evliliğe hazırlık ve evliliği sağlıklı bir şekilde yürütme, okul çağı çocuklarının sorunları ile ilgilenme ve çözüm yolları geliştirme, mesleki becerilerin güncellenerek yeniden kazandırılması... vb. çeşitli alanlarda çalışmalar yapılmalıdır.

Yaygın eğitim; kısaca açıklamak gerekirse, bireyin toplumun her alanında aileden çevreye, iş yerinden toplumun her alanına kadar, her fırsatta bireylere kesintisiz verilen yaşam boyu eğitimi içermektedir.

1.3. EĞİTİMDE TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ

19. yüzyıldan başlayarak bilginin artış hızının etkisiyle değişim de hızlanmıştır. Bilgi, insan yaşamını tüm yönleriyle etkisi altına alan bir etken haline gelmiştir. Bilgiyi elde edebilen ve nasıl kullanacağını temel sermayesi yapan kuruluşlar, değişime karşı açık ve değişime uyum sağlayabilmişlerdir (Azade, 2000:25). Bilginin öğrenilmesi ve dağıtılması her etkileşim düzeyinde, örgün şekilde olmasa da toplumun her kurumundan

sağlanabilmektedir fakat bilgiyi yeni nesillere devretmekle yükümlü kurumlar okullardır (Yıldıran, 1982:1). Eğitim kurumları bu yükümlülüğünü, bilgi çağının rekabet ortamında başarılı olabilecek donanıma, sağlıklı bir kişiliğe sahip ve sosyal gelişimini tamamlamış olan bireyler yetiştirmekle yerine getirmektedirler (Peker, 1996:19). Günümüzde gelişmiş ülkelerin kalkınma temelinde eğitimin olduğu ve gelişmişlik düzeyini verilen eğitimin kalitesinin belirlediği ortaya çıkmıştır (Erkul, 1998:261). Bu kaliteli eğitim anlayışında; yetişen yeni bireylerin hangi bilgi ve becerileri kazanması gerektiği ön plana çıkarılarak eğitim kurumlarının yükümlülükleriyle çakıştırılmaktadır (Ünal, 1998:1063). Eğitim kurumlarının görevleri bireylere ve topluma olarak ikiye ayrılabilir. Bireylere, bir meslek sahibi olması, geçimini sağlaması, iyi bir vatandaş olarak hayatını sürdürmesi, topluma ise ülkenin ihtiyaç duyduğu insanları yetiştirmek şeklinde ifade edilebilir. Sonuçta amaç, nitelikli insanların yetiştirilmesidir. Buradan da kaliteyi arttırmanın yolunun nitelikli insandan geçtiği görülmektedir. Bu yüzden nitelikli insan için, kalitenin okullara girmesi gerekmektedir.

Mevcut Türk eğitim sisteminde kalite çalışmaları başlatılmasına rağmen öğrenciler klasik anlayışla yetiştirilmektedir. Bu anlayışın özü, mevcut durumun korunması, eğitim kurumlarının yukarıdan aşağıya yönetilmesi, değişime direnç göstermeleri ve yaratıcılığın olmaması demektir. Bu anlayışta yetişen iş gücü günümüzün modern yönetiminin talep ettiği özelliklere sahip olmamaktadır. Bu yeni yapı; emir alarak üst yönetime sadakatle bağlı bir insan gücü yerine, tartışarak sorgulayabilerek amaç oluşturabilen, bu amaçları hedef edinebilen, bu hedeflere ulaşmak için karşılaştığı problemleri çözebilen ve yaşam boyu öğrenmeyi isteyen bir insan gücünü talep etmektedir. (Güler, 1995:1)

Eğitim kurumlarında, çağın gerekleri doğrultusunda öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına cevap verebilen, eğitim niteliğini ve içeriğini geliştirebilen, öğrenci başarısını arttırmak için geliştirilebilen bir okul yapısını sağlayan ve sürekli gelişme anlayışına sahip bir sisteme ihtiyaç vardır. Bu sistem TKY'dir. (MEB, 1999:1) Bu sistemle eğitim kurumları, öğrencilerin, öğretmenlerin ve eğitim paydaşlarının (veli, üst düzey eğitim kurumları, iş sahipleri v.b) var olan ve gelecekteki beklentileri belirlenmekte, bu beklentileri tam zamanında, ekonomik ve uygun şekilde yerine getirebilecek biçimde sistem düzenlenmekte, yönetici, öğretmen, fiziki ortam ve eğitim teknolojisi buna hazır hale getirilmektedir. (Erkul, 1998:214)

1.3.1. Eğitimde Toplam Kalite Yönetiminin Amacı

- Bireysel ve kurumsal performansın daha verimli hale getirilmesi,
- Bireysel ve kurumsal kalitenin oluşturulması,
- Oto kontrolün sağlanması,
- Ekip çalışmalarıyla motivasyon oluşturulması,
- Ödül sistemine işlerlik kazandırılması ve tüm çalışanlara, kararlara katılma imkânlarının sağlanması. (<http://www.nevsehireml.net/tky.html>)

Günümüzde yaşanan rekabet, sadece ürün üreten sektörlerde değil, banka, okul, hastane, tapu müdürlüğü, nüfus müdürlüğü, belediye başkanlığı, emniyet müdürlüğü gibi hizmet üreten tüm kurumlar için geçerlidir. Toplumumuzda kaliteyi artırmaya yönelik, çabaların en etkili olacağı alan okullardır. İyi, kaliteli okullar yaratmak ve yönetmek, bir toplumun gelişmesinin itici gücü olacaktır.

Bir ülkenin okullarının mükemmelliğiyle ve kalitesiyle tanınır hale gelmesi ekonomik, sosyal, siyasal vb. alanlarda gelişmesinin de en etkili yoludur.

1.3.2. Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi İlkeleri

- Toplumun beklentilerine uygun hedeflerin belirlenmesi,
- Belirlenen hedefe en az zamanda ulaşılması,
- Hedeflere ulaşma seviyesinin ölçülmesi,
- Gelişmeleri takip etmenin ilke edinilmesi,
- Nitelikli eğitime önem verilmesi,
- Etkin bir iletişim ağı kurulması,
- Yönetimde grup çalışmasına önem verilmesi,
- Yönetimde motivasyonun sağlanması
- Demokratik bir yönetim sistemi kurulması.

Bu ilkelerin uygulandığı eğitim sistemlerinde toplumun ve bireyin beklentileri nelerdir? (<http://www.nevsehireml.net/tky.html>)

Sosyal statü kazanmak, aldığı eğitime paralel olarak diploma elde etmek, bürokrasi-deki engelleri kaldırmak, sosyal tabakasını değiştirmek (dikey hareketlilik) aldığı eğitime paralel olarak gelir elde etmek gibi beklentileri; çeşitlendirmek mümkündür. Bu beklentilerin gerçekleşmesi için rasyonel hedeflerin tespiti ve bu hedeflere ulaştıracak sürekli ihtiyaçların göz önünde tutulduğu uygulamaların yapılması gerekmektedir.

Eğitim örgütlerinin bilginin üretildiği, genelleştirildiği, korunduğu ve aktarıldığı örgütler olarak devamlı yeni çalışma yollarını arayıp, yeni sistemleri uygulamaya geçirmeleri gerekmektedir. Renksiz, klasik eğitim artık yetmiyor, çağdaş, akıcı, bilimsel metotlar gereklidir. Unutmamalıdır ki; Toplam Kalite Yönetimi, temelinde insana dayanan, insana değer veren bir yönetim felsefesidir.

1.3.3. Eğitimde Katılım Nasıl Sağlanır?

Okullarda etkin bir TKY kültürü oluşturabilmek için ekip çalışmasının yaygınlaştırılması ve Kurumun tüm düzeylerinde etkili olarak kullanılması gereklidir. *Bunun için;*

- Okuldaki tüm çalışanların problem çözme etkinliklerine katılımı sağlanmalı,
- İşler ve projeler ile ilgili olarak, nelerin yapılacağını iletmek yerine onlara ne düşündüklerini ve nasıl başa çıkabileceklerine ilişkin görüşlerinin sorulmalı,
- Katılımlarını artırmak için mümkün olan durumlarda yönetime ilişkin bilgilerin paylaşılması,
- Okulda yer alan herkesi kapsayacak bir iletişim sağlanmalı,
- Okul ortamında adil ve hoşgörü ortamının yanında özerkliğe ve risk almaya izin verilmelidir. (<http://www.nevsehireml.net/tky.html>)

Yapısal reorganizasyonlar TKY için bir zorunluluk değildir. Reorganizasyonlar kalite iyileştirmeleri için yararlı ve gerekli olmasına rağmen diğer taraftan dikkatleri kalite iyileştirmeden saptırıp kurumsal bir yorgunluğa yol açabilir. TKY genelde kurumun baş edeceği kadar değişiklik getirir. Çalışanlar kendilerini yeni yöntemlere adapte etmeye çalışırken bazı yakın desteklere ihtiyaç duyarlar.

TKY Doğrultusunda;

- Okullarda yeni bir okul kültürü,

- Uzun dönemli stratejik planlama,
 - Güven ve paylaşım,
 - Ekip çalışması,
 - Değişmenin bir parçası olma,
 - Açık iletişim ve katılım,
 - Değişmenin zorunluluğuna inanma,
 - İnsanların yeteneklerini geliştirmeleri için imkan ve inancın olması,
 - Hedef kitlenin beklentilerini anlamak,
 - İnsanların farklılıklarının farkında olma gibi özellikleri taşımalıdır.
- (<http://www.nevsehireml.net/tky.html>)

1.3.4. Eğitimde Toplam Kalite Yönetiminin Unsurları

- Liderlik,
- Öğretmen,
- Öğrenciler,
- Öğrenen okul,
- Sınıf yönetiminde kalite,
- Değerlendirme.

1.3.4.1. Liderlik

Bütün organizasyonlarda olduğu gibi kalite organizasyonlarında da lider olmadan yeni bir sistemi uygulamaya geçirmek zordur. Grup üzerindeki etkileme gücü dikkate alındığı, eğitim organizasyonlarının, karşılaşılan çeşitli engelleri yıkmak, problemleri ortadan kaldırmak, öğretmenleri, personeli ve öğrencileri motive etmek ve ortak vizyon belirlemek için mutlaka iyi yetişmiş, güçlü eğitimsel liderlere ihtiyaç vardır. (Cafoğlu, 1996:52)

İnsanların yaratıcı düşünmek, kendi kendini yöneten takımlarda çalışmak ve sürekli öğrenmek için karşılıklı dayanışmaya dayalı iş birliği kültürünü oluşturmak zorunda oldukları modern çalışma ortamlarında iş veya okul itaat kontrol ve kumandadan oluşan korkuya dayanan Taylor'cu sisteme yer yoktur. Liderlik etmek; yardım etmek, koçluk

yapmak ve desteklemek değildir. Yeniden tanımlanmış bu liderlik sorumluluklarından dolayı, idareciler ve diğer okul liderleri “Kalite okulları”nı oluşturmak için gerekli olan dönüşüm sürecini başlatmanın ve sürdürmenin başoyuncularıdır. Kalite yolculuğu hiç sona ermeyeceği için; okul içindeki ve çevresindeki tüm paydaşlar, okul liderlerinin okulu her gün ve her yıl daha iyi bir yer haline getirmek için harcadıkları sürekli çabaya ortam yaratmalı ve destek vermelidirler.

Toplam kalite liderliğini uygulayan okullara damgasını vuran temel etken, karşılıklı bağımlılıktır. Öğretmenler, yöneticiler, öğrenciler ve aileler arasındaki ilişki hiyerarşik bir anlayış üzerine kurulduğu zaman, okulda kaliteye ilişkin bir bilinç oluşmaz.

Eğitim liderlerinin, örgütün sorumluluğuna sahip kişiler olarak örgütte yapmaları gereken birçok görevlerinden bahsedebilmek mümkündür. Örgütün çeşitli ihtiyaçlarını giderme başarısına sahip kişiler olarak liderler örgüt içerisinde aşağıda Peters ve Austin’e göre “eğitim liderinde bulunması gereken nitelikler”i fonksiyonel hale getirmelidirler. (Ensari, 2000:96)

Vizyon ve semboller: Kurumun müdürü ya da yöneticisi, çalışanlara, öğrencilere ve topluma kurumun değerlerini iletebilmelidir.

Yürüyerek yönetim: Tüm kurumlarda böyle bir liderlik stili gereklidir.

Her şey öğrenciler için : “Müşteriye yakın olma”nın eğitimdeki karşılığı budur.

Özerklik, deneyim ve başarısızlıkta destek olma: Eğitim liderleri çalışanları yenilikler konusunda teşvik etmeli ve özellikle yeniliklerle birlikte, karşılaşılması kaçınılmaz olan başarısızlıklara da hazırlıklı olmalıdır.

Aile duygusu yaratma: Lider, kurumdaki öğrenciler, veliler, öğretmenler ve tüm diğer çalışanlar arasında bir topluluk/takım duygusu yaratabilmelidir.

Bütünlük, ritim, tutku, yoğunluk ve heyecan duygusu: Bunlar bir eğitim liderlerinde olması gereken olan kişisel temel özelliklerdir. (Ensari, 2000:96)

1.3.4.2. Öğretmen

Öğretmen geniş anlamda, öğrenciyi/öğrencileri grup içinde birey olarak tanımlayabilen, onun öğrenmesini etkileyen faktörlerle ilişkisini yorumlayan ve hangi performan-

sı/yeterliliği en az riskle kazanabileceğini yordayabilen ve bu anlamda geliştirdiği planı başarı ile uygulayabilen kişidir. (Ülgen, 1995:251)

Öğretimde geniş ölçüde, öğretmenin niteliğinin ve sonuç olarak da kişiliğinin büyük önemi vardır. Öğretmen öğrenime yön veren, öğrencilerin yaşantısını düzenlemesine yardım edip “davranış değişikliği”ne yol açan ve böylece, öğretmeyi sağlayan önemli bir öğedir. Bu nedenle, Öğretmenin nitelikleri, öğretimi belli bir ölçüde etkiler. (Binbaşıoğlu, 1994:272).

Öğretmenler öğretici çözümlerin yaratıcı görevlileridir. Her çocuk için ve her konuda, öğretici çözümler bulması, öğrenme-öğretme sürecinin çok bilinmeyenli bağıntılarını oluşturmaktadır. Öğretmen, bu bağıntıları öğrenci merkezli bir yaklaşımla saptayacak ve her öğrencinin etkileşim süreci içindeki oluşumunu düzenleyecektir. Artık öğretmenler öğrenciyi kaba kuvvet, disiplin kurulu ve sınıfta bırakma tehditleriyle, korkutarak eğitmek yerine onlara sevgiyle yaklaşarak, öğrenme çabalarına rehberlik etmek ve yardımcı olmak yöntemini seçmelidir (Bilgen, 1993:308).

1.3.4.3. Öğrenciler

Öğrenci sınıf ve laboratuardaki faaliyetlerin merkezidir. Öğrenci, hayat, iş, aile ve toplum ilişkileri, ulusal ve kişisel ihtiyaçlara yönelik bazı temel kavram ve ilkeleri anlamak ve kabul etmek zorundadır. Öğrenci, sağlam bir kavram ve kurallar temeline sahip olduğunda, yeni edindiği bilgileri her zaman bu temel kavram ve ilkeler çerçevesinde çözümleyecek, yaşam boyu öğrenmeye katılmış olacaktır. Öğrenci merkezli bir öğretim için ilk koşul öğrencilerin özelliklerini tanımaktır. (Yalın ve Özdemir, 1998:48)

Öğrencinin ilgi, yetenek ve gereksinimlerini dikkate almayan bir öğretim anlayışının yararlı olması, yani kalıcı izli öğrenmeler doğurması beklenemez. Öğretimde her şey öğrenciye yönelik olmak durumundadır. Çünkü öğrenci, öğretimin odak noktasıdır. Bu nedenle hiçbir öğretim üyesi öğrenciden bağımsız olamaz. Öğretim çevresinin amaca uygun biçimde düzenlenebilmesi için, öğrencilerin gelişim özellikleri, eğitim gereksinimleri, ilgi ve yönelimleri yakından bilinmelidir. Bunlar bilinmeden yapılacak öğretim sonunda öğrencinin öğrenmesi, öteki değişle, öğretim etkinliğinin doyumla sonlanması söz konusu olamaz. Eğitimde kalite, öğrenciyi tanımakla başlar. (Uluğ, 1999:473)

Öğrenci yapısının iyi tanınması ve bunlar hakkında bilgilerin toplanması başarılı eğitimcinin ilk yapması gereken davranışlardandır. Bunlar belli başlıklar altında toplanacak olursa (Cafoğlu, 1996:134);

- 1- Öğrencilerin sahip olduğu bilgiler ve yetenekler,
- 2- Öğrencilerin yeterlilik duygusu,
- 3- Ailenin beklenti, tutum ve değerleridir.

Öğrenci, okulun varlık nedeni ve temel girdisidir. TKY açısından öğrenci, okul sisteminin hem bir üyesi (katılımcısı), hem müşterisi, hem de ürünü olarak değerlendirilebilir. Öğrenci, okulun ve eğitimin müşterisidir. TKY terimleriyle kavramlaştırıldığında öğrenci, hem iç, hem de dış müşteri konumunda değerlendirilebilir.

1.3.4.4. Öğrenen Okul

Örgütsel öğrenme, okul kültürü açısından farklı bir önem taşımaktadır. Okulun örgüt olarak görevi, eğitim hizmeti vermektir. Okul bu hizmeti verirken, en iyi bilgi üretme ve sunma yollarını da öğrenmesi gerekir. Okulda eğitim hizmetinin kalitesini etkileyen iki önemli öge yönetici ve öğretmendir. Öğretmen her insandan daha çok öğrenmek zorundadır. Çünkü öğretmenin kendisi eğitim ve öğretim hizmetini sunan kişidir. (Çelik, 2000:140).

Okulların çoğu, gerek öğrenen örgüler olarak örgütlenmeden daha çok, bürokratik yapıya uyum gösteren örgütler olarak tasarlanmıştır. Günümüz okullarının daha çok öğrenmeyen okullar olduğu ileri sürülmektedir. Bundan dolayı alternatif okul modelleri geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Alternatif okul modellerinin en gözdesi, öğrenen okul modeli olarak görülmektedir. Okulun bilgi toplumuna uyum sağlaması sürekli öğrenmesi ile olur. Okul ortamında sürekli öğrenme ise ancak bütün okul personelinin grup halinde öğrenmesi ile gerçekleşebilir. (Çelik, 2000:41)

Öğrenen okulda söz konusu olan kavramlar ve kullandıkları anlamları şöyledir (Töremen, 2001:105);

- **Pedagoji;** Aktif öğrenme üzerine vurgu,
- **Program;** Öğrenci merkezli programa doğru eğilim,
- **Değerlendirme;** Şekilsel ve pozitif değerlendirme,
- **İşbirliği;** Kurumsal çalışma mesai arkadaşlığı diyalog ve müzakere,
- **Ortaklık;** Okullar, ebeveynler ve halk.

Okulların TKY uygulamalarına başlayabilmesi ve bu uygulamaları devam ettirebilmesinde kuşkusuz öğrenen okul olabilme becerileri büyük rol oynayacaktır. Dinamik çevre koşullarına uyum sağlamalarında okulların yapması gereken en temel faaliyetlerden birisi öğrenen örgüt olabilmenin önündeki engelleri kaldırmaktır.

Öğrenen okulun belli değerlerinin vurgulanması gerekmektedir. Bu değerler şunlardır (Töremen, 2001:109-114);

1. Herkesin olduğu gibi kabul edilmesi ve değerli olduğu düşüncesi,
2. Bireysel kapasite ve başarı,
3. İddialı olma ve kendine güvenme,
4. Sorumluluk ve özerklik için güçlendirme,
5. Toplum ve başarı için sorumluluk alma,
6. Vizyon ve hedefler,
7. Personel ilgisi,
8. Kalite için araştırma,
9. Ebeveyn katılımı,
10. Toplum ilgisi.

Örgütsel öğrenme, hizmet içi eğitimin verimliliğini sağlama açısından da büyük önem taşımaktadır. Günümüzde hizmet içi eğitimin bütün öğretmen ve yöneticilere verilmesi mümkün olmadığı için her okul kendi çapında hizmet içi eğitim vermek zorundadır. Ancak her okulun kendi imkânı böyle bir hizmet içi eğitimin verilmesi için yeterli olmayabilir. Bu durumda örgütsel öğrenme önemli bir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten her okul, kendi personeline grup halinde öğrenme düşüncesini benimsetirse o okulda örgütsel öğrenme gerçekleşebilir. (Çelik, 2000:142)

1.3.5. Sınıf Yönetiminde Kalite

Öğrencilerin derslerin amaçlarını gerçekleştirmeleri ve normlara uygun davranmayı kazanmaları, onların bu amaçlar ve normlara uygun davranmaları için güdülenmelerini, sınıfın fiziki düzenlemesini, sınıfta tekli iletişimin denetlenmesini, amaç ve norm dışı davranışların değiştirilmesini gerektirir ki bu gerekler sınıf yönetiminin kapsamını oluşturur. Sınıf yönetiminden, dersin amaçlarını öğrenciye kazandırmak için ders ve derslikle ilgili düzenlemeleri gerçekleştirerek, dersin amaçları doğrultusunda iletişim kurarak, öğrencinin davranışını denetleme ve yönlendirme, anlaşılmalıdır.

Sınıf yönetimi, eğitim yönetimi sıra diziminin ilk ve en temel basamağıdır. Sınıf öğrencilerle yüzyüze olunan bir yerdir. Eğitimin hedefi olan öğrenci davranışlarının oluşması burada başlar. Eğitim için gerekli birincil kaynaklar olan; öğrenci, öğretmen, program sınıfın içindedir. Eğitim yönetiminin kalitesi büyük ölçüde, sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır. Sınıf yönetimi kararları, öğrencileri kontrolden çok, eğitimin kalite ve sürekliliğini sağlamaya yönelik olmalıdır. Öğrenci öğrenmesi büyük ölçüde sınıf ortamı içinde iyileştirilir. (Yıldırım, 2002: 88)

Sınıflar öğrenme olayının sistemli olarak yapıldığı ve öğretmenlerin en fazla aktif olarak yer aldıkları mekânlar olarak bütün öğrencilere hitap etmelidir. Sınıftaki bütün öğrencilerin katılımları öğrenmede önemli rol oynamaktadır. Öğrencilerin derslere aktif olarak katılımını sağlayan ve toplam kaliteyi kendi sınıfında bizzat uygulayan Robert Winter şu şekilde ifade etmektedir. Bilgisayar dersinde öğretmen yalnızca kendisinin aktif, öğrencinin pasif olduğu metodu kullandığında sonuçta öğrenciler başarısız olmaktadır. Aynı öğretmen ikinci dönemde derse başlamadan önce öğrencilerin ders hakkındaki beklentilerini ve öğrenmek istedikleri konuları teker teker araştırmış, buna bağlı olarak takımlar halinde çalışma grupları oluşturmuştur. Sonuçta sınıf içinde çok fazla hareket ve iş birliği oluştuğunu gözlemiş, öğrencilerin hepsinde derse karşı ilgi artmıştır. Böylece öğretmenin rolü de uzmanlıktan yönlendiriciliğe ve yardım ediciliğe dönmüş olmaktadır.

Sınıf, öğretmen ve öğrencilerin bir ortak amaç etrafında istekle bir araya geldikleri, bir ortak yaşantı alanıdır. Bu ortak amaç ve yaşantı, öğretmen ve öğrencilerin özgün hak

ve sorumluluklarının karşılıklı bilincinde olmakla anlamlı olabilir. Bu çerçevede sınıfta yer alanların ortak yaşantıyı kolaylaştıracak davranışlar sergilemeleri bir zorunluluktur.

Sınıf içi faaliyetlerin planlı bir şekilde yürütülmesi ve sınıf içinde zamanın etkili kullanılması da sınıf yönetiminde kalitenin önemli göstergeleridir. Öğretmen eğitim-öğretim faaliyetlerini planlı bir şekilde yürütmek, yönlendirmek durumundadır. Sınıf içinde zamanın iyi kullanılması, eğitim-öğretim etkinliklerinin amaçlarına ulaşması açısından çok önemlidir. Sınıf yönetiminde kalitenin sağlanması, zaman israfının önlenmesini gerektirir. (Yıldırım, 2002: 90)

1.3.6. Değerlendirme

Eğitim örgütlerinin hedefledikleri amaçlara ulaşp ulaşamadıklarının belirlenmesinde mutlaka değerlendirme sistemini yoğun ve sistemli olarak kullanması gerekmektedir. Değerlendirme, sistem geliştirmenin başlangıcı sayılmaktadır. Eğer değerlendirme yapılmaz ise sistemin başarı ve başarısızlık tahlili, hangi noktada bulunduğunu tespit etmek güçleşecek hatta belirsizleşecek. Yalnızca çıktıya bakılarak, öğrenci başarı ve başarısızlığı ölçüt alınarak yapılacak olan kalite çalışmaları yanlış sonuçlara sebebiyet verebileceğinden dikkat edilmelidir. Asıl önemli olan öğretim, öğrenim sürecinin değerlendirilmesidir. İstenilen sonuçlara ulaşabilmek için sürecin nasıl çalışması gerektiği konusu sürekli tartışılmalıdır. (Cafoğlu, 1996:145)

Okulda değerlendirme kapsamında okulun tüm boyutları ve süreçleri gözden geçirilmelidir. Öğrenme-öğretme etkinliklerinin değerlendirilmesi, sadece yönetici ya da öğretmenlerce gerçekleştirilmeyip bu süreçte öğrencilerin de değerlendirmeye aktif olarak katılımı sağlanmalı, öğrencilerin kendi kendilerini değerlendirebilmeleri-ne fırsat verilmelidir. Öğrenciler, gruplar/takımlar olarak birer kalite kontrol çemberi şeklinde iş görmelidir. Ödev ve projelerin hazırlanmasında, grup, kendi üyelerinin performansını değerlendirebilmeli, öğretimle ilgili konularda öğretmene feedback sağlamalıdır. (Şişman, 1999:508)

Sürekli iyileşmenin temeli ölçmeye dayanır. Eğitimin kalitesinin göstergelerinin belirlenmesi, bunların ölçümü ve sonuçların değerlendirilmesi, insanları yargılamak için değil, sistemi iyileştirmek için dikkatlice yapılmalıdır. (Köksal, 1998:54)

1.3.7. TKY Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar

Yıllardan beri mevcut eğitim sisteminin ihtiyaçları karşılayamadığı, hedeflenen amaçlara, belirlenen davranışlara kaliteyi tam olarak yansıtacak şekilde ulaşamadığı ve ezbere dayalı, klasik eğitim uygulamalarının ötesine gidilemediği yönündeki ifadeler beklide TKY felsefesinin eğitimde uygulanma nedenlerinde kendini göstermektedir.

Toplam Kalite Yönetiminin uygulanabilirliği konusunda kurumun ve yönetimin yapısının olduğu kadar ülkemize özgü bir takım özelliklerin de başarıya ulaşmada etkisi kaçınılmazdır. (Sayın, 2002:57-58)

İTÜ Toplam Kalite yönetimi araştırma komitesinin yapmış olduğu bir araştırmaya göre, ülkemizde TKY uygulamalarında karşılaşılan sorunlar şu şekilde sıralanmıştır. (Akdere, 1994:74-77)

- Yöneticiler tarafından örgüt kültürü ve insan kaynaklarına gerekli önemin verilmemesi,
- Toplam Kalite Yönetimi'nin uzun bir süreç gerektirmesi ve bu süre içinde istenilen motivasyonun sürekli yüksek tutulamaması,
- Liderlik ve motivasyon faktörlerine gereken önemin verilmemesi,
- “Bu da böyle olsun” şeklinde kalite duyarlılık noksanlığı,
- Japon yönetim anlayışının kendi kültürümüze adaptasyonunun sağlanmadan taklit edilmesi,
- Toplam Kalite Yönetiminin daha önceleri gündeme gelen yönetim teknikleri gibi bir moda olduğunun düşünülmesi sonucu kalite bilincine gereken önemin verilmemesi,
- Türkiye’de yöneticilikte amatörlükten profesyonelliğe geçiş ile Toplam Kalite Yönetimi anlayışının aynı döneme rastlaması,

- Türkiye’de klasik yönetim anlayışı ile yönetilen işletmelerde departmanların, kendilerini birer bağımsız birim olarak görmeleri ve işletmenin ortak amaç ve hedeflerine yönelik işbirliği içinde olmamaları,
- Üst kademe yöneticilerin konuyu tam anlamadıkları için işletmenin ortak amaç ve dolayısı ile çalışanlara liderlik edememeleri,
- Üst yönetimin kararlılığının her kademedede sınavdan geçirilmesi,
- Orta kademe yöneticilerinin unvan merakı sonucu, kalite yönetiminde kendilerine düşen görevin önemini anlayamamaları,
- Hiyerarşik yapı ve bürokrasinin ticari hayata damgasını vurmuş olması,
- Kriz anlarında Klasik Modelin bir kurtarıcı olarak görülüp, bu anlayışa dönülmesi,
- Yöneticilerin, çalışanların önemini kavrayamamaları ve katılımcılık anlayışına soğuk bakmaları,
- Kalite savunulmasının sadece danışmanlık şirketlerine ve üniversitelere kalması, iş dünyası ile üniversite arasında bir kopukluğun yaşanması,
- Belirli standartların olmayışı,
- Değişim için gereken eğitim, personel, kariyer planlama, teknik bilgi vb. alt yapının eksikliği.

1.4. ÖZEL DERSHANELER

1.4.1. Özel Dershanelerin Doğuşu ve Gelişimi

İlk insan var olduğu günden itibaren insanlar sürekli olarak değişim ve gelişim göstermişlerdir. Bu gelişim sürecinde insanın en büyük yardımcısı ona verilen öğrenme güdüsüdür. İlk çağlarda insan öğrenme ihtiyacını tek başına karşılamaya çalışırken sonra ki süreçlerde ise bir öğretici eşliğinde birden fazla öğrenci ile okullaşma süreci başlamış ve öğretim faaliyetleri daha sistemli hale gelmiştir. Bu süreç sürekli kendini geliştirerek ve yenilenerek devam etmektedir (Temel, 2002: 33).

İnsanların daha çok öğrenme ve özellikle hayatın içerisinde kendisini bir adım öne geçirecek olan faaliyetin iyi bir eğitim almaktan geçtiğini bilmeleri ile birlikte, okul eğitiminin yanında alternatif eğitim şekillerinin ortaya çıktığı süreç içerisinde görülmüştür.

Bu eğitim şekilleri yani özel kurslar matematik, fen, tarih gibi pozitif bilimlerde faaliyet gösterdiği gibi resim, müzik gibi alanlarda da faaliyet göstermektedir. Anne-babalar çocuklarının daha iyi eğitim ile birlikte daha iyi bir hayat standardı yakalamalarını istedikleri için geçmişten günümüze kadar para karşılığı özel ders aldırma yoluna başvur-maktadırlar.

Süreç içerisinde bu bireysel özel ders almalar yerini daha kurumsal bir yapı sergileyen özel dershanelere bırakmıştır. Fakat özel dershanelerin kurulmasıyla beraber özel dersler de büsbütün sona ermemiş, varlığını devam ettirmiştir. Günümüzde çocuklarına okul ve dershanenin yanında birebir özel ders aldırın çok fazla aile bulunmaktadır (Duman, 1984: 12).

Özel dershanelerin geçmişi Cumhuriyet öncesi döneme kadar uzanmaktadır. Cumhuriyet öncesi dönemde özellikle İstanbul'da yabancı dil, muhasebe, moda, daktilo gibi alanlarla ilgili belli dönemleri kapsayan kursların düzenlendiği görülmektedir. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte gelişmenin en temel unsuru olarak görülen eğitim alanında bazı gelişmeler yaşanmış, bu gelişmeler ile birlikte okuma yazma oranı artmış, buna paralel olarak da aileler çocuklarına daha iyi eğitim aldırabilmek amacıyla özel dersler aldirmaya başlamışlardır. Özel dersler gittikçe artmış ve 1934 yılında M.E. B. "Özel Ders Verme Beyannamesi" yayımlamıştır. Bu beyanname ile birlikte kimin nerede ve ne şekilde ders verebileceği gibi hükümler netleştirilmiştir. Daha sonra ki süreçlerde özel dershanelerin sayılarının hızla artması ile birlikte de 1943 tarih ve 1081 sayılı genelgesi ile M.E.B "İç Yönetmelik" hazırlayarak özel dershanelerin kuruluş, işlev ve denetimine ilişkin uyulması gereken kuralları belirlemiştir.

1955 yılında yükseköğretim kurumları sınavla öğrenci almaya başladığında ortaöğretim mezunu tüm bireyler yükseköğretime gidebildiği halde bu oran daha sonra ki süreçlerde % 13'e kadar gerilemiştir. Böyle bir durumda aileler çocuklarını yükseköğretime gönderebilmek için özel dershanelere göndermeyi bir zaruret olarak görmeye başlamışlardır. Yükseköğretime girebilmek için çocuklarını özel dershanelere gönderen aileler, Fen Liseleri ve Anadolu Liselerinin açılması ve üniversiteye kazandırma oranlarının yüksek olması nedeniyle bu kez de ilköğretim çağlarında çocuklarını dershaneye göndermeye başlamışlardır.

1981 tarih ve 3900 sayılı genelge ile özel dershaneler okul disiplini paraleline getirilmiş ve “Özel Dershaneler Yönetmeliği” hazırlanmıştır. Günümüzde de 3035 sayılı Özel Öğretim Kanuna göre özel dershaneler faaliyetlerini devletin denetimi altında sürdürmektedir. 1970’li yıllarda, illerin yarısından fazlasında özel dershanelerin ortaya çıktığı görülmüştür (ÖZ-DE-BİR, 2005: 31). Özel dershanelerin sayısı 1985 yılında 301, 1990 yılında 772, 1995 yılında 1301 iken 2010 yılı itibariyle Türkiye’de faaliyet gösteren özel dershane sayısı 4126’ya ulaşmıştır (M.E. B. 2010)

Özel dershanelerin doğmasının ve bu kadar çoğalmasının nedenlerini kısaca şöyle özetleyebiliriz:

- İlk ve orta öğretimde sınıfların kalabalıklaşması yüzünden öğretmenlerin öğrencilerle ilgilenememesi, öğrencilerin araç gereç, laboratuvar gibi teknik imkanlardan tam anlamıyla yararlanamaması, ikili, üçlü öğretim nedeniyle eğitimin kalitesinin düşmesi.
- Öğretmenlerin yetişmesinde ki farklılıklar.
- Öğretmenlerin dağılımlarının bölgelere ve okullara göre farklılık göstermesi.
- Okullarda uygulanan sınav tekniği ile seçme sınavlarındakilerin farklı olması sebebiyle öğrencilerin bunları öğrenme zorunluluğunda olduklarını hissetmeleri.
- Velilerin, çocuklarının iyi yetişmesi için gittikçe daha güçlü bir istek duymaları.
- Üniversiteye girişin her geçen gün zorlaşmasıyla birlikte kazanmanın yolunun puan yükseltici teknikleri ve bilgileri kazanmaktan geçtiğinin bilinmesi (Akyüz, 1993 : 75).

1.4.2. Özel Dershanelerin Amaç ve İşlevleri

Özel Dershaneler Tip Yönetmeliğinin 6. Maddesine göre özel dershanelerin amacı şöyle ifadelendirilmiştir:

- Öğrencilerin başarılı olmakta zorlandıkları derslerle ilgili onlara takviyede bulunarak başarılı olmalarını sağlamak.
- Gerek ilköğretimden sonra iyi bir Fen Lisesi veya Anadolu Lisesi gerekse orta-öğretimden sonra iyi bir üniversiteye girebilmelerini sağlamak.

- Belli bir alanda, daha özel konularda kendilerini geliştirmek isteyen öğrencilerin, istedikleri alanlarda gelişim göstermelerine yardımcı olmak.

Yukarıda sıralanan maddeler doğrultusunda özel dershaneler genel olarak sınav kazandırma amaçlı olarak gelişmişler ve o doğrultuda faaliyet göstermektedirler (Temel, 2002: 35).

Özel Dershanelerin doğrudan amaçları arasında olmasa da eğitim alanında özellikle öğretmenlere Kamu haricinde çok büyük bir istihdam olanağı sağlaması bakımından da özel dershaneler büyük önem arz etmektedirler.

İşleyişleri:

Belirlenen amaçlar doğrultusunda kuruluşlarını tamamlayan özel dershaneler kapsamlı bir mevzuatla muhatap olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Özellikle 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası, Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ve Özel Dershaneler Tip Yönetmeliği ile birlikte çeşitli yasa, yönerge, yönetmelik, genelge ve yazılara göre faaliyetlerini devam ettirmektedirler.

Mevzuata uygun olarak açılmış özel dershaneler eğitim faaliyetlerini farklı şekillerde yürütmektedirler. Özel dershanelerde eğitim faaliyetleri aşağıda ki gibi sıralanabilir:

- a) Üniversite hazırlık kursları (Lise son sınıf ve lise mezunu öğrenciler için)
- b) Fen Liseleri, Anadolu Liseleri ve Anadolu Meslek Liseleri ile özel okullara giriş kursları (ilköğretim son sınıf öğrencileri için)
- c) Ders takviye kursları (ilköğretim ve orta öğretim ara sınıflara yönelik).

Bu faaliyetlerin yanı sıra gerek özel kurumlar olması gerekse rekabetten kaynaklanan daha iyiyi sunabilme yarışıyla birlikte öğrencileri ciddi imkânlar sunmaktadırlar. Özel dershaneler rehberlik faaliyetlerinden, öğrencilerin sosyal yönlerinin geliştirilmesine, birebir etütlerden, aile ziyaretleri yaparak aileyi de sürecin içerisine aktif pozitif katılımcı olarak çekmeyi başarmalarına kadar pek çok alanda öğrencileri başarıya ulaştıracak olumlu teknikler geliştirmektedir. Test tekniği ile birlikte öğrencilerin hatalarını veya eksiklerini anında görerek onları nasıl giderebileceklerine dair yollar aramaları, sık

sık uygulanan deneme sınavları ile de öğrencinin mevcut durumda seviyesinin ne olduğunu görme şansına sahip olmasını sağlar.

Özel Dershaneler öğrencilerin kendilerini tanımalarına yardımcı olmak, farklı faaliyet ve seminerlerle meslekler ile ilgili bilinçlendirmek, verimli ders çalışma tekniklerini öğrencilere öğretmek, sınavlarda dikkat edilmesi gereken noktalarla ilgili bilgilendirmek, kötü alışkanlıkların önüne geçme adına çalışmalar yapmak ve öğrencilere gerek kişisel gerekse ailevi problemlerin çözümü noktasında psikolojik olarak destek olmaya kadar pek çok işlevi de yerine getirmektedir.

1.4.3. Özel Dershanelerle İlgili Sayısal Veriler

Ülkemizde eğitim sisteminde dershaneler başta lise son sınıf öğrencilerinin üniversite sınavlarına hazırlanması görevini yürütürken, okullaşma oranında ki artış daha iyi liselerde okuyabilme isteği üzerine ilköğretim çağlarında da çocuklar dershanelere gitmeye başlamışlardır. Zamanla ara sınıf öğrencilerinin de dershanelere gitmeye başlamasıyla birlikte tüm sınıflarda dershane artık gereklilik haline dönüşmüştür. Üniversite mezun sayısının her geçen yıl daha da artmasıyla birlikte Kamu'ya girip bir iş sahibi olmak da zorlaştığından dolayı, önceleri lise son sınıfların sınava hazırlanma kursu olarak görülen dershaneler sırasıyla ilköğretim öğrencilerine iyi bir liseye girebilme noktasında yardımcı olurken, üniversite mezunlarına da Kamu Personel Seçme Sınavını kazanabilmeleri için kurslar düzenlemeye başlamışlar ve sadece bu amaçla dershaneler açılmaya başlamıştır.

Tablo 5. Son 10 Yılda Özel Dershanelerin Sayısal Verileri

Öğretim Yılı	Kurum Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
		T	E	K	T	E	K
1995-1996	1.496	379.463	216.466	162.997	12.430	8.521	3.909
1996-1997	1.664	432.714	246.329	186.385	13.722	9.412	4.310
1997-1998	1.710	433.847	248.639	185.208	14.395	9.914	4.481
1998-1999	1.727	484.229	275.736	208.493	15.030	10.075	4.955
1999-2000	1.808	500.464	284.368	216.096	17.073	11.465	5.608
2000-2001	1.864	523.244	295.358	227.886	18.175	12.189	5.986
2001-2002	2.002	588.637	325.735	262.902	20.112	20.112	13.333
2002-2003	2.122	606.522	330.282	276.240	19.881	13.097	6.784
2003-2004	2.568	668.673	361.503	307.170	23.730	15.085	8.645
2004-2005	2.984	784.565	420.979	363.586	30.537	18.517	12.020
2005-2006	3.570	915.428	470.653	444.775	38.457	20.313	18.144
2006-2007	3.986	986.432	532.341	454.091	42.315	23.456	18.859
2007-2008	4.031	1.060.158	565.623	494.535	45.693	25.816	19.887
2008-2009	4.193	1.174 860	600.903	573 957	50 432	27 640	22 792

MEB, Araştırma Planlama Koordinasyon Başkanlığı, 02.03 2010. www.meb.gov.tr

Tablo 5’den de anlaşılacağı üzere özel dersaneler süreç içerisinde çok büyük bir sektör haline gelmiş, 2009 yılında 1 milyondan fazla öğrenci daha iyi bir gelecek elde etme yolunda özel dersanelere gitmişlerdir. Eleştirilen, hatta kapatılması gerekir diyen birçok insana rağmen özel dersaneler istihdam olarak da büyük bir potansiyele ulaşmış durumda, 2009 yılında toplam 50 bin öğretmenin istihdam edildiği bu kurumlar üniversite sonrası işsizliğin azalması adına da önemli bir noktada durmaktadır. Özel dersane sayısının her geçen yıl daha da artıyor olması, sektörde rekabeti de arttırarak fiyatların düşmesine ve daha fazla öğrencinin faydalanabilmesi sonucunu da doğurmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

GECEKONDU VE SİVİL TOPLUM

1.2. GECEKONDU

Gecekondu kavramı 1950'lerden itibaren ivme kazanan köylerden büyük kentlere göç ile birlikte ortaya çıkmıştır. Gecekonducular önceleri kentlerin iş merkezlerine yakın ve yoğunlukla dere yatağı, dik yamaç gibi coğrafi olarak dezavantajlı arazilerde derme çatma kulubeler olarak yapılmışlar ve zamanla kentlerin etrafını saran ve sürekli genişleyen halkalar halindeki düşük yoğunluklu ve alt yapı ve hizmet açısından yetersiz mahallelere dönüşmüşlerdir. 'Gecekondu' bu tarz bölgeler de yaşayan insanlara verilen genel bir isimdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde "Gecekonducuların ıslahı, tasfiye ve önlenmesi hakkında kanun teklifi", gecekonduyu şöyle tarif eder: "Bu kanunda sözü geçen (gecekondu) deyimi ile, imar ve yapı işlerini düzenleyen genel hükümlere bağlı kalmaksızın, başkasına ait arazi ve arsalar üzerinde, sahibinin rızası olmadan yapılan izinsiz yapılar kastedilmektedir(madde 2), denilmektedir (Yörük, 2006: 55).

Dünyanın başka yerlerindeki aynı türden yerleşimlere benzer olarak, Türkiye'de gecekondu yerleşimleri doğrudan köylerden ya da kasabalardan gelen göçmenler tarafından değil, slum (yoksul mahalle) sakinleri ya da daha önce kentte toplanıp yerleşmiş olan düşük gelirli gruplar tarafından kurulmaktadır (Karpas, 2003: 133).

1.2.1. Gecekonduculuşma ve Gecekondu

Türkiye'de gecekondu, nüfus artışına ve kentleşmeye bağlı olarak 1950'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Önceleri binlerle ifade edilen gecekondu sayısı zamanla artış göstermiştir. 1950'li yıllarda yaklaşık 80 bin olan gecekondu sayısı, 1960'ların başında 240

bine, 1970 yılında ise 600 bine ulaşmıştır. Bugün ise yaklaşık 2,5 milyon kadar gecekonduda 12 milyon insan, başka bir deyişle kentsel nüfusun yaklaşık %30'u yaşamaktadır.

Ülkemizde gecekondunun ilk ortaya çıktığı 1950'li yıllardan itibaren yaşadığı değişim, dönemlere ayrılarak şu şekilde ortaya konabilir. 1950'li yıllardaki gecekonduların temel özelliği, kırdan göçenlerin kamu arazisi üzerinde esas olarak kendi emekleri ile yapım sürecini gerçekleştirmeleridir. İlk kuşak gecekonduların bir başka özelliği de, üretilen gecekonduların sahipleri ile kullanıcıları arasında bir ayrışma olmamasıdır. 1970'li yıllarda ortaya çıkan ikinci kuşak gecekondularda ise hem arsa edinme, hem de gecekondulaştırma süreci değişmiştir. Eskiden olduğu gibi kent yakın çevresindeki kamu arazilerinin kullanıcılar tarafından, üzerinde gecekondulaştırmak amacıyla işgal edilmesi arsa elde etmenin tek yolu olmaktan çıkmış, kent çeperindeki arsalar bu kez arsa sahipleri tarafından parsellenip satılmaya başlanmıştır. Öte yandan, yapımcı konut sahibi özdeşliği de giderek ortadan kalkmış ve gecekondular artan oranlarda başka gruplar tarafından inşa edilip satılmaya başlanmıştır. 1980'lerde, 12 Eylül yönetiminin baskısıyla kısa bir dönem kesintiye uğrayan bu süreç, daha sonra 1970'li yıllarda gecekondulaştırma eğilimlerinin, özelliklerinin daha belirginleşmesiyle 1990'lara kadar gelmiştir. Yani, 1990'lardaki arazi mafyası ve kaçak yapılaşma, 1970'lerin bir uzantısı, belirginleşmesi olarak görülmelidir. Sonuçta, bugün gecekondulaştırma, kentsel alanlarda barınacak bir yer bulmanın ötesinde bir anlam kazanmış, kentte oluşan rantlara el koyma mücadelesinin bir aracı haline gelmiştir.

1.2.2. Gecekondulaştırma Mahallelerinin Hane Halkı Reisi ve Eşi Eğitim Durumu

Kentin iş hayatı, uzmanlaşmış ve beceri kazanmış, vasıflı bireyleri istihdam edecek şekilde içine almaktadır. Özellikle yüksek gelir getiren işler, yüksek veya mesleki teknik eğitimi gerektirmektedir. Göçle gelen gecekondulaştırma nüfusu mevcut eğitim düzeyiyle bu işlere girmekte uzun süre zorluk çekmektedir. Kentin mevcut teşkilatlarına katılma, bu teşkilatları kullanma yüksek gelir elde etme mümkün olmadığı sürece kente intibak gerçekleşmeyeceğine göre gecekondulaştırma insanının kente intibakı bir problem olarak önemi korumaya devam edecektir. Bu durum büyük kentlerimize vasıfsız işgücü yığılmasına ve enformal sektörün doğmasına sebebiyet verecektir ve nitekim vermiştir.

Eğitimsizlik, kronikleşen ve kuşaktan kuşağa aktarılan yoksulluğun ve işsizliğin temelinde yatan en önemli nedenlerdendir. Özlem Ersavaş'ın Yapmış olduğu Yüksek Lisans tez çalışması “Gültepe Mahallesi” örneğinde Hane reisi ve eşinin eğitim durumları incelendiğinde, hane reislerinin; %50'nin ilkokul mezunu, %23'ün ise ilkokul terk olduğu görülmektedir. Hane reislerinin %1,7'si okuryazar değildir. Hane reisleri arasında en yüksek eğitim düzeyi ortaokuldur. Katılımcılar arasında lise veya üniversite mezunu hane reisine rastlanmamıştır.

Tablo 6. Hane Reisi Erkeğin Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Sayı	%
Okur-Yazar Değil	1	1,7
İlkokul Terk	23	38,3
İlkokul Mezunu	30	50
Ortaokul Mezunu	6	10
TOPLAM	60	100

Hane reisi eşlerinin eğitim düzeylerinde bakıldığında, kadınların erkeklerden çok daha az eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. İlk bakışta, okuryazar olmayan oranındaki artış göze çarpmaktadır (%21,7). Bir başka göze çarpan nokta, en yüksek eğitim düzeyi olan ortaokul mezunu oranının yalnızca %1,7 olduğu ve büyük çoğunluğu ilkokul terk ve ilkokul mezunlarının oluşturduğudur.

Tablo 7. Hane Reisi Eşinin Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Sayı	%
Okur-Yazar Değil	13	21,7
İlkokul Terk	24	40
İlkokul Mezunu	22	36,7
Ortaokul Mezunu	1	1,7
TOPLAM	60	100

Lewis (1968), yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılmasındaki en önemli faktörlerden birisinin, ailelerde ebeveynlerin çok düşük eğitim düzeyine sahip olması ve bu koşulların bir sonraki kuşakta da devam etmesi olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, hanede-

ki eşlerin eğitim düzeyinin yanında, çocukların eğitim durumlarını incelemek, işsizliğin ve yoksulluğun ne derece kalıcı hale geldiğini ve kuşaktan kuşağa nasıl bir değişim ile aktarıldığını ortaya koymada önemli yer tutacaktır.

1.2.3. Gecekondu Çocuklarının Eğitim Durumları

Zorunlu eğitim döneminde olan çocukların okula gitme durumu incelendiğinde, hanedeki çocuk sayısının artışıyla, okula gitmeyen çocuk sayısının da arttığı görülmektedir. Tek çocuklu hanelerde okula gitmeyen çocuk yokken, 2 çocuklu hanelerin % 6,3'ünde okula gitmeyen 1 çocuk vardır. Bu oran 3 çocuklu hanelerde %30'a çıkmaktadır. 4 çocuklu hanelerin %50'sinde 1 çocuğun, %16,7'sinde 2 çocuğun okula devam etmediği görülmektedir.

Tablo 8. Hanedeki Çocuk Sayısına Göre Zorunlu Eğitim Dönemindeki Çocukların Okula Gitme Durumu

Hanedeki Çocuk Sayısı	Hanede zorunlu eğitim döneminde okula gitmeyen çocuklar (%)				Toplam
	0	1	2	Sayı	%
1	100	0	0	2	100
2	93,8	6,3	0	16	100
3	70	30	0	20	100
4	33,3	50	16,7	6	100
5	0	0	100	1	100
TOPLAM	73,3	22,2	4,4	45	100

Hane halkı reisinin eğitim düzeyinin düşük olması, Şüphesiz çocukların eğitim düzeyini de etkilemektedir (ŞENOL, ve YILDIZ, 2009: 361) Hanede zorunlu eğitim döneminde olan çocukların okula gitme durumlarının hane reisinin eğitim durumuna göre dağılımı Tablo 8'de gösterilmiştir.

Zorunlu eğitim döneminde okula devam etmeyen çocuk oranının, hane reisinin eğitim düzeyi ilkököl terk olan hanelerde en yüksek olduğu görülmektedir. Hane reisinin eğitim durumu ilkököl terk olan hanelerin %36,8'inde 1 çocuk, %10,5'inde 2 çocuk okula devam etmemektedir. Bu oran genel toplam içinde %20 gibi bir orana işaret etmektedir. Tabloya göre hane reisi eğitim durumu ilkököl ve ortaokul olan hanelerde,

çocukları okula devam etme oranları daha yüksektir. Hane reisinin okuryazar olmadığı tek hanede zorunlu eğitim döneminde olan çocukların okula devam ettiği görülmektedir.

Tablo 9. Hane Reisi Eğitim Durumuna Göre Zorunlu Eğitim Dönemindeki Çocukların Okula Gitme Durumu

Hane Reisinin Eğitimi Düzeyi	Hanede zorunlu eğitim döneminde okula gitmeyen çocuklar (%)				Toplam
	Gitmeyen Yok	1	2	Sayı	Yüzde
Okuryazar değil	100	0	0	1	100
İlkokul terk	52,6	36,8	10,5	19	100
İlkokul mezunu	90,9	9,1	0	22	100
Ortaokul mezunu	66,7	33,3	0	3	100
TOPLAM	73,3	22,2	4,4	45	100

Hane reislerinin eğitim durumuna göre kız çocukların eğitimlerinin devam etmesi yönündeki tutumlar incelendiğinde, hane reisi ilkököl mezunu olan hanelerin %10,3'ü ve hane reisi ortaokul mezunu olan hanelerin %50'si üniversiteye kadar okutmak istediğini belirtmiştir. Bu oran toplam içinde %9,1 gibi çok düşük bir rakama işaret etmektedir. Çocukların eğitimi ile ilgili genel tutum çoğunlukla, maddi durum elverdiği kadar olarak belirtilmektedir (%38,2). Hane reisinin eğitim durumu ilkököl terk olan hanelerde çocuklarını kendisi okuduğu kadar okutacağı cevabını verenlerin oranı %9,1, ilkököl mezunu olan hanelerde ise bu cevabı verenlerin oranı, %10,3 olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Hane Reisi Eğitim Durumuna Göre Kız Çocukların Eğitimlerini Devam Ettirme Yönündeki Tutumları

Hane Reisi Erkeğinin Eğitim Düzeyi	Kız Çocuklarını Okutma İstekleri (%)					Toplam	
	Okumuyor	Liseye Kadar	Üniversiteye Kadar	Durumu Elverdiği Kadar	Kendi Okuduğu Kadar	Sayı	%
Okur-Yazar Değil	0	100	0	0	0	1	100
İlkokul Terk	61,9	4,8	0	23,8	9,5	21	100
İlkokul Mezunu	27,6	0	10,3	51,7	10,3	29	100
Ortaokul Mezunu	25	0	50	25	0	4	100
TOPLAM	40	3,6	9,1	38,2	9,1	55	100

1.3. SİVİL TOPLUM

1.3.1. Sivil Toplum Kavramı

Sivil toplum kavramı genel olarak, devlet ve devlet otoritesinin dışındaki ekonomik ve toplumsal alanını belirten ve kendi ilke ve kurallarına göre varlığını sürdüren, kendi kendini düzenleyen bağımsız alan olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 1997: 86). Sivil toplum devlet ve otoritesi dışında bağımsız bir alandır ancak devletten tamamen kopuk da değildir. Aslında hedeflenen de sivil toplumun, devletten tamamen kopuk olması da değildir, vermiş olduğu mücadelede amaçları doğrultusunda kararlar alılabilmek için irtibatla olmak durumundadır (Karakuş, 2006: 15).

Sivil toplum, hukukun üstünlüğü prensibine bağlı, hukuki değerleri olan bir toplum modelidir. Sivil toplum devletin üyesi olan ve onun yasalarına uyan ve diğer üyelerine zarar vermeyen bir davranış yükümlülüğünde olan toplum demektir (Azaklı, 1997: 225). Dolayısıyla sivil toplum – devlet ilişkisi, sivil toplum kavramının tanımının önemli bir bölümünü ifade etmektedir.

Sivil toplum kavramı çok değişik amaçlar için ve farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Fakat sivil toplum kavramına ilişkin literatür incelendiğinde yurttaş yada vatandaş, kamu alanı ve özel alan kavramları temel kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bundan yola çıkarak önemli olanın aslında bireyin ön plana çıkmasını ve özgürlüğünü görmektir (Şirin, 2008: 73).

Sivil toplum kendini birçok yol ve yöntem ile temsil etmektedir. STK'lar (sivil toplum kuruluşları) bunların en önemlisidir. STK'ları hayatın her alanında faaliyet gösterebilen, faaliyet alanları geniş ve konusu sınırsız olan kuruluşlardır. STK'ların bazı özelliklerini ve değerlerini öne çıkararak yapılan STK tanımlamaları bu alanda bir tanım enflasyonuna yol açmıştır. Bunların hiçbirisi yanlış değildir ancak bu tanımlar arasında boğulmamak için STK'lar kavramının tanımını olabildiğince geniş almak gerekmektedir. Bugün, dernekler, vakıflar, sendikalar, konfederasyonlar, işveren kuruluşları, pro-

fesyonel federasyonlar, meslek kuruluşları, birlikler, odalar, yerel birlikler, kooperatifler ve medya gibi tüzel kuruluşlar artık dünyada STK olarak kabul edilmektedir.

Bir kuruluşun sivil toplum kuruluşu sayılması için her şeyden önce devlet dışı bir kuruluş olması gerektiği genel anlamda kabul görmektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal Konseyinin STK tanımı şöyledir; “devletlerarası anlaşma timeline dayandırmayan bütün uluslararası örgütler hükümet dışı örgüttür” (Yıkılmaz, 2003: 163).

Bireyin özgürlüğü ve ön plana çıkması olarak düşünüldüğünde sivil toplum; vatandaşların içinde bulunduğu veya ortaya çıkardığı düzen ya da yapıyı vatandaş olan toplum çeşidi, vatandaşlık düzeni olarak ifade ederken, sosyal sınıfları, dini cemaatleri, etnik grupları birim olarak ele alan düzen değil, vatandaş merkez olarak değerlendiren sistem olarak kabul edilmektedir (Kuçuradi, 1998: 28).

Sivil toplum kavramının çok eski çağlardan bu yana kullanıldığı bilinmektedir. Sivil toplum kavramının fikir olarak temelleri, Antik Çağda Aristo ve Çiçeron, Orta Çağda Thomas Hobbes, John Locke, Charles de Montesquieu ve J. Jacques Rousseau’nun eserlerinde ifade ettikleri devlet-toplum ilişkileri kapsamında görülebilir (Tosun, 2001:30). Sivil toplum devletten önce geldiğine inanılan, onun içinde yaşayan ve onun bir parçası olan ama onunla aynı olmayan hatta ona karşı koyabilen bir tür insan ilişkileri sistemidir (Tuncay, 2003: 13). Söz konusu insan ilişkileri Aristoteles’in bütün toplum kesimlerini içine alan ve onlara egemen olan toplum, diğer bir ifade ile “polis” anlamındaki “koninonia politike” kavramına kadar geriye götürülebilen sivil toplum, Cicero’da “Societas Civilis” olarak kullanılmış ve devlet ile aynı anlamda kullanılmıştır. 18. yüzyılın ortalarına kadar sivil toplum kavramı devletle aynı anlamda kullanılan bir terim olmuştur (Dursun, 1997: 228).

Batı’da, sivil toplum kavramı, tarihsel süreç içerisinde farklı açılardan ele alınmıştır. Aydınlanma Çağı’na kadar sivil toplum, var olan belli bir hukuk düzeni içerisinde yer alan bir tür siyasi örgüt olarak değerlendirilmiştir. Dahrendorf’a göre sivil toplum, devlet toplum ilişkilerinin karşılıklı etkileşimlerini ve bağımlılığını ortaya koyan analitik bir kavramdır. Bu analitik kavram devlet açısından bakıldığında devletin toplumdan ayrı olduğu tezini savunur ve onun bağımsızlığını, derecesini ve sonuçlarını değerlendirir.

dirir. Toplum açısından değerlendirildiğinde ise kendine özgü gelişme şekli ve ilkesi, merkezi karar alma ve problem çözme teknikleri bakımından kurumlaşmış yapıları bulunan, devletten bağımsız bir toplumsal yapının var olma şeklidir (Doğan, 2002a: 74).

Türkiye’de sivil toplum ifadesinin akla getirdiği ilk fikir askerlerin devrede olmadığı bir yönetim şeklidir. Bu yaklaşım doğru bir yaklaşım değildir, oysa askerlerin yönetiminde olmadığı sivilleşme süreci ile sivil toplum bir birinden farklı kavramlardır. Sivil kelimesinden türeyen sivil toplum kavramının anlaşılabilmesi için “sivil” kavramının ne anlama geldiğinin öğrenilmesi faydalı olacaktır. Latince “civilis” sözcüğünden türeyen sivil, ilk anlamıyla vatandaşa, onun hayatına ve haklarına yönelik bütünü belirlemek için kullanılır. Sivil’den türeyen sivilize ya da sivilleştirmek bir topluluğu daha gelişkin bir sosyal hale geçirmek, onu izleyen sivilizasyon da maddi, sosyal ve kültürel gelişmeyi anlatmaktadır (Akal, 1992: 23-33).

Türkiye’de sivil toplum kavramını incelerken farklı yaklaşımları temel almak olanaklıdır. Bu temel yaklaşımları aşağıda ki boyutlarıyla tanımlamak yerinde olacaktır (Akşit ve diğerleri, 2002: 402).

Oryantalist bakış açısına göre, sivil toplum gibi yapılar, toplumsal ilişkiler ve vatandaşlar Batı toplumlarında vardır; İslam toplumlarında ve Türkiye’de ise bu ilişkiler ağı ve sivil toplum yoktur.

Post-modern bakış açısına göre ise toplum, sivil toplum gibi oluşumlar, ilişkilerin maddeye dönüşmesi ve zarar görmesi, kültürlerin birbiri içerisine girmesi ile “sessiz çoğunluklar” oluşmuştur.

Normatif devletçi yaklaşıma göre ise sivil toplum ve kamusal alan merkezdeki devletin çizdiği sınırlar içinde var olabilir. Bu yaklaşıma göre kamusal alanda veya sivil toplum örgütlerinde gelişebilecek çıkar, değer veya tercihlere göre devletin yönetilmesi, devletin bölünmez bütünlüğüne karşı bir tehdit oluşturabilir.

Şerif Mardin ve Heper’in merkez-çevre yaklaşımı açısından Türkiye merkezdeki kuvvetli devletin toplumu çevreleştirmesi ve bir sivil toplum kültürünün/geleneğinin ortaya çıkamaması söz konusudur.

Laclau ve Mouffe tarafından ortaya atılan çoğulcu bir yaklaşıma göre ise toplum, sivil toplum ve kamusal alan doğal olarak veya özsel olarak var olan ilişki ve örgütlenmeler değildir. Tarihsel süreç içerisinde ve her an mücadele ederek ortaya çıkarılabilecek oluşumlardır.

Son yaklaşım ise Habermas tarafından ortaya atılmıştır ona göre sivil toplum ve kamusal alan modernite ile birlikte oluşmuş tarihsel olgulardır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’de sivil toplum son yıllarda gelişme göstermektedir.

Sivil toplum, devletin ve dar anlamda özel alanın dışında kalan ve toplumun bütünsel ilişkiler ağını oluşturan bağımsız yapı, topluluk ve kurumların içinde bulundukları alanlardır (Türküne, 2003:76). Başka bir açıdan sivil toplum, politik, sivil, sosyal haklar, hukuk devleti temsilci kurumları içeren, değerler sistemidir ve demokrasinin vazgeçilmez bir ön şartıdır (Chandhoke, 1995:63). Bireylerin siyasal iradenin denetimi dışında kalan faaliyet alanını ifade eden sivil toplum, toplumun hiçbir güç tarafından zorlanmaksızın içinde hareket edebilecekleri adı ve bu alanı oluşturan aile, çıkar, inanç ve ideoloji adına kurulan karmaşık ilişkiler dizgesi olarak kullanılmaktadır (Walzer, 1992:33). Ancak sivil toplum ideolojik toplumdan farklı olarak yurttaşların bir zorlamaya maruz bırakılmadan ve kendi aralarında anlaşarak oluşturdukları ortak yaşam alanıdır (Çaha, 2003:24). Sivil toplumda devletin, yurttaşlara eşit davranması temeline dayandığından bahsedilebilir. Bu durum sivil ve siyasal özgürlüklerin devlet tarafından güvence altına alınması anlamına gelmektedir (Şirin, 2008: 78).

Bütün bunların yanında Sosyalist bakış açısına göre, sivil toplum kavramı kapitalizm ile ilişkilendirilerek değerlendirildiğinden söz edilebilir. Sivil toplum, özel mülkiyet ve sahiplerine, insanlar ve günlük yaşamları üzerinde bir egemenlik, hiç kimseye hesap vermeyen bir iktidar vermiştir. Sivil toplum’un kavramsal karşıtlığı kapitalizmin gelişmesiyle orantılı olmuştur ve siyasal topluluktan, ayrı devlet otoritesinden bağımsız ve zamanı geldiğinde ona da karşı, ahlaki yaklaşımları olan bir toplum kavramı, insan birliğinin bir alanını çeşitli biçimlerde tanımları olan uzun bir entelektüel gelenek barındırmaktadır. Çünkü Kapitalizm sınıf sömürsünden ortaya çıkar buna karşın bir sınıfsal baskı sisteminden de fazla bir şeydir.

Sivil toplumun ortaya çıkmasının nedenlerinden biri de “çok kültürlülük”tür ve çok kültürlülük tek tip birey anlayışını kabul etmeyerek, değişik kültürlerden ve aidiyetlerden beslenen kimlikleri geliştirmeye çalışmaktadır (Çaha, 2003: 26). Bundan hareketle sivil toplumun ilerlemesi kültürel bir süreçtir ve bazı faktörlerin gelişmesiyle paralellik gösterdiği bir gerçektir. Tüm bu faktörleri çoğulculuk, bağımsızlık, dayanışma, toplumsal bilinçlenme, katılım, eğitim, sorumluluk ve yetki devri biçiminde sıralamak mümkündür.

Sivil toplum, devletin ve devlet otoritesinin dışındaki ekonomik ve toplumsal alanı belirtmek için kullanılan otorite alanının dışında bulunan, kendi ilke ve kurallarına göre işleyen ve kendi kendini düzenleyen bağımsız alanları ifade etmek için kullanılmaktadır (Yılmaz, 2003: 324). Başka bir tanıma göre sivil toplum; devletin doğrudan denetimi altında bulunan alanların dışında kalan ve ekonomik ilişkilerin baskısından da nispeten bağımsız olarak gönüllü ve rızaya dayalı ilişkilerle oluşturulan kurum ve etkinlikler bütünüdür (Duman, 2003: 357).

Devlet otoritesi altında sivil toplumdan söz edilebilmesi için söz konusu devletin temel bir takım özellikleri taşıması gerekmektedir. Bu özelliklerden biri devletin bir hukuk devleti olması, diğeri ise etkinlikleri bakımından sınırlı bir devlet olmasıdır (Çaha, 1999: 71). Hukuk devletinin en temel özelliği, devletin tüm yurttaşları eşit statüde kabul etmesi, bireyin suç işlemedikçe suçsuz ve masum olduğunu, temel haklarının elinden alınamayacağını kavramış olmasıdır. İkinci özellik olan devlet için etkinlik alanının sınırları ile ilgili olarak, devlet siyasal, kültürel, sosyal etkinlikler içinde ne kadar yoğunlukta işlev üstlenirse sivil toplumun var olma olasılığı da o oranda zayıflamış olacaktır şeklinde yorumlanabilir (Şirin, 2008: 86).

Sivil toplum; devlet iktidarını kontrol etme, toplumda katılım düzeyini yükseltme, demokratik tutumları geliştirme, toplumdaki kutuplaşmaları azaltma, yeni siyasal liderlerin yetiştirilmesi ve geliştirilmesinde rol oynama, siyasal partilerin demokratikleştirilmesini sağlama, bilgiyi toplumun geniş kesimlerine yayma, yeni fikirlerin ortaya çıkması ve geliştirilerek, özgür bir şekilde yayılma imkânını sağlama, siyasal sistemin halka karşı sorumluluğunu artırma, siyasal kültürü geliştirme gibi noktalarda katkı sağ-

lamaktadır (Tosun, 2001:179-180). Etkili bir sivil toplumun demokrasi sürecine olumlu katkıları olduğu bir gerçektir. Bu etkileri aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

1. Sivil toplum, devlet iktidarını sınırlayan siyasal, ekonomik, kültürel ve ahlaki temellerin kaynağını oluşturur.
2. Sivil toplum, toplum içindeki farklılaşmalara dayalı olarak olası, devletin azınlık bir grup tarafından ele geçirilmesinin önlenmesini sağlar.
3. Canlı, hareketli bir sivil toplumsal yaşamla birlikte siyasal katılımın tam sağlanmasına destek olur.
4. Sivil toplum, devletin istikrarını sağlar. Vatandaşlar, sivil toplumla daha iyi imkânlar elde ederler. Beklentilerin karşılanması sürecinde karşılıklı olarak devlet ve sivil toplum kendini geliştirir, buna bağlı olarak toplumun refahı olumlu etkilenir. Toplumun her alanında gelişim ve değişimler pozitif yönde sorunsuz bir şekilde gerçekleşir. Gerek devlet gerekse sivil toplum birbirine karşı sorumlu oldukları için zamanla hatalara karşı otokontrol sistemini işletirler.
5. Sivil toplum aracılığıyla her alanda topluma yön verecek yeni liderlerin yetiştirilmesi sağlanır (Diamond, 1991: 7-11).

Sivil toplumun gelişmesiyle birlikte devlet metafizik bir kurum olmaktan çıkar, eleştirilebilen, sorgulanabilen açık, şeffaf bir yapı haline gelir (Çaha, 1998: 24). Diğer taraftan güçlü bir sivil toplumun; devletin zor kullanma kapasitesini sınırlandırarak devlet iktidarının, siyasal sorumluluk ile moral değerlere saygı duyması açısından sınırlandırıcı bir işlevi olduğunu ifade etmektedir (White, 1994: 382).

Sivil toplumun gelişmesi toplumsal yaşamda beş ana koşulun oluşmasına bağlıdır. Bunlar; “toplumsal farklılaşma”, “toplumsal örgütlenme”, gönüllü birliktelik”, “toplumsal düzeyde otonomileşme (hükümetdışılık)” ve “baskı mekanizması oluşturma” biçiminde sıralanabilir (Çaha, 1999: 74).

Yukarıda ki koşullar oluştuğunda özgürlükler bağlamında bir süreç yaşanır. Buna göre: Toplum içerisindeki kültürel, dinsel, ideolojik, siyasi, ekonomik hatta cinsiyet gibi farklılıklarını ön plana çıkararak bireyler gönüllü olarak toplumsal yapılar oluşturabileceklerdir. Ardından örgütler yine kendi yetenekleri ve haklarını kullanarak siyasal kararlarını kendileri verebilecek başka bir ifadeyle otonomileşecekler (hükümetdışılık) ve

kendilerini ilgilendiren ya da etkileyebilecek devlet tarafından alınacak karar süreçlerine demokratik yolları kullanarak bir baskı unsuru olarak katılabilecek konuma geleceklerdir.

2.2.2. Türkiye’de Sivil Toplum Kavramı, Tarihçesi ve Çeşitleri

Sivil Toplum kavramının Türkiye için kısa bir geçmişi olduğu söylenebilir. Birleşmiş Milletler (BM) Zirvesi’nin 1996 yılında İstanbul’da düzenlenecek olması birkaç yıl öncesinde ortamı hareketlendirmiş NGOs (non-governmental organization) kavramına uygun bir karşılık aranmıştır. Bu tarihlerde “devlet dışı kuruluşlar” (DDK), “hükümet dışı kuruluşlar” (HDK) gibi kavramları kullananlar ile daha çok muhafazakâr siyasal gruba yakın olanlar “gönüllü teşekküller” kavramını ortaya atmış olsalar da bu kavramlar ihtiyacı karşılar nitelikte bulunmamıştır (Gümüş, 2003: 63).

Türkiye’deki STK’ların gelişiminde Osmanlı’dan gelen köklü geleneklerin de etkisi vardır. Bu nedenle konuya Osmanlı devletinde sivil toplum anlayışını açıklayarak başlamak gerekmektedir. Osmanlıda sivil toplum geleneğinin güçlü olduğunu söyleyebiliriz. Vakıflar, Loncalar- Ahilik, Millet Sistemi- Cemaatler, Din Kurumu ya da Tarikatlar Osmanlı’da sivil toplumu temsil eden en önemli yapılardır ve toplumsal değişim ve dönüşümlerde çok önemli roller üstlenmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşunda bile sivil toplumun etkisini görmekteyiz, şöyle ki: Anadolu’da varlığını sürdüren beylikler içerisinde Osmanlı Beyliği diğer beyliklere nazaran daha küçük bir yapıya sahipti. Anadolu’da Selçuklular dönemi ve beylikler döneminde aktif olan, meslek örgütlenmesi şeklinde faaliyet gösteren Ahi Teşkilatı halk üzerinde çok büyük bir etkiye sahipti. Tarihçiler, Osmanlı Beyliğini diğerlerinden bir adım öne çıkaran unsurların başında Osman Bey’in kayınpederi ve aynı zamanda Ahi Teşkilatı içerisinde saygı gören biri olan Şeyh Edebali’nin desteğini almasını görürler. Bundan sonraki dönemlerde de Osmanlı Devleti’nde sivil toplum etkili olmuştur, bununla birlikte bu örgütlenmeler devletle de uyumlu bir şekilde faaliyetlerini yürütmüşlerdir. O Dönemin şartları ile mesele ele alınacak olursa Osmanlı Devleti, diğer devletlere nazaran kıyaslanamayacak derecede Sivil Toplumun önünü açmıştır. Anadolu baştanbaşa vakıflar sayesinde imar edilmiş, insanlar meslek örgütleri ile kendilerini geliştirme imkânını bulmuşlardır. Birçok vakıf

Padişahların desteğiyle ortaya çıkmış ve faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Günümüzde de Osmanlı Sivil Toplum anlayışının izlerini görebilmekteyiz.

Türkiye'deki STK'ın gelişimini dernekler ile ilgili ulusal mevzuatının gelişimi ile açıklamak gerekmektedir. Ayrıca ulusal mevzuatın gelişimine özellikle uluslararası gelişmelerinde etkisi olduğu görülmektedir. Osmanlı döneminde var olan birçok dernek ve vakıf uzun süren kurtuluş savaşı sonrasında faaliyetlerine devam edememişlerdir. Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarında yeni dernek ve vakıflar da kurulamamıştır. Ancak 1924 Anayasası 70 ile 79. maddeleri arasındaki maddelerde toplantı yapma ve dernek kurma hakları tanınmıştı ayrıca 1926 tarihli Medeni Kanunda da bu alan düzenlenmiştir. Sadece bu yasalarda dernek ve vakıflara sicile kayıt zorunluluğu getirilmiştir. Sicile kayıt zorunluluğu bugün örgütlenme özgürlüğünü şüphede bırakabilecek bir durum olarak yorumlanmaktadır.

1938 yılında yürürlüğe giren Cemiyetler Kanunu 1924 Anayasası ve 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu ile kıyasla daha otoriter bir yapı öngörmektedir. Örneğin 3512 sayılı Cemiyetler Kanununda ortak menfaate dayalı dernek kurmak yasaklanmıştır. Basın çok sıkı denetim altında tutulmuş ve muhalefeti engellemek için kişi hürriyetleri çok fazla sınırlandırılmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen özgürlükçü ortamının da etkisiyle Cemiyetler Kanununun bazı hükümleri 1946 yılı değişikliğinde yumuşatılmıştır. Ancak bu değişiklikler de dernekleşme eğilimini büyük oranda artırmamıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin BM sistemine dâhil olması ve batıya yaklaşması Türkiye'deki tek parti rejimini sarsmıştır. Ayrıca dünya genelinde demokratikleşme yönündeki eğilimler ve totaliter rejimlerin yenilgisi Türkiye'nin batının desteği için daha demokratik bir rejim uygulaması gerektiğini ortaya koymaktaydı. Çok partili hayata geçiş ile birlikte daha özgürlükçü ve çoğulcu yönetim anlayışının gelmesi beklenmekteydi. Bu nedenle yasalarda değişikliklerde yapılmıştır. 1950 yılında Cemiyetler Kanununda da yine bazı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Yasa değişikliği ile işçilere grev ve sendika hakkı tanınmış, Çalışma Bakanlığı kurulmuştur. Hükümetin doğrudan gazete kapatması engellenmiş ve üniversitelere iç yönetimde, eğitim ve disiplin konularında özerklik verilmiştir.

Sınıf temelli dernek kurma yasağı kaldırılmıştır ve dernek kapatma yetkisi de mahkemelere verilmiştir. Bunun sonucunda 1950’ler dernekleşme eğiliminin arttığı bir dönem olmuştur. Türkiye 1959 yılında Avrupa Topluluğuna ortaklık başvurusunda bulunmuş ancak 27 Mayıs 1960 tarihinde Milli Birlik Komitesi tarafından askeri bir darbe gerçekleştirilmiş, darbenin gerekçesi demokrasi, hak ve hürriyetlerin sağlanması olarak ilan edilmiştir. Bunun için öncelikle yeni bir Anayasa hazırlanması görevini üstlenecek bir kurucu meclis oluşturulmuştur. Kurucu mecliste sivil toplum temsilcileri de bulunuyordu. Bir darbe gerçekleşmiş ancak sivil toplum unsurlarının karar alma sürecine dâhil edilmesi olumlu bir uygulama olarak yorumlanmıştır.

1961 Anayasası hak ve özgürlüklere hukuki güvence vermekte ve çoğulcu toplumsal düzeni kurmaya çalışmaktaydı. Anayasanın getirdiği çoğulcu ortam siyasi ve toplumsal hayatı da çeşitlendirmiştir. 1961 Anayasası ile dernek kurma ve toplantı yapma özgürlükleri genişletilmiştir. Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına da sahip olmuştur. Ancak bu durum uzun sürmemiş, 12 Mart 1971 tarihinde yayınlanan muhtıranın ardından 20 Eylül 1971 tarihli Anayasa değişikliği dernek kurma hak ve özgürlüklerine tüm tarihin en geniş sınırlamalarını getirmiştir. Bu gelişmeler Avrupa Topluluğu ile Türkiye ilişkilerinde bir gerginliğe neden olmuştur. 1972 yılında çıkarılan 1630 sayılı Dernekler Kanununu daha demokratik bir yasa olsa da dernek kurma hakkındaki kısıtlamaları artırmıştır. Öğrencilerin dernek kurmaları yasaklanmış ve bazıları da kapatılmıştır. Kamu görevlilerin dernek kurmaları ya da faaliyetlere katılmaları yasaklanmıştır. Meslek grupları ve sendikaların siyasi toplantı ve seminer düzenlemelerine yasak getirilmiştir. Bazı gazeteler kapatılmış, toplanmış, yazarlar tutuklanmıştır. Grev ve lokavt yasaklanmıştır. Dernekler üzerinde devlet kontrolü artırılmıştır; derneklerin denetim için merkezi bir denetim organı öngörülmüş, derneklerin çıkaracağı bildiri ve beyannamelerin ertelenebileceği ya da engellenebileceği düzenlenmiştir, yeni şube açılması ya da kasaba ve köylerde şube açılması da engellenmiştir. Subat 1980 Anayasa değişikliğinin gerekçesinde temel hak ve özgürlüklerinin tekrar düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir ancak 12 Eylül 1980 de Milli Güvenlik Konseyi tarafından darbe gerçekleştirilir.

Darbenin ardından hazırlanan 1982 Anayasasında da, dernek ve sendikaların siyasi faaliyetlerini büyük oranda kısıtlanmıştır. 6 Ekim 1983 tarihli 2908 sayılı Dernekler

Kanunu da hak ve özgürlüklere birçok yasak ve kısıtlama getirmiştir. Bu yeni düzenlemeler ile daha az katılımcı bir siyaset öngörülmüştür. Buna rağmen dini dernekler, çevre kuruluşları ve kadın kuruluşlarında artış olmuştur. Sivil toplum kuruluşları sayı olarak artmış ve çeşitlenmişlerdir. Bunun bir nedeni de 1980'ler ve özellikle 1990'lar dünyada da Türkiye'de de görülen ciddi toplumsal/siyasal değişimlerdir. 90'lar soğuk savaşın sona erdiği ve dünyada iki kutuplu sistemin yıkıldığı yıllardır. Dünyada katı ideolojiler yerlerini daha üst değerlere sahip akımlara bırakmıştır. Bu akımlarla birlikte STK'lar dünya siyasetinde daha etkili olmaya başlamışlardır.

İlk olarak 1992 yılında STK'lar Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'na etkin katılım olanağı buldular. 1993 yılında düzenlenen Viyana Dünya İnsan Hakları Konferansı'na da 1500 civarında STK katılmıştır. 1996 yılında Türkiye'de düzenlenen Habitat 2 konferansı Türkiye için önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat 2 toplantılarında Türk STK'ları dünyadaki STK'ları ağırlama fırsatı bulmuştur. Ayrıca 90'lı yıllar bu alanda literatür oluşturma çabalarının ağırlıklı gündem olduğu yıllar olmuştur.

Türkiye'de 28 Şubat 1997'de tarihin ikinci Muhtırası ilan edilmiştir. Demokratik olmayan bu durumun ardından STK'lardan yeterli tepkiler gelmemiştir. Genel olarak darbe ve muhtıralar karşısında Türkiye'deki sivil toplumun takındığı bu tepkisizlik batılı anlamda bir sivil toplum yapısından uzak olduğumuzu göstermiştir. Ayrıca Türkiye de dernekleşme açısından da STK'ların çok da fonksiyonel olmadıklarını görüyoruz. Çünkü bu yıllarda yapılan birçok araştırmada var olan derneklerin yarısına yakınının faal olmadıkları görülmüştür.

Türkiye'nin 1959 yılında ilk ortaklık başvurusu ve 1987 de adaylık başvurusunu yenilemesinden sonra Türkiye için Helsinki zirvesi önemli bir tarihi dönüm noktasıdır. Helsinki zirvesinde Türkiye'nin Avrupa Birliğine adaylığı kabul edilmiştir. Bu nedenle 2 Aralık 1999 Helsinki sonrası süreç aynı zamanda Türkiye için Avrupa Birliği uyum sürecidir. Bu süreçte Türkiye'deki bütün gelişmeler Avrupa Komisyonunun düzenli olarak yayınladığı raporlar ve tavsiyeleri doğrultusunda gerçekleşmiştir.

Avrupa Komisyonu tarafından Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi 8 Mart 2001 yılında yayınlanmıştır. Katılım Ortaklığı Belgesi 25 Mart 2003 ve 12 Aralık 2005 olmak üzere iki kez de güncellenmiştir. Katılım Ortaklığı Belgesinde kısa vadeli siyasi kriterler başlığı altında, ifade özgürlüğü için hukuki ve anayasal güvence ve sivil toplumun gelişmesinin desteklenmesi tavsiye edilmektedir, bunun için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 11.maddesine uygun olarak Dernekler Kanunun gözden geçirilmesi ve anti demokratik hükümlerden arındırılması önerilmektedir.

Katılım Ortaklığı Belgesi 2003 ve 2005 yıllarında güncellendiğinde Türkiye’de gerçekleşen ilerlemelerin umut verici olduğu ve bu alanda hak ve özgürlüklerin alanının genişletildiği ancak hala bazı sorunların sürdüğünün altı çizilmiştir. Türk Hükümetinin yayınladığı Ulusal Programda da bunun giderileceği vaat edilmiştir. Türkiye’de Ulusal Programdaki vaatlerin yerine getirilmesine yönelik olarak kısa vadede çözüm için uyum yasaları çıkarılmıştır ancak uzun vadede çözümler için yasaların yenilenmesine gidilmiştir. Örneğin 2002–2003 yılları arasında 7 uyum yasası çıkarılmıştır. Uyum yasaları ile Anayasa ve yasalarda Avrupa Birliği müktesebatına uymayan birçok hüküm kaldırılmış ya da düzeltilmiştir. 2908 sayılı Dernekler Kanunda 26 maddesinde değişiklik yapılmıştır. 227 sayılı Vakıflar Kanununda da 2 madde değiştirilmiştir. Mayıs 2004 tarihinde de Anayasa değişikliği gerçekleştirilir. Ancak yasada ya da Anayasada yapılan değişiklikler diğer ilgili yasalarda karşılıklı maddelere hemen yansıtılmadığı için uygulamada düzenlemelerin etkin olmaması sonucunu doğurmuştur. Bu durum yasalarda da bir karışıklığa neden olmuştur. Bu nedenle yasaların yenilenmesi çalışmaları uyum yasaları ile aynı zamanlarda sürdürülmüştür. Örneğin Yeni Medeni Kanun 1 Ocak 2002 tarihinde, Yeni Dernekler Kanunu 23 Kasım 2004 tarihinde ve Yeni Türk Ceza Kanunu 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yasa değişiklikleri uygulamadaki birçok sorunu bir anda çözememiştir. Ancak Avrupa Komisyonu Türkiye’nin Kopenhag Kriterlerini yeterli ölçüde yerine getirdiğini onaylamıştır. Ayrıca mevzuattan kaynaklanan değişiklikler yeterli ölçüde gerçekleştirildiği için 4 Ekim 2005 müzakerelere başlanmasına karar verilmiştir.

2005 İlerleme Raporunda da insan hakları ile ilgili STK’ların hak ve özgürlüklerinin yasal engellerinin büyük oranda kalktığını fakat filli olarak etkinliklerinin hala sınırlı olduğuna dikkate çekilmiştir. Örneğin yabancı STK’lardan alınacak mali yardımın

şartlarının ağır prosedürlerinin yardımı geciktirmesi bu alanda özgürlüklere bir engel olmaya devam ettiği ve tescil ile ilgili de hala bazı güçlüklerin görüldüğü belirtilmiştir. 2006 yılı son İlerleme Raporunda da ifade özgürlüğü alanında yasal olarak ilerlemenin Avrupa standartlarına ulaşmış olduğu fakat filli olarak hala tam olarak güvence altında olmadığı belirtilmiştir. Türkiye açısından temel sorun karar ve kurumlarda hükümetlerin ağırlığının fazla olması ve bunu sivil toplum kuruluşlarına rahat bir hareket olanağı tanımmasıdır. Bu konuda en son gelişme 17 Şubat 2006 da 26083 sayılı Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin kabulüdür. Söz konusu yönetmelikte ilk kez mevzuat hazırlama sürecine sivil toplum kuruluşlarının da dâhil edilmesi öngörülmektedir.

Görüldüğü gibi 1987 yılında Avrupa Topluluğuna adaylık talebinin yinelenmesi üzerine sivil toplum içinde engellerin yavaş yavaş kalkmaya başladığı bir süreç olmuştur. Bu süreçte tüm hak ve özgürlüklerin düzenlenmesi ve korunması yoluna gidilmiştir.

Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının en önemli sorunları bugüne kadar yasalardan kaynaklanmaktaydı. Ancak yasal sorunlar uyum çalışmaları sonucunda büyük oranda giderilmiştir. Örgütlenme ve faaliyet özgürlükleri üzerinde ciddi yasal engeller yoktur. Ancak bu gelişmeler sivil toplum kuruluşlarının daha etkin olabilmeleri açısından tek başına yeterli olmamıştır. 12 Eylül 2010 tarihinde gerçekleştirilen referandumla birlikte özgürlüklerin önünde ki çoğu engel kalkmış ve STK’ların daha işlevsel hale gelebilmeleri adına imkânlar oluşturulmuştur (Karakuş, 2006: 98-103).

Türkiye’de Sivil toplum Kuruluşlarını, Türk Tarih Vakfı’nın yaptığı kategorileştirmeden yararlanarak sınıflandırabiliriz (Duman, 2008:366). Bu sınıflandırmaya göre; Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları’nı; Dernekler, Vakıflar, Sendikalar, Kooperatifler,

Meslek Kuruluşları ve Sivil inisiyatifler olarak incelememiz mümkün olacaktır. Bu ayrımı yaparken, odalar gibi yasal olarak kurulan kuruluşlar “Meslek kuruluşları” çatısı altında tek bir çeşit olarak değerlendirilmiştir. Yine, Federasyon ve Konfederasyonlar, dernekler kanununa göre kurulduklarından onları da ayrı bir kategori olarak değerlendirmemiştir.

Vakıflar:

Vakıf, hukuki bir akit olup, bununla bir kimse Allah'a yakın olma gayesiyle menkul veya gayr-i menkul mülk ve emlakını, dini, Hayri veya içtimai bir gayeye ebedi olarak tahsis etmesidir (Özdemir, 1997:309). Bu kapsamda halen ülkemizde ve dünyanın muhtelif yerlerinde yeni vakıflar oluşturulmaktadır.

Türk Medeni Kanunu Vakıfları; gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal toplulukları olarak tanımlamaktadır. Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilmektedir.

Osmanlı döneminde Vakıfları bir sivil toplum unsurudur fakat sivil toplum kuruluşu olarak da sayılamaz. Bu durum, Osmanlı dönemi ve 1980'lere kadar büyük ölçüde geçerliliğini korurken bu tarihten itibaren sadece hayrî amaçlarla değil sivil toplum niteliği öne çıkan kuruluşlar olarak da vakıflar kurulmaya başlanmıştır.

Her şeyden önce, 12 Eylül döneminde MGK'nin 7 Sayılı kararı ile derneklerin faaliyetleri yasaklanmış, ancak vakıflarla ilgili bir yasaklamaya gidilmemiştir. Bunun bir sonucu olarak dernek olarak örgütlenemeyenler vakıf kurma yoluna gitmişlerdir. Yine bu dönemden sonra, daha önceden de var olan mezun dernekleri, mesleki dayanışma dernekleri, hemşehri dernekleri ile aynı mahiyette vakıflar kurulmuştur. Örneğin; A Kurumu Vakfı veya Türk idareciler Vakfı, Siyasal Vakfı gibi vakıflar kurulmuştur.

Yerel ve uluslar arası şirketlerin sosyal sorumluluk kapsamında kurdukları vakıflar, hem doğrudan yaptıkları faaliyetler, hem diğer sivil toplum kuruluşlarının yapmış oldukları projeleri desteklemeleri, hem de basın-yayın faaliyetleri ile sivil toplumun gelişmesine önemli destek sağlamaktadır.

Yine dernek niteliğinde Sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınma ve geliştirme amaçlı, Çevre değerlerinin korunması gibi amaçlar güden vakıflar kurulmuşlardır. Bu Vakıflar, yönetim politikalarının şekillenmesini doğrudan etkilemeyi amaçlamışlardır. Örneğin TEMA Vakfı çevrenin korunması, ağaçlandırma politikaları ile ilgili kamuoyu oluşturma konusunda ciddi başarı sağlamıştır. Yine iktisadi Kalkınma Vakfı gibi vakıfların,

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği konusunda Türk ve Avrupa kamuoylarında yaptığı bilgilendirme ve bilinç oluşturma faaliyetleri önemsenmesi gereken sivil toplum faaliyetleri olarak öne çıkmaktadır.

Türk Medenî Kanunu'nun, Vakıflarda üyelik olmayacağına ilişkin hükmü Anayasa Mahkemesinin 2008 Nisanında verdiği bir kararla iptal edilmiş ve karar 28.6.2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Vakıflara üyelikle ilgili bu karar sonrasında vakıf statüsünde daha çok sivil toplum örgütünün kurulması sürpriz olmayacaktır. Kısacası günümüzde vakıflar sivil toplum kuruluşları olarak sayılmalıdırlar.

Türkiye'de vakıfların yönetimi ile ilgili değişik zamanlarda değişik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Hilafet kaldırılırken Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Konuyla ilgili son düzenleme 20.02.2008 tarihli 5737 sayılı Vakıflar Kanunudur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün (www.vgm.gov.tr) sayfasındaki verilere göre, 31.08.2009 tarihi itibarıyla Türkiye'de, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre; 4427 Yeni Vakıf, 271 Mülhak Vakıf, 161 Gayr-i Müslim Vakfı olmak üzere toplam; 4859 Vakıf bulunmaktadır. Burada sayılan vakıf türlerinden başka, Osmanlı döneminden kalma, Vakıflar Genel Müdürlüğüne yönetilen 41.720 Mazbut vakıf bulunmaktadır.

Sendikalar:

Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan, çalışanlarla işverenler arasındaki güç eşitsizliğini ortadan kaldırmak için oluşturulmaya başlanan kuruluşlardır. 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'na göre; işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip kuruluşlara "sendika" denilmektedir. Yani çalışanların haklarını işverenlere ve devlete karşı korumak ve geliştirmek üzere oluşturdukları örgütlerdir. Çeşitli iş kollarındaki sendikalar birleşerek tüzel kişiliğe sahip üst kuruluşlar şeklinde de konfederasyonları oluşturabilmektedirler (Korkmaz, 2008: 25).

Son dönemde işçi sendikalarının yanı sıra memur sendikalarına da izin verilmesi sendikal yaşamın gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ancak sendikalaşmada ideolojik tercihlerin çok baskın olması, aynı iş kolunda çok sayıda sendikanın faaliyet gösterme-

sine neden olmaktadır. Bu durum, toplumdaki “farklılıkların” temsil edilmesi açısından olumlu değerlendirilse de güçlü bir sendikal yaşamın önünde engel olarak durmaktadır.

Yine, Sendikaların demokratik yaşamın sıkıntıya girdiği dönemlerde çoğu kez devletin yanında yer almaları varlık sebepleriyle ters düşmeleri gelişmelerini olumsuz olarak etkilemektedir.

Halen Türkiye’de 235 civarında sendika faaliyetlerini sürdürmektedir (Kırılmaz, 2009: 47).

Kooperatifler:

Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara denir (Korkmaz, 2008: 25). Kooperatiflerin sayıları ile ilgili olarak net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Türkiye’de konut yapı kooperatifleri de dâhil binlerce kooperatif bulunmaktadır. Ancak bunların tamamının STK niteliği taşımadığı ortadır. Ancak tarımsal üretim kooperatiflerinin (Tarım Kredi Kooperatifleri, Çukobirlik, Fiskobirlik, Antbirlik, Trakya Birlik vb.) birer çiftçi örgütü olarak bu niteliği taşıdığı söylenebilir.

Meslek Kuruluşları:

Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları, kamu meslek kuruluşları veya kısaca meslek kuruluşları olarak adlandırılan bu kuruluşlar, kamu yönetimi kitaplarında hizmet yerinden yönetim kuruluşları içinde yer alırlar (Eryılmaz, 2002:189). Bu müesseseler devletin bazı meslekleri kamu yararı ile çok ilgili görerek bu meslek sahiplerinin faaliyetlerini düzenlemesi ve denetlemesi ihtiyacından doğmuştur (Versan, 1986: 260).

Anayasada; Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlanan bu kuruluşlar ve üst kuruluşları:”belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak

maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.”

Mesleği yerine getirebilmek için üyeliğin zorunlu olması, aidat zorunluluğunun bulunması, gibi nedenlerle, gönüllülük ilkesinin ihlal edildiği dolayısıyla bunların sivil toplum kuruluşu sayılamayacağı ileri sürülse de Mesleki kuruluşlar temsil ettikleri büyük kitlelerin haklarını savunmaları, iktidara talip olmamaları, yönetimlerinin seçimle belirleniyor olması gibi gerekçelerle sivil toplum kuruluşu sayılmaktadırlar.

Zaman içinde sosyo-ekonomik ve idari yapıdaki gelişmelere paralel olarak bu kurumların sayılarında farklılık oluşmaktadır. Örneğin, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 1980 sonrasında Türkiye’de kurulan ve islami Finans Kuruluşları olarak bilinen Finans Kurumları ile ilgili olarak yapılan düzenleme ile oluşan bir kuruluştur. Yine Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları ve üst kuruluşu bu konuda çıkarılan yasada öngörülen bir kuruluştur. Zaten bu kuruluşların temel özelliği kanunla kurulmuş olmalarıdır.

Elde edebildiğimiz bilgilere göre; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’ne bağlı 365 Oda ve Borsaya üye yaklaşık 1.250.000, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonuna bağlı Federasyonlar bünyesindeki 3.141 odaya üye yaklaşık 1.900.000, Ziraat Odaları Birliğine bağlı 720 odaya üye yaklaşık 4.800.000, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğine bağlı 191 odaya üye 343.000, Türk Tabipler Birliği’ne bağlı 65 Tabip odasına üye yaklaşık 96.000 kişi olmak üzere, diğer birliklere üye oda ve kurumlar dahil edildiğinde Türkiye’de halen yaklaşık olarak toplam, 4.800 oda ve diğer kuruluşların 8.600.000 üyesi bulunmaktadır.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği Bünyesindeki Ziraat odalarındaki üye sayısının yüksekliğinin, Tarım Bakanlığı tarafından yapılmakta olan her türlü ürün/çiftçi desteklemelerinde, desteklemeden yararlanmak isteyen kişilerden “çiftçilik belgesi” istenmesi ve bu belgenin de bu odalar tarafından tanzim edilebilir olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de siyasetin değişik nedenlerle sıkıntılı günler geçirdiği, Şekli ve niteliği farklı askerî darbe söylentileri gündeme geldiği veya siyaset dışı kurumların toplumu ve siyaseti Şekillendirme girişimlerinde bulunduğu, mensupları itibarıyla

“Demokrasi” ve “sivil idare”nin yanında yer alması gereken bu kuruluşların maalesef çoğu zaman olmaları gereken tarafta olmadıkları görülmektedir.

Sivil İnisiyatifler:

Sivil toplum, herhangi bir kuruluşun çatısı altında yer almayan sosyal hareketler düzeyinde de varlık gösterebilir. Bu çerçevede resmî (kanunlarla belirlenen Şekillere bürünmeyen) olmayan, hukuki olarak tüzel kişiliği olmayan, sosyal oluşumları da barındırmaktadır. Bu anlamda arkadaşlık grupları, her hangi bir dernek kapsamında yer almayan sosyal hareketler, protesto grupları, kilise, dini cemaat ve tarikatlar da sivil toplum grupları içinde yer alabilir (Çaha, 2004:182-183).

Bu kategoriye en iyi örneklerden biri, Genç Siviller adlı harekettir. Formel anlamda tüzel kişiliği bulunan bir örgütlenmeye sahip olmayan bu hareket son birkaç yıldır, demokrasiye ve insan haklarına karşı yapılan girişimlerin karşısında yer almaktadır. Var olan pek çok iddialı dernek, vakıf, sendika ve meslek kuruluşunun sesi çıkmazken bu sivil inisiyatif mensupları demokrasi ve insan haklarını destekleyen ve önceleyen ilginç eylemlere imza atmışlardır.

Bu kapsamda değerlendirebileceğimiz bir diğer sivil toplum unsuru Türkiye’nin bir gerçeği olan dini cemaatlerdir. Dinî cemaatler, bir topluluğun sivil toplum sayılması için taşınması gereken şartlardan; örgütlülük, devlete karşı otonom olma, iradi bir birlikteliğe dayanma şartlarını tam olarak taşımaktadırlar (Çaha, 2004:183). Ancak içyapısının demokratik olması şartına uymamaktadırlar. Zira cemaatin lideri olan kişinin seçimle gelmesi bu yapının esasına ters bir durumdur. Ancak bu yapıların içinde faşizan, despotik bir davranış da söz konusu değildir. İnsanlar inançları gereği bu birlikteliğe katılmakta ve istediği zamanda ayrılabilirler. Bu yapılar, sahip oldukları imkânları kullanarak çok geniş kitleleri etkileyebilmektedirler. Ayrıca Osmanlı’da olduğu gibi devletle iç içe olma gibi bir durum söz konusu değildir. Kaldı ki bu cemaatler faaliyetlerini büyük oranda mensuplarının kurmuş olduğu resmî örgütlenmeler (dernek, vakıf, basın yayın organı, Şirket vb.) şeklinde yürütmektedirler. Yani devlet, istediği zaman bunları denetleyebilmektedir. Geleneksel muhafazakâr kesimlerin genel olarak Türkiye’nin siyasal, ekonomik ve sosyolojik modernleşmesine ve kamusal alanın farklılaşmasına katkı sağladığını söylemek abartı olmaz. Eğitim, sağlık gibi farklı alanlarda, hayırsever insanla-

rın yapmış oldukları katkılarla birlikte gönüllüler eşliğinde toplumun dezavantajlı gruplarına bu hizmetleri başarılı bir şekilde ulaştırabilmektedirler. Bu kesimler kamusal yaşam alanına bir yandan bir zenginlik, bir çeşni olarak katılırken; bir yandan da bu alanda ciddi biçimde bir değişim ve dönüşüm geçirerek dünyevîleşmektedirler (Çaha, 2004:186). Yaptıkları faaliyetler çerçevesinde sadece Türkiye içinde değil bütün dünyada çok farklı kişi ve gruplarla işbirliği yapmak durumunda kalan bu kesimlerin insanları “ötekileştirmekte”, kendi ortamlarının dışına çıkamayan insanlara göre daha az sorunlu olduklarını söylemek mümkündür. Demokratik araçları kullanmaya karar verenler bu araçların doğurduğu amaçlara yönelmek zorunda kalırlar. Kuzu postundan kurt olunmaz (Çaha, 2004:187).

Dernekler:

Dernekler; Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır. Türk Medeni Kanunu’na göre herkesin önceden izin almadan dernek kurma hakkı vardır. Fiil ehliyetine sahip her gerçek kişinin dernek kurma hakkı vardır. Ayrıca, hiç kimse dernek kurmaya veya derneğe üyeliğe zorlanamaz.

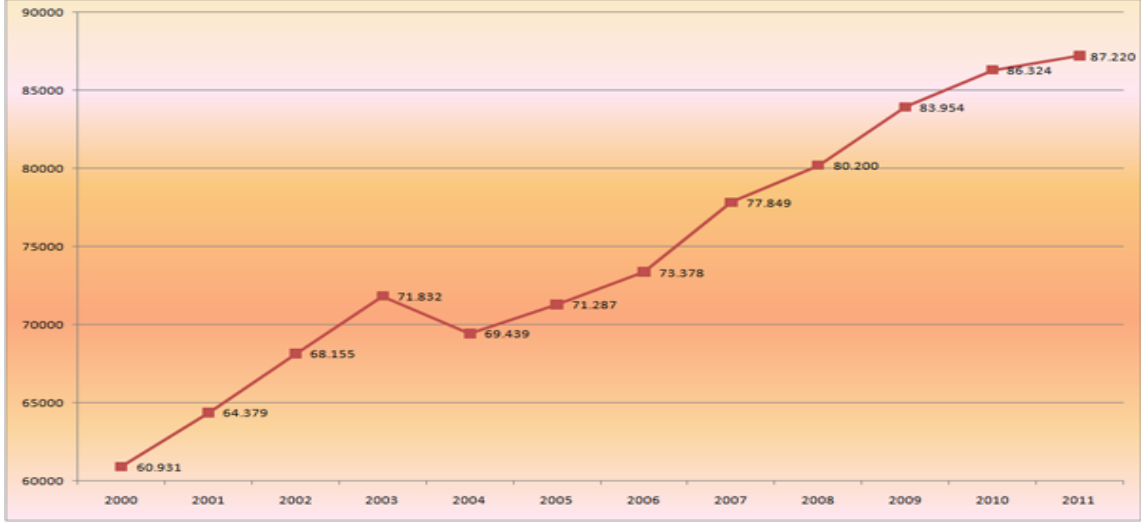
Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarını ele aldığımızda Vakıflar, asıl nitelikleri itibariyle hayrî amaçlar taşıması gereken kurumlardır. Yine Meslekî Kuruluşlar, üyeliğin zorunlu olması nedeniyle sorunludur. Kooperatifler Ziraî ürün kooperatifleri hariç dar kapsamlı oluşumlardır. Sendikalar önemli bir fonksiyon görebilecek olmakla birlikte yasal olarak üyelik sınırlaması vardır. Yine sivil inisiyatifler değişik açılardan tartışılmaktadır. Bütün bunlardan sonra gerçek anlamda ve tartışmasız Sivil Toplum Kuruluşu sayılabilecek şekil/form derneklerdir.

Dernekler, Türkiye’de sivil toplum kuruluşu denilince ilk akla gelen kuruluşlardır. Sayısal verilere bakıldığında da sivil toplum kuruluşları arasında en çok sayıya sahip STK şeklidir.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığının internet sitesinde ”Sivil Toplum Denilince ilk Akla Gelen Kurulu Sizce Hangisidir?” sorusunun sorularak yapılan ankete

23 Haziran 2009 tarihi itibarıyla katılan 27.856 katılımcının 20.130 adedi (%72), 'Dernekler' cevabını vermiştir.

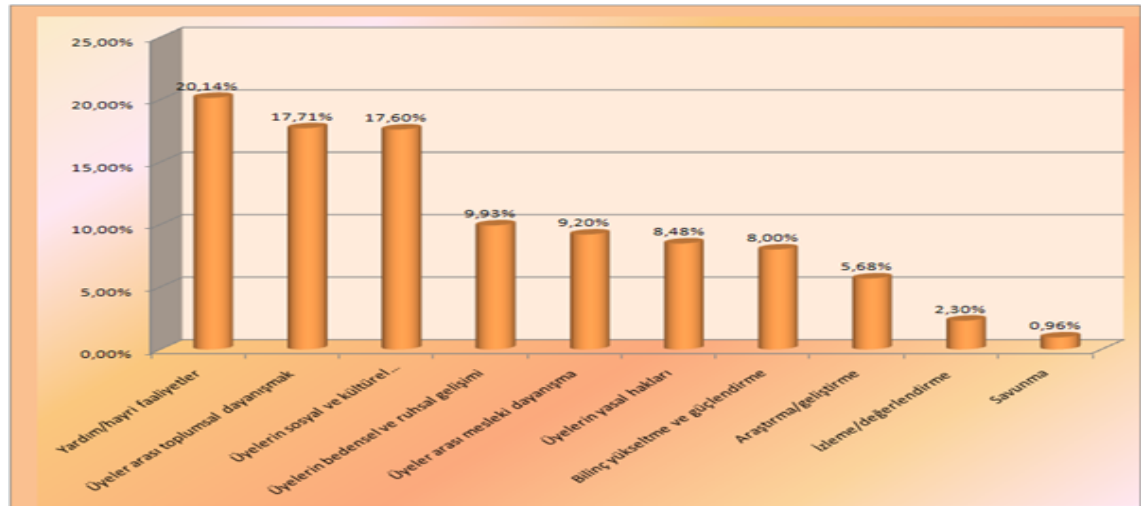
Tablo 11. 2011 Yılı Dernek Sayısı

Kaynak: DDB, e-dernek kurumsal yazılımı

Verilerden ve grafikten de anlaşılacağı üzere ülkemizde dernek sayılarında sürekli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Sadece 2004 yılında yürürlüğe giren 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşlarına İlişkin Kanun ile birlikte birçok dernek ve vakıf kendisini fesih etmiştir. Söz konusu Kanunda kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde kurulu dernek ve vakıfların bu kurum ve kuruluşlarda faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır. Dolayısıyla varlık nedenleri ortadan kalkan dernek ve vakıflar kapandığından 2004 yılında bir azalma görülmektedir. 2011 yılında toplam 87.220 dernek faaliyet göstermektedir.

Tablo 12. Derneklerin Kuruluş Amaçlarına Göre Dağılımı

Kaynak: DDB, e-dernek kurumsal yazılımı

Grafikten de anlaşılacağı üzere dernek çok farklı alanlarda faaliyet göstermektedirler. Fakat faaliyetlerinin kapsadığı kitle olarak ne kadar geniş bir yelpazeye sahip oldukları tartışılmaktadır. Derneklerin tam kapasiteye ulaşabilmeleri, tam manasıyla işlevsel olabilmeleri için alanlarıyla ilgili eğitimlerden geçirilmesi gereklidir. Son yıllarda AB uyum süreciyle birlikte dernekler de kendilerini faaliyetleri noktasında geliştirme yoluna gitmişlerdir.

2.2.3. STK ların İşlevleri

Sivil toplum kuruluşlarının işlevleri demokratik bir düzenin veya bu düzeni ayakta tutan işleyiş mekanizmalarının varlığı temel kabul edilerek bir takım başlıklar ön plana çıkarılabilir. Bu başlıklar aşağıdaki gibi ele alınabilir:

Sivil toplum kuruluşları mensuplarının veya toplumun taleplerinin dile getirilmesi veya dikkate alınması amacıyla herhangi bir konuyla ilgili kamuoyu oluşturabilir. Siyasal açıdan bakıldığında sivil toplum kuruluşları, siyasal alanda oluşan değişimlerin hızlanmasını ve kolaylaşmasını sağlar ve demokrasinin gelişmesine yardımcı olur.

Sivil toplum kuruluşları toplum yararına projeler üretip, kaynak oluşturarak bu alanlarda devlet politikalarını destekleyici bir görev üstlenir. Bunun sonucunda sivil toplum kuruluşları sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında toplumun kalkınmasına yardımcı olur ve genel anlamda yürütmüş oldukları projeler dezavantajlı gruplara yöneliktir. Bununla hedeflenen sonuç ise bu grupların bu imkânlardan eşit bir şekilde yararlanabilmesini sağlamaktır. Sivil toplum kuruluşları olağanüstü dönemlerde ve kriz dönemlerinde halkın acil ihtiyacının karşılanmasında, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı gerçekleştirerek krizin etkilerini azaltabilir.

Toplumsal çatışma konularını farklı formüller geliştirerek çözebilir veya çözüme katkı sağlayabilir. Örneğin, aileler veya aşiretler arası çatışmaya dönüşecek bir olumsuzluğun çözümüne sözü dinlenen bir toplum önderi, kamu görevlisinden daha büyük bir katkı sağlayacaktır (Aktel, 2003: 70-71).

Kamu kurumlarıyla karşılaştırıldığında sivil toplum örgütlerinin aşağıdaki özelliklerinin daha iyi olduğu söylenebilir (Hudock, 1999: 8).

1. Toplumun fakir kesimlerine ulaşma,
2. Değişim etkinliklerinde paydaşların katılımını cesaretlendirme ve sağlama,
3. Müdahale ya da eylemlerin sonuçlarına olduğu kadar gelişim süreçlerine de odaklanma
4. Toplumun ihtiyaçlarına esnek şekilde cevap verme ve böylece uygun yardımları sunma,
5. Yerel kurumlarla birlikte ve onların aracılığıyla iş görme,
6. Maliyet-etkili biçimde çalışma,
7. Toplumsal sorunlara yaratıcı çözümler bulma ve uygulama,
8. Birey odaklı araştırmalar üstlenme,
9. Sorunlara çözüm üretmek için alan deneyimine önem verme, öğrenme ve uygulama,
10. Gelişim problemlerinden etkilenen bireylerin ihtiyaçlarını yansıtmaya ve dış analizlerden ziyade alanın gerçeklerine dayalı olarak çözümler üretmek için çalışmalarıdır.

Küreselleşme ile birlikte STK'ların fonksiyonları çeşitlenerek ve gelişerek artmaya devam etmekte, STK'ların etkinlikleri alan ve muhatap kitle açısından, etkinlik açısından güçlenmektedir. Sivil toplumun demokratik hayatı destekler nitelikteki işlevlerinin artması ve etkinleşmesi "katılımcı demokrasi"nin güçlenip yerleşmesi açısından büyük önem arz etmektedir (Acar, 2010: 18-19). Özellikle son yıllarda STK'lar birçok alanda profesyonel bir şekilde çalışmalarını yürütmekte, saha çalışmalarında problemlerin tespiti ve çözümü noktasında isabetli hamleler yaparak toplumsal dengenin sağlanması bağlamında çok büyük bir işlev yerine getirmektedir. STK'lar çalışmalarını daha çok dezavantajlı gruplar, toplumda tartışmalı konular, gecekondular ve kırsal kesimdeki mağdur kesimler üzerinde yürütmektedirler, özellikle sosyal projelerle, devletin ulaşmakta zorlandığı ve hizmet götürme problemi yaşadığı bu bölgelere ulaşarak onların eğitim, sağlık gibi alanlardan daha çok yararlanma imkânları sağlanmaktadır.

Siyasal iktidarlar ya da yönetimde karar vericiler sivil toplum örgütlerini siyasal rakip değil sosyal ortak olarak algılayabilir ve karar alma süreçlerine sivil toplum örgütlerini de dâhil edebilirlerse alınan kararların daha etkin sonuçlar verebileceği düşünülebilir. Bir taraftan karara katılanların görüşleri alındığı için alınan kararın uygulanması daha pratik, rahat olabilir, diğer taraftan yönetim açısından risk paylaşması noktasında bir avantaj olarak tanımlanabilir. Böylece alınan kararın sosyal meşruiyet kazandığı söylenebilir.

2.2.4. Türkiye’de Eğitim ve Sivil Toplum İlişkisi

Eğitim çalışma alanında etkinlik gösteren sivil toplum örgütlerinin karara katılımı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde ilginç bilgilerle karşılaşmaktadır. Guest ve Dewey’in (1988) yaptıkları “İnsan Kaynakları Yönetiminin Sendikalar ve İş İlişkileri Üzerine Etkileri” başlıklı araştırma bulgularından biri; eğitim ve yönetime katılma gibi konularda, sendikalı iş görenlerin eğilimi, sendikasız iş görenlere göre daha yüksek bulunmaktadır. Bu bulgu, bir sivil toplum örgütü üyesinin karar süreçlerine ilişkin bilincinin, karara katılma isteğinin ve beklentisinin artması durumu örgütün bireye aidiyet duygusu ile birlikte bir cesaretlenme biçiminde açıklanabilir. Haberfeld (1995), “Çalışanlar Niçin Sendikaya Katılıyorlar: İsrail Örneği” başlıklı araştırmasında ise iş görenlerin sendikaya üye olma nedenleri sosyalleşme, politik ve ideolojik inançlar, birlik ve dayanışma ihtiyacı gibi değişkenler açısından incelenerek, sözü edilen değişkenlerin bireylerin sendikaya katılma nedenleri arasında önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmıştır. Siyasal tercihlerin sendikal örgütlenmeyi etkileyen önemli bir değişken olduğu belirlenmiştir.

Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü’nün (TÜSSİDE) danışmanlığında 08-10 Ocak 2004 tarihinde yürütülen Eğitimde Ortak Akıl Toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantının amacı Milli Eğitim Bakanlığı’nda “Sürekli Kurum Geliştirme: Stratejik Yönetim” çalışmaları kapsamında paydaşların görüş ve önerileri ile sistemin misyonu, vizyonu ve performans ölçüleri üzerinde fikir birliği oluşturmaktır (TÜSSİDE, 2004: 1).

Toplantıya katılanlar incelendiğinde ilginç bir sonuç fark edilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının üst düzey bürokratları, üniversite temsilcileri, çeşitli bakanlık temsilcileri gibi kamu kurumlarının temsilcilerinin toplantıya katılımları son derece doğal ve bekle-

nen bir durum olarak değerlendirilebilir. Ancak söz konusu toplantıya, Eğitim Bir-Sen, Özel Okullar Derneği, Vehbi Koç Vakfı, AÇEV, TEGEV, İstanbul Bilim ve Sanat Merkezi, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Türk Eğitim-Sen, Eğitim-Sen, Zaman Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi, İstanbul Sanayi Odası, Türk Eğitimciler ve Eğitim Müfettişleri Sendikası, Kal-Der, Siemens gibi sivil toplumu temsil özelliği gösteren örgütlerin de temsilcilerinin katılmış olması sivil örgütlerin karar mekanizması üzerindeki etkilerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Şirin, 2008: 98).

STK'ların eğitim sistemi ile ilişkisine bir başka örnek de Talim ve Terbiye Kurulu, program çalışmaları kapsamında, Başkanlığının 06.01.2004 tarih ve 138 sayılı yazısıyla bazı sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki okul öncesi eğitimden üniversite sonuna kadar eğitim kademeleri hakkındaki yaklaşımlar ile orta öğretimin yeniden yapılandırılması konusunda görüş ve öneri istediğini belirtmektedir.

Bu durum görüş ve öneri beklentisinin yönetim erkinden gelmiş olmasının yanı sıra erkin STK'ları ne derece dikkate aldığına bir kanıtı olarak gösterilebilir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı programın değişik aşamalarına katkı sağlayan STK'ları kendi internet sitesinde duyurmuştur. Görüş ve önerileriyle süreçlerine bir biçimiyle katkıda bulunan bazı STK'ların; DİSK, Eğitim Bir Sen, ERG, Eğitim-Sen, Friedrich Ebert Vakfı, Hak-İş, Koç Eğitim Vakfı, Kuş Araştırmaları Derneği, Milli Eğitim Vakfı, MÜSİAD, Özel Okullar Derneği, Tarih Vakfı, TUSİAD, TED, TÜRK-İŞ, TİSK, Türkiye Mucitler Derneği, Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı ve UNİCEF Ankara Temsilciliği olduğu görülmektedir.

Tablo 13. STK'ların eğitim olgusunu tanımlarken vurguladıkları noktalar

STÖ	VURGULANAN NOKTALAR
AÇEV	davranış değişikliği devletin sorumluluğu
DİSK	bilimsellik insanlık özgürlük evrensellik
EĞİTİM-BİR SEN	insan ilişkileri, davranış yaşam biçimi

EĞİTİM-SEN	toplumun geleceğinin şekillenmesi bireyin daha sağlıklı, güvenli, özgür, yaşanabilir bir ortam hazırlayabilmesi eğitim sistemi devletin küçük bir prototipi eğitim politik bir süreç çatışma alanı
ERG	sonu olmayan süreç ne kadar hizmet ettiği sürekli test edilmesi gereken bir süreç
HAK-İŞ	bireye yaşadığı toplumu anlama, daha sağlıklı iletişim kurma yetisi kazanma biçimi, devlet ve toplum arasındaki bağ
MÜSİAD	kalkınmanın temel unsuru insanı insan yapan unsurların, ahlâkî değerlerin kazandırılması
TARİH VAKFI	kişisel gelişim için kullanan mekanizmalar bütünü toplumun biriktirdiği bilgi ve değerlerin, evrensel birikimle uyumlu ve eleştirilip geliştirilmeye açık zenginleştirici süreç
TED	bireylerin refah seviyesini yükseltmek, bireyleri dünya ile rekabet edebilecek niteliğe kavuşturmak
TİSK	bireyin, toplumun amaçları ve geçerli bir işe yönelik yetiştirilmesi
TÜRK EĞİTİM-SEN	bireyler üzerinde olumlu değişiklikler meydana getirme süreci bütün insanlığa hizmet edebilecek bireyler yetiştirmek
TÜRK-İŞ	hayat boyu devam eden toplumun ve insanın gelişmesi-değişmesi
TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR BİRLİĞİ DERNEĞİ	iyi insan olması için önemli bir araçtır devletin görevi iyi bir toplum yetiştirilmesi
TÜSİAD	bireyin meslek yaşamına yansımaları, işgücü piyasası içindeki konumunu sürdürebilmesi açısından bir önemli

Eğitim süreci, çok aktörlü süreçlere örnek olarak verilebilir (Titiz, 2004: 41). Bu faktörler, öğrencilerin, öğretmenlerin, eğitim yöneticilerinin, eğitim bilimcilerin, eğitim-öğretim kurumları sahiplerinin, velilerin, kurum ve kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin, kısaca toplum içindeki tüm öğelerin bulunduğu geniş bir yelpazede tanımlanabilirler. Eğitim anlamı itibarı ile ilgili taraflarca farklı ifadelendirilebilecek, yorumlanabilecek bir olgudur. Diğer taraftan ilgili tüm aktörlerin kendilerine özgü fikir, beklenti ve ideolojilerinden söz edilebilir.

Sivil toplum kuruluşlarının eğitim kavramına bakışını şu şekilde özetleyebiliriz;

- Birey açısından; bir davranış değişikliği, bir beklenti, daha iyi iş olanaklarına ulaşmada araç ve mutluluk kaynağı,
- Aile ve toplum açısından; refah, özgür, demokratik ve sağlıklı toplum aracı,
- Devlet açısından ise politik alan ve bir sorumluluk alanı olarak tanımlanmaktadır.

Katılımcıların “eğitimli insan” kavramını vurguladıklarından söz edilebilir. Eğitimli insan, hem hayatını sürmek, hem de hayatını kazanmak için gerekli donanımına sahip kişi olarak tanımlanabilir. Eğitim, özellikle bilgi toplumunda, bir yandan etkili olma becerileri öğretirken, bir yandan da erdem aşlamak durumundadır.

Sivil toplum kuruluşlarınca devlet eğitim sistemi ile toplumun değerlerini aktararak toplumu bir yönüyle denetimi altına almayı amaçlamakta ve bu anlamda sorumluluk alanı olarak görülmektedir. Diğer bir ifade ile bu sorumluluk alanında eğitim devlet adına bir toplumsal denetim mekanizması işlevi görmektedir. Sivil toplum örgütlerince burada sözü edilen toplumsal denetimin bir baskı süreci değil mevcut toplumsal düzenin yeniden kurulması ve üretilmesi anlamında kullanılmaktadır. Bu denetim sürecinde eğitimin toplumu bütünleştirici ve ortak hedeflere bireylerin yönlendirilmesinin hedeflenmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.

Diğer taraftan, sivil toplum kuruluşlarının Türkiye’de mesleki eğitimin planlanması ve yönetiminde ilgili taraflarının süreçlerde rol aldığından söz edilebilir. Örneğin 3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanununa göre sosyal ortak temsilcileri, okullar ve firmalarda meslekî ve teknik eğitimin planlama, geliştirme ve değerlendirmesi ile ilgili tavsiyelerde bulunmak üzere ulusal seviyede kurulan Meslekî Eğitim Kurulları’na aktif olarak katılırlar. Sosyal ortakların da temsil edildiği İl Çıraklık Meslekî Eğitim Kurulları 81 ilinde bulunmaktadır. Bu kurullarda temsil edilen sivil toplum örgütlerinden bazılarının; DİSK, Eğitim-Sen, Hak-İş, TİSK, TÜSİAD olduğu söylenebilir.

Son yıllarda Türkiye genelinde sivil toplum kuruluşları özellikle eğitimde fırsat eşitsizliğini önleme adına sonuca götürecek önemli çalışmalar yürütmektedirler. yürütülen bu çalışmalar problemin çözümü adına farkındalık oluşturmaktan da ziyade çözüm endeksli olduğundan dolayı önem arz etmektedir. Özellikle Okuma Salonları ismi altında Türkiye’nin tüm bölge, il ve kırsallarında yürütülen kurs faaliyetleri hem hitap ettikleri geniş alan ve öğrencisiyle hemde yapmış oldukları çalışmalarda öğrencilerin tüm gelişimsel özelliklerini dikkate almasıyla önemli hizmetler sunmaktadırlar. Okuma Salonları Türkiye genelinde faaliyetlerini farklı derneklerin çatısı altında gerçekleştirirken, işleyiş olarak aynı metotları kullanmaktadırlar. Eğitimde fırsat eşitsizliğinin önüne geçebilme adına çalışma yürüten farklı bir sivil toplum kuruluşu da Mutlu Çocuklar Derneğidir.

Mutlu Çocuklar Derneği Ankara merkezli olmak üzere İstanbul, Bursa, Trabzon, Gaziantep ve Diyarbakır da faaliyet gösteren bir dernektir. Özellikle 2010-2011 eğitim öğretim yılında ilgili altı ilde dernek eğitim ile ilgili önemli faaliyetlere imza atmıştır. Dar gelirli ailelere mensup öğrencilere yönelik yürütölen SBS kurslarından yine bu öğrencilere yönelik gerçekleştirilen motivasyon ve okuma seminerlerine kadar geniş kapsamlı faaliyetler yürötmektedir. Mutlu Çocuklar Derneği 2010-2011 eğitim öğretim sezonunda 5 ilde toplam 480 öğrenciye SBS kursu düzenlemiştir. Dernek bu faaliyetlerini sürdürürken, eğitim ile ilgili çalışmalar yüröten farklı Sivil Toplum Kuruluşları ile de ortak çalışmalar gerçekleştirmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTLERİN AZ GELİŞMİŞ BÖLGELERİNDE EĞİTİM DURUMU VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAPMIŞ OLDUĞU FAALİYETLER-OKUMA SALONLARI MAMAK ÖRNEĞİ-

Araştırmanın Amacı; Eğitimle ilgili kuramsal bilgiler ışığında ortaya konan varsayım ve uygulama çalışmaları ile geri kalmış bölgelerdeki okuma salonlarının eğitime sağladıkları katkıları ve bu konuda yapılan ve yapılması gerekli çalışmaları göz önüne sermeye çalışmak. Bireylerin sağlıklı bir şekilde toplumla entegre olabilmesinin en önemli yollarından birinin de STK'ların eğitime verdikleri önemle mümkün olduğunu ortaya koymaktır.

Araştırmanın Önemi; Eğitimle ilgili olarak bugüne kadar birçok çalışma yapılmasına rağmen, Sivil Toplum Kuruluşlarının katkılarıyla eğitime verilen önem kapsamında günümüzde eğitim ve öğretimin STK lar tarafında desteklenen en önemli unsur olma yolunda mesafe kat eden Okuma Salonları hakkında ilk kez bir bilimsel araştırma yapılması araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Araştırma Problemi; Kentlerin geri kalmış bölgelerinin eğitim durumları, bu konuyla ilgili STK ların yapmış olduğu çalışmalardan Okuma Salonlarına yönelik öğretmen veli ve öğrencilerin görüşleri olumlu mudur?

Alt Problemler

1. Kentlerin geri kalmış bölgelerinin eğitim durumları, bu konuyla ilgili STK ların yapmış olduğu çalışmalardan Okuma Salonlarına yönelik öğretmenlerin buralarda çalışma amaçları nelerdir?

2. Kentlerin geri kalmış bölgelerinin eğitim durumları, bu konuyla ilgili STK ların yapmış olduğu çalışmalardan Okuma Salonlarına yönelik velilerin çocukları adına okuma salonlarından beklentileri nelerdir?

3. Kentlerin geri kalmış bölgelerinin eğitim durumları, bu konuyla ilgili STK ların yapmış olduğu çalışmalardan Okuma Salonlarına yönelik idarecilerin karşılaştığı güçlükler veya kolaylıklar nelerdir?

4. Kentlerin geri kalmış bölgelerinin eğitim durumları, bu konuyla ilgili STK ların yapmış olduğu çalışmalardan Okuma Salonlarının öğrencilerin ders ve genel durumlarında olumlu ne gibi değişimler yaşanmıştır?

Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilecektir.

- Araştırmada yapılacak mülakat, gerekli verileri toplamada uygun bir araçtır,
- Mülakat ile elde edilen bilgiler gerçeği yansıtmaktadır,
- Mülakatta sorulan sorulara bütün katılımcıların verdikleri cevaplar, içten ve içinde bulundukları ortamı değerlendirebilecek niteliktedir,
- Örneklemenin, evreni temsil ettiği varsayılmaktadır,
- Okullar ve Dershanelerde verilen eğitimler yetersizdir,
- Eğitim kalitesinin ve etkinliğinin artırılabilmesi için Okuma salonları sayısının artırılması gerekmektedir,
- Okuma salonları öğrencilerin başarısı açısından önemli bir uygulamadır.

Sınırlılıklar

- Araştırmanın evreni Ankara ili merkez ilçelerindeki Okuma Salonları ile sınırlıdır,
- Araştırma veri toplama tekniğinde (Mülakatta) yer alan değişkenlerle sınırlıdır,
- Araştırma tesadüfî küme örnekleme yöntemi ile seçilen Okuma Salonlarındaki öğretmen, veli ve öğrencilerin görüşleri ile sınırlıdır,
- Araştırma ilköğretim 6,7, 8.sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; araştırmanın amacı ve önemi, araştırma problemi, alt problemler, varsayımlar ve sınırlılıklara yer verilmiştir. İkinci bölümde; eğitim, eğitim türleri, eğitimde yaş grupları, eğitimde TKY, özel dershaneler, gecekondü ve sivil toplum kavramları ile ilgili araştırmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde; Araştırmanın yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama tekniği, veri toplama süreci, verilerin analizi, kentlerin az gelişmiş bölgelerinde eğitim durumu ve sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu faaliyetler kapsamında okuma salonları konusundaki araştırma bulguları yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise araştırmayla ilgili sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

3.1. ARASTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, konuyla ilgili literatür taraması ve Mamak Okuma Salonunda öğretmenlere mülakat uygulaması, öğrencilerle de anket çalışması şeklinde, okuma salonlarının fonksiyonlarına, doldurmuş olduğu boşluğa ilişkin; yönetici, öğretmen ve öğrencilerin değerlendirme farklılıklarını belirlemeye yönelik olarak bir nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı bir çalışmasıdır.

3.1.1. Arastırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Türkiye’de 2011 yılı itibariyle faaliyet gösteren tüm okuma salonları olup, araştırmanın örneklemini 2010-2011 eğitim ve öğretim döneminde Ankara ili Mamak İlçesindeki Mamak Okuma Salonu’nda, müdür, müdür yardımcısı, öğretmen ve öğrencilerden oluşmaktadır. Uygulama, öğrencilere yönelik toplam 148 anketle, idareci ve öğretmenlere yönelik 8 mülakat çalışması şeklinde gerçekleştirilmiştir.

3.1.2. Veri Toplama Tekniği

Araştırmada hem nicel hem nitel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Öncelikle konuyla ilgili literatür tarandıktan sonra ilgili kaynaklar ve çalışmalar incelenerek araştırmanın teorik çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Daha sonra literatürden hareketle ilk ham metinler ve sahada yapılan çeşitli gözlem ve mülakatlarla anket soruları oluşturulmuş, Tez konusu kapsamında öğretmen ve idarecilerle, okuma salonları ile ilgili mülakat 11-14 Mayıs 2011 tarihler arasında gerçekleştirilmiştir. Bir müdür, bir müdür yardımcısı ve altı öğretmen olmak üzere toplam sekiz kişiyle mülakat yapılarak okuma salonları ile ilgili ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Tüm çalışma boyunca, gerek mülakat esnasında verdikleri içten ve heyecanlı cevaplarla gerekse öğrencilere yapılan anketin uygulaması esnasında öğretmenlerin önemli destekleri olmuştur. İdareci ve öğretmenlere yöneltilen sorulardan oluşturulan konu başlıklarıyla, okuma salonuyla ilgili kapsamlı bir değerlendirme yine onların verdiği cevaplar referans alınarak yapılmaya çalışılmıştır. Anket çalışması ise yine öğretmenlerin ve idarecilerin destekleriyle öğrencilere yönelik uygulanmıştır. Öğrencilere ankette toplam 26 soru sorulmuştur.

3.1.3. Veri Toplama Süreci

Tez ile ilgili veri toplama sürecinde öncelikli olarak literatür çalışması gerçekleştirilmiş, konuyla ilgili kaynaklar taranmış, ilgili tezler, makale ve yazılar incelenmiştir. Son bölümde ise Mamak Okuma Salonu ile ilgili görevli idareci ve öğretmenler ile mülakatlar yapılarak okuma salonunun işlev, fonksiyon ve sonuçları ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan mülakatla genel anlamda Okuma Salonunun kurulma gayesi, amaçlanan sonuçlar anlaşılmaya çalışılmıştır. Öğrencilere yönelik yapılan anket çalışmasında ise Okuma Salonu'na ilişkin öğrencilerin yaklaşımları anlaşılmaya çalışılmıştır. Tüm bu çalışmalar yürütülürken Mamak Okuma Salonu idareci ve öğretmenlerinin samimi ilgi ve destekleri olmuştur.

3.1.4. Verilerin Analizi

Anketlerden elde edilen bilgiler SPSS'ye (The Statistical Packet For Social Sciences-17) yüklenmiş ve her bir soru için frekanslar alınarak değerlendirme yapılmıştır. Her bir soru farklı bir frekans tablosu altında değerlendirilmiştir. Değerlendirme araştırmanın temel hareket noktası olan Mamak Okuma Salonu bağlamında yapılmaya çalışılmıştır. Ayrıca ilgili değişkenler arasında çapraz ilişkileri görmek amacıyla çapraz tablolar üretilmiştir.

3.2. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, Mamak Okuma Salonunun yapmış olduğu çalışmalara ilişkin; yönetici, öğretmen ve öğrencilerin değerlendirme farklılıklarını belirlemeye yönelik olarak yapılan araştırmaya ait bulgulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler üzerinde SPSS programında istatistiksel analizler yapılmış, bunun sonucunda elde edilen bulgular ışığında, yönetici, öğretmen ve öğrencilerin değerlendirme farklılıkları ortaya konarak öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

3.2.1. Mamak Okuma Salonunda görev yapan idareci ve öğretmenlerin Okuma salonuyla ilgili değerlendirmeleri

Okuma Salonlarının Açılma Nedenleri

Mamak okuma salonu Eğitimi Sevenler Derneği (ESEV) çatısı altında yaklaşık üç yıldır faaliyetlerini sürdürmektedir. Okuma Salonlarının başlangıç hikayesi ile ilgili 3 yıldır burada görev yapan, müdür yardımcısı ve aynı zamanda Fen Bilgisi öğretmeni olan erkek katılımcının verdiği cevap aslında konuyu özetlemektedir. Müdür Yardımcısı, okuma salonlarının oluşumunu hızlandıran düşünceyi şu cümlelerle özetliyor: *“Belli bir potansiyeli olan öğrenciler iyi okullarda, maddi imkânları olanlarda özel okullarda okuyor. Peki hem başarısız olan hem de maddi imkanı olmayan ve sayısı da çok fazla olan, toplum adına risk taşıyan bölgelerde yaşayan çocuklar eğitim ihtiyaçlarını nasıl karşılayacaklar düşüncesi bizi harekete geçiren en önemli unsur oldu”*.

Maddi imkânlarının yetersiz olmasından dolayı eğitimden istenilen düzeyde faydalanamayan, ailelerinin eğitim durumlarının da yetersiz olmasından dolayı yeterli ilgi ve sevgiyi göremeyen, ilerleyen yaşlarda ciddi travmalar yaşayan, bu nedenlerle asla daha iyi bir hayat standardı elde edemeyecek olan mağdur bölge çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının yanında sosyal, gelişimsel, kişisel ve ruhsal ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla okuma salonlarının büyük önem taşıdığı üzerinde duran öğretmen ve idareciler, faaliyetlerini sürdürdükleri bölgelerin sosyal yapısında ki problemlerin çocuklar üzerinde ki etkilerini en aza indirme, öğrencileri bu problemlerden koruyacak bilgi ve kişisel gelişimlerini tamamlayabilmeleri gibi konularda da yardımcı olmak için gayret sarfettiklerini de ifade etmektedirler. Ayrıca okuma salonları toplumsal yapıyı oluşturan bireyler arasında ki niteliksel farkın açılmasını önleme adına da önemli bir görev üstlenmiş gibi görünmektedir.

Birçok suç örgütünün insan kaynağı olan, aile bağlarının çok zayıf olmasından dolayı suça yönelen ve küçük yaşlardan itibaren farklı suçlardan dolayı ceza alan, ömür boyu da bu suçları işlemeye meyilli olan bireylerin oluşturduğu bu bölgelerde bireysel, ailevi ve toplumsal travmaların boyutlarının ciddi düzeylerde olduğunu belirten öğretmenler, maddi imkansızlıkların varlığı çocukların iyi bir eğitim alamamalarına, bu da vasıflı iş bulamamalarına neden olmakta ve insanlar gecekondü bölgelerinde birbirlerine

mağduriyeti ve yoksulluğu adeta miras olarak bırakıyorlar düşüncesine de sahipler. Bu konuda, bir dönemdir Mamak okuma salonunun müdürlüğünü yapan, daha öncesinde de Mavi Göl Okuma Salonunun Müdürü olan hali hazırda Türkçe öğretmeni şunları söylemiştir:

Toplumsal problemlerin çoğunun kaynağının, kontrol edilmesi güç olan bu bölgeler olduğunu düşünmekteyim. Gecekondu bölgelerinde çalışmalar yapmak çok zor olduğu için, birçok kurum ve kuruluşun buralarla ilgili, sorunları çözecek hamleler gerçekleştirmeye cesaret gösteremediklerini de bilmekteyiz. Son yıllarda özellikle Okuma Salonlarının göstermiş olduğu gayretlerin, bu bölgede yaşayan insanların rehabilitasyonu adına büyük önem taşıdığına inanıyorum. Bizler buralarda kendi hallerine terk edilmiş, dışlanmış, şehir kenarlarında adeta unutulmuş ailelere, çocuklarının geleceği adına ümit ışığı olduk. Okuma salonları sayesinde ulaştığımız öğrenci ve velilerin sayısı başlangıç itibariyle çok iyi olsa da, hedef kitleye göre henüz yapacak çok işimiz var, biz buralara üç-beş kişiye ulaşalım yeter düşüncesiyle gelmedik. Burada ulaşamadığımız, bizim kurslarımızdan faydalanamayan kimsenin kalmasını istemiyoruz. Biz hiçbir veliyi ve öğrenciyi geri çevirmek istemiyoruz fakat imkanlarımızın yeterli olmamasından dolayı herkesi kurslarımıza kabul edemiyoruz, bunu yapmak da bizi çok üzüyor. Yaptığımız bu çalışmalara rağmen eğitim seviyesini yükseltemediğimiz çok fazla insan var. Toplumsal düzenin sağlanabilmesi adına, bölge insanının bu tür çalışmalarla eğitime kazandırılmasını ve her konuda rehabilite edilmesini çok önemsiyorum.

Öğretmen ve idarecilerden edindiğimiz bilgilere göre, Okuma Salonlarının gecekondu bölgelerinde yaşanan sıkıntıların çözümü adına topyekûn bir çalışmanın içerisine girdiğini gördük. Öğretmenler, çocukların sadece eğitimleri ile değil onların psikolojik, fiziksel, sosyal yönlerden de gelişmeleri adına çalışmalar yaptıklarını, onların sosyal hayata daha rahat adapte olabilmelerine yardımcı olmaya çalıştıklarını belirtmektedirler. Ayrıca anne babalara yönelik düzenlenen seminer, eğitim v.s. gibi çalışmalarla onların çocuklarını daha iyi tanıma ve onlara karşı daha duyarlı davranma gibi özellikler kazandırıldığı üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmalar neticesinde aile bağlarının da güçlenmeye başladığını gören idareci ve öğretmenler, okuma salonunun bölge insanı adına ne kadar büyük faydalar sağladığının da altını çizmektedirler. Bu nedenlerden dolayı okuma salonları faaliyetlerini daha çok bu bölgelerde yürütmekte ve çok da başarılı olmaktadır.

Eğitimsizliğin bu bölgelerde büyük bir problem olduğunu belirten öğretmenler, eğitimsizliğin beraberinde çok daha büyük problemleri de getirdiğinin üzerinde duruyorlar. Onlara göre topluma zarar veren üç önemli problem; eğitimsizlik, maddi imkanlardan yoksunluk ve etnik ayrımcılıktır. Problemlerin en önemlisinin eğitim imkanlarından bireylerin tam anlamıyla faydalanamaması olduğunu belirten okuma salonu yetkilileri, konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde özetlemişlerdir. İyi bir eğitim insanların daha nitelikli iş imkanları ve daha iyi bir gelir elde etmesi; hayatı, olayları ve kişileri daha iyi irdelemesi, hayata dair daha sağlıklı kararlar vermesi demektir. Eğitim imkânlarının sağlanmasıyla birlikte birçok sosyal probleminde çözümü zamanla gerçekleşecektir.

Müdür Bey okuma salonuna, çok istenmesine rağmen, gerek hitap edilen kitlenin sayısının fazla olması gerekse yeni bir oluşum olmasından kaynaklanan nedenlerle öğrencileri seçerek, belli sınavlara tabii tutarak kabul edebildiklerini belirtti. Sınav sonucunda kontenjan kadar öğrenci kabul edildiğini ifade eden Müdür Bey, ayrıca kabul edilen öğrencilerin maddi durumlarının da göz önünde bulundurulduğunu dile getirdi. Kurslardan maddi imkânı olmayan öğrenciler faydalanabilmektedir.

Okuma Salonu Müdürü, Okuma Salonun hitap ettiği bölge insanın özellikleri ve karşılaşılan güçlüklerle ilgili görüşlerini şu düşüncelerle açıklamıştır:

Bu bölgede ailelerin maddi imkanlarının yeterli olmamasından kaynaklanan bir sürü problem bulunmaktadır. Okuma salonunun sağlamış olduğu eğitim imkanlarının dışında öğrencilere ailelerinin neredeyse hiç imkan sunamadıklarına şahit olmaktayız. Öğrencilere okuma salonunun sağlamış olduğu kitap ve kaynaklar yetersiz kaldığında aileler ekstra kaynak temin etmekte zorlanıyorlar. Ayrıca öğrencilerin ev ortamlarının yetersiz ve küçük olması, kendilerine ait odalarının bulunmaması çoğu defa onların motivasyonlarını da olumsuz etkiliyor. Okuma salonlarına gelmeye hak kazanan öğrencilerden bazıları yol parasını dahi bulamadıkları için kurslara devam edemiyorlar. Tüm bu problemlerin yanında erkek çocuklarını bir şekilde dershaneye göndermeye çalışan bazı ailelerin, belli bir kapasiteye sahip olmalarına ve bizim tarafımızdan ücretsiz kabul edilmelerine rağmen kız çocuklarını okutmak istemediklerine de üzülmeye şahit olmaktayız.

Sonuç olarak Okuma Salonlarının önemli bir potansiyele ulaşmasına rağmen hitap ettiği kitlenin büyüklüğü düşünüldüğünde yetersiz kaldığını düşünen öğretmenler, gece-

konu bölgelerinde özellikle eğitim alanında yapılacak çalışmaların hızla arttırılması gerekliliği üzerinde durmaktadırlar. Bu bölgelerde hali hazırda yeterli eğitim alamadıkları için hayatları boyunca zorluklarla yaşamak durumunda kalan çok fazla çocuk bulunduğunu, bu çocukların gelecekte kendilerini nelerin beklediğinden haberi olmadan, her türlü tehdit karşısında savunmasız kaldıklarına şahit olduklarını dile getiren idareci ve öğretmenler, çocuklara daha iyi ve güvenilir bir gelecek hazırlamanın belki de tek yolunun bu tür faaliyetlerin artarak devam etmesinden geçtiğine inanıyorlar. Unutmamak gerekirse önceleri sadece kendilerine ve yakın çevresine zarar veren bu insanlar zamanla toplumsal problemlerin önemli birer aktörü haline dönüşmektedirler.

Okuma Salonlarında Görev Yapan İdareci ve Öğretmenlerin Tespiti ve Özellikleri

Okuma Salonu Müdürü öğretmen ihtiyacının nasıl karşılandığı sorumuza şu şekilde cevap verdi: “Okuma salonlarında görev alan öğretmenler gönüllülük esasına göre belirlenmektedir. Eğitim kadrosu insani değerleri benimseyen kişilerden oluştuğu için büyük fedakarlıklarla buralarda görev yapıyorlar. Devlet okullarında öğretmenlik yapan gönüllü eğitimcilerimiz hafta sonları veya hafta içi mesaiden sonra dinlenme veya ailelerine zaman ayırma yerine okuma salonunda öğrencilere ve öğrencilerin ailelerine yardımcı olmaya çalışıyorlar”. Müdür Bey’in verdiği bu cevap üzerine Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir okulda müdür yardımcısı olan aynı zamanda hafta içleri mesaiden sonra ve hafta sonları da iki gün tam zamanlı olmak üzere Okuma salonunda Fen Bilgisi dersi anlatan öğretmene, hem okul hem de buradaki faaliyetlere nasıl yetişebiliyorsunuz, sizi bu fedakârlığa iten sebep nedir diye sorduğumuzda aldığımız cevap gerçekten enteresandı. Fen Bilgisi öğretmeni sorumuza şöyle cevap verdi:

Ben yapmaya çalıştığımız bu işlerin, fedakarlıktan ziyade burada ki insanlara karşı bir görev olduğu düşüncesini taşıyorum. Yaptığımız bu çalışmalar bölge halkında ciddi bir takdir ve minnet hissi oluşturuyor. Veliler ve öğrenciler her defasında bunu dile getiriyorlar. Burada görev yapan tüm öğretmen arkadaşlar da benimle hemen hemen aynı düşüncelere sahipler, tamamının yola çıkış hikayesi neredeyse birbirine benzer, insanların mağduriyetlerini giderme adına bir şeyler yapmak lazım diye düşünürken, okuma salonlarının yaptığı bu faaliyetlerde görev alma teklifi geldiğinde tereddütsüz kabul ettik. Biz yapmaya çalıştığımız bu çalışmaların karşılığını zaten fazlasıyla alıyoruz. Bizleri, her yıl neredeyse öğrencilerimizin tamamına yakınının Anadolu

öğretmen ve Anadolu liseleri olmak üzere tercihli okullara yerleştiklerini görmek, öğrencilerin genel davranışlarında ki düzelmelere ve ailelerin çocuklarına daha anlayışlı bir şekilde yaklaşmalarına şahit olmak, fazlasıyla mutlu ve motive etmektedir.

Okuma salonu müdürü, başarılarının altında yatan gerçeğin, kendilerini sürekli geliştiren ve yenileyen bir eğitim kadrosunun olduğunu ifade etti. Ona göre, öğretmenlerinin kendilerini geliştirebilmeleri için iki haftada bir yapılan zümrelerin çok büyük faydası bulunmaktadır. Zümrelerde öğretmenlerin kendi branşlarında çalışmalar yapmalarının, branşlarıyla ilgili daha verimli ve başarılı olmalarına neden olduğunu ifade eden Okuma Salonu müdürü, zümrelerin bu şekilde verimli çalışması da öğrencilerinin daha iyi bir seviyeye çıkmalarına da zemin hazırladığını savunmaktadır.

Okuma Salonlarının Finans Kaynakları

Okuma salonlarının finans ihtiyacının nasıl karşılandığı ile ilgili idareciler, genel olarak eğitime gönül vermiş, maddi durumu iyi olan duyarlı insanların yardımları ile faaliyetlerini devam ettirdiklerini belirttiler. Yerel yönetimlerin de her konuda destek verdiklerinin altını çizen okuma salonu yetkilileri, Mamak Okuma Salonu faaliyetlerini Mamak Belediyesi ve Mamak Halk Eğitim Merkezi ile eş güdümlü bir şekilde sürdürdüğünü ifade ettiler. Yine sivil toplum kuruluşlarının da belli dönemlerde okuma salonlarının sponsorluğunu üstlendiğini belirten okuma salonu müdürü, Mutlu Çocuklar Derneğinin Mamak okuma salonunun bir dönemlik eğitim faaliyetlerini sponsorluk yaparak desteklediğini de sözlerine ekledi. Farklı illerde de faaliyetlerin yine işadamları, eğitime gönül vermiş insanlar, yerel yönetimler, toplumun tanıdığı, sevdiği sanatçılar ve sporcuların destekleriyle devam ettiğinin altını çizen müdür yardımcısı, sağlanan desteklerden birini şu şekilde ifade etti:

Samsun'da Orhan Hakalmaz'ın, Elazığ ili Yazıkonak beldesinde Fatih Kısaparmak'ın destekleriyle açılan ve faaliyetlerini sürdüren okuma salonları faaliyetlerine devam ediyor. Bununla birlikte Fonda Ajan'sın çıkarmış olduğu "İftihar Abidemiz Efendimiz" albümünün gelirlerinin de Kimse Yok mu Derneği'ne okuma salonları yaptırılmak üzere şartlı olarak bağışlandığını biliyoruz. Proje kapsamında Hakkari Şemdinli'de Ahmet Özhan Okuma Salonu, Adana'da Ferdi Tayfur Okuma Salonu, Diyarbakır'da Erhan Güleriyüz Okuma Salonu ve yine Adana'da Murat Göğebakan Okuma Salonu açılarak eğitim faaliyetlerini sürdürüyorlar. Ayrıca Kimse Yok mu Derneği 2010 yılı

sonuna kadar Elazığ, Urfa, Mardin, Van, Muş ve Sivas'ta okuma salonları açılışlarını gerçekleştirmiştir. Toplumun tanıdığı ve değer verdiği insanların eğitim faaliyetleri kapsamında yapmış olduğu bu çalışmalar geniş bir çevre de yankı uyandırdığını, birçok insanın bu konuda harekete geçmesine neden olduğunu görmekteyiz.

Çok hızlı gelişme kaydeden okuma salonları adeta gecekondu bölgelerinde insanların umudu haline dönüştüğünü belirten yetkililer, okuma salonlarına her anlamda destek olan insanların da belli periyotlarla öğrencilerle bir araya getirilerek çalışmalarını yerinde görme şansına sahip olduklarını söylediler.

Okuma Salonlarının Yapmış Olduğu Faaliyetler

Okuma salonlarının işleyişi ile ilgili Okuma Salonu müdürü, öğrencilere dersane formatında haftalık; Türkçe, Fen Bilgisi, Matematik, Sosyal Bilgiler ve İngilizce olmak üzere beş branşta üçer saatten toplam 14-15 saat eğitim verilmekte olduğunu belirterek, özellikle ilköğretim öğrencileri için SBS sınavına yönelik çalışmalar yaptıklarını ifade etti. Anlatılan her konudan sonra konu ile ilgili test soruları çözülerek öğrencilerin konuları daha iyi kavrayabilmelerini sağlamanın kendileri için çok önemli olduğu üzerinde duran öğretmenler, ayda bir yapılan deneme sınavları sonucunda soruların tek tek sınıfta çözülüp irdelendiğini eklediler. Ayrıca müdür yardımcısı, deneme sonuçlarının karne şeklinde velilere sunulmasının, velileri işin içine çekme ve velilerin çocuklarına karşı daha ilgili davranmalarına da faydası olduğunu altını çizmiştir. İdareciler, karnelerin ayrıntılı olarak hazırlandığını, öğrencilerin karnelerinde hangi dersin hangi konusundan kaç yanlış yaptıklarını görebildiklerini ve ona göre çalışmalarını sürdürdüklerini belirttiler. Öğretmenler, öğrencilerin eksik oldukları veya anlamadıkları konular ile ilgili özel etütler düzenlediklerini, aylık periyotlarla veli toplantıları yaparak, velilere öğrencilerin son durumlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi verdiklerini ve nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili yol gösterdiklerini belirttiler. Ayrıca bizzat öğretmenler tarafından dönemlik iki defa olmak üzere öğrencilerin evlerine aile ziyaretleri düzenlenerek, onların aile durumlarının, yaşam koşullarının daha yakından tanınmaya çalışıldığını, tüm bunların da öğrencilerin aile durumlarının bilinmesinde ve problemlerin çözümünde öğretmenlerin işlerini kolaylaştırdığını öğrendik. Ailelere yönelik yapılan ziyaretlerde ailelerin gelişimi ile ilgili de konular üzerinde durduklarını belirten öğretmenler, bunun da ailelerin çocukla-

rını daha iyi anlamalarına ve onlara daha iyi davranmalarına neden olduğunu da belirttiler.

Okuma salonu idarecileri, öğrencilere her branştan konu anlatımlı test kitapları, faksiküller, her branştan ayrı soru bankaları, yaprak testler verildiğini söyleyerek, bunun yanında yılda en az 20 deneme yaptıklarını, denemelerinde öğrencilerin sınav motivasyonu, zamanı kontrollü kullanmaları adına önemli olduğunu ifade ettiler.

Müdür Yardımcısı, Okuma salonunda öğrencilere derslerinin yanında; psikolojik, sosyal hayata uyum, kişilik gelişimi, iletişim vb. konularda da destek verildiğini belirtti. Bu amaçla dönem içerisinde farklı seminerler, aktivite ve çalışmaların yapıldığının altını çizen müdür yardımcısı düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: “Bu seminer ve aktiviteleri sadece öğrencilere yönelik yapmıyoruz, velilere yönelik de seminerler düzenlemekteyiz. “Aile İçi İletişimi Güçlendirme”, “Çocukları Tanıma ve Anlama” gibi aile içi mutluluğu arttıracak seminerlerin düzenlenmesi aileler üzerinde çok olumlu etkiler bırakmaktadır.”

Öğrencilerin yaşadıkları bölgenin ve aile yapılarının durumundan dolayı öğrencilerin değer verilmeye ne kadar ihtiyaç duyduklarının da altını çizen öğretmenler, piknik, gezi, tiyatro, sinema gibi farklı aktivitelerle öğrencilerin bu ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışıldığını da eklediler. Değerli olduklarını hisseden öğrencilerin gerek hal ve hareketlerinde, gerekse hayata bakışında ciddi bir değişim ve dönüşümün yaşandığının altını çizen idareciler, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin de arttığına şahit olduklarını belirttiler. Fen Bilgisi derslerine giren bayan öğretmen de öğrencilerin yaşadığı değişim ve dönüşümü şöyle özetlemektedir: “*Öğrenciler biraz ilgi ve sevginin neticesinde kısa sürede hayata ve olaylara daha pozitif yaklaşabilen, değer veren, geleceğe yönelik hedefleri olan insanlar haline dönüşüyorlar. Bunlara şahit olmak da bize ayrı bir motivasyon kazandırıyor*”. Ayrıca yaptığımız mülakat sonucunda, okuma salonunda öğrencilere sürekli olarak zararlı alışkanlıklardan uzak durmaları konusunda da telkinlerde bulunulduğunu öğrendik.

Okuma Salonu Müdürü, insanların okuma alışkanlığı kazandıklarında hayata karşı daha farklı bir tavır alabileceklerine inandıkları için öğrencilerine kitap okuma alışkanlığı kazandırmaya çalıştıklarını da ifade etti. Okuma salonunda öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarını geliştirmeleri amacıyla düzenledikleri bir kütüphane sınıfı bu-

lunduğunu ve öğretmenleriyle birlikte öğrencilerin kitap okuma saati uyguladıklarının da altını çizen Okuma Salonu Müdürü, bunun yanı sıra, öğrencilerine evde de kitap okumaları yönünde telkin ve takiplerde de bulunduklarını, ailelere de çocuklarıyla beraber kitap okumalarını tavsiye ettiklerini belirtti.

Okuma salonlarından mezun olan öğrencilere yönelik birtakım faaliyetlerin de gerçekleştirildiğini belirten öğretmenler, bu faaliyetlerin yeterli olmadığını, daha fazla olması gerektiği de sözlerine eklediler. Özellikle faaliyetin ötesinde lise yıllarında da öğrencilerin devam edebilecekleri ve üniversite sınavlarına hazırlanabilecekleri okuma salonlarına da acil ihtiyaç duyduklarını ifade eden idareciler, imkânların kısıtlı olmasından kaynaklanan nedenlerden dolayı henüz çözülememiş olan bu problemin, dokuzuncu ve onuncu sınıf öğrencilerini okuma salonlarında kısmen devam ettirerek giderilmeye çalışıldığını fakat bunun da talebi kesinlikle karşılamadığının üzerinde durmaktadırlar. Ortaöğretim öğrencilerine yönelik okuma salonlarının açılma çalışmalarının devam etmekte olduğunu ifade eden Müdür Bey, bir-iki sene içerisinde ortaöğretim öğrencilerine yönelik okuma salonlarının faaliyete geçirileceğini de belirtti.

Okuma salonlarında sponsorlarının desteği ile Mamak bölgesinde yardıma muhtaç insanlara da her konuda sahip çıkıldığını belirten Okuma Salonu müdürü yapılan çalışmalardan bazılarını şu şekilde özetlemiştir:

Mayıs ayı içerisinde öğrencilerimiz Maya Göz Hastanesi tarafından ücret-siz göz taramasından geçirildi, belli periyotlarda gönüllü doktorlarımız tarafından sağlık taramaları gerçekleştirilmektedir. Bunların yanı sıra ihtiyaç sahibi insanlara erzak dağıtımından, öğrencilere burs takviyesine, giyecek yardımına kadar çok geniş bir yardım kampanyası da yürütmekteyiz. Ayrıca Mamak Halk Eğitim izniyle yetişkinlere yönelik okuma-yazma kursları gerçekleştirmekteyiz. Kursumuzda on üç yetişkin okuma-yazma öğrenmekteler.

Okuma Salonlarının Öğrenci ve Aileler Üzerinde ki Etkileri

Bir yıldır okuma salonunda çalışan erkek matematik öğretmeni, Okuma Salonunun bulunduğu bölgede meydana getirdiği değişikliği şu şekilde ifade etmektedir:

Öğrenci ve aileler okuma salonuyla irtibata geçtikleri andan itibaren çok hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşıyorlar. Öğrencilerin derslerinde ki düzeltilmelerin ve bu konuda ki motivasyonlarının diğler davranışlarını da olumlu etkilediğine şahit oluyoruz. Geleceğe yönelik hedef kazanmaları, insanlara, olaylara ve topluma karşı daha pozitif bakabilme yeteneği de elde ettikleri kazanımların başında gelmektedir. Ailelerin genel anlamda aile içi iletişimlerinden, çocuklarını daha iyi anlayabilmeye ve onlarla nitelikli zaman geçirebilmelerine kadar çok fazla değişikliğin olduğunu da görmekteyiz.

Okuma salonlarının öğrenci ve veliler üzerinde ki bu etkileri sonuç olarak başarıyı da beraberinde getirdiğini belirten Sosyal Bilgiler Öğretmeni de durumu şu şekilde ifade ediyor:

2009- 2010 öğretim yılında Mamak okuma salonuna devam eden kırk adet sekizinci sınıf öğrencisinden üç tanesi Anadolu öğretmen lisesine on üç tanesi Anadolu liselerine ve geri kalanların tamamı tercihli bir okula yerleştirmiş durumdayız. Elde ettiğimiz bu başarılar bölge de büyük ses getirdi, diğler öğrencilere de bu başarılar motivasyon kaynağı oldu. Aileler okuma salonlarını bir umut olarak görmeye başladılar, öğretmen ve idarecilere karşı da çok büyük saygı duyuyorlar.

Öğretmen ve idarecilere göre okuma salonları bölge için ciddi bir şans ve sayılarının biran önce artması gerekiyor. Okullarda yeterli sayıda öğretmenin olmadığı, öğrencilerin iyi eğitimden yoksun kaldığı bir zamanda açılan okuma salonları herkesi heyecanlandırmakta ve genel anlamda veliler okuma salonlarının lise bölümünde açılmasını istemektedirler.

3.2.2. Mamak Okuma Salonunda Eğitim Gören Öğrencilerin Okuma Salonuyla İlgili Değerlendirmeleri

3.2.1.1. Okuma Salonuna Devam Edenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan öğrencilerin okuma salonunda katılım toplamının, % 50,7'si erkek, % 49,3'ü kızdır. Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre dağılımı dengeli bir dağılım göstermektedir.

Tablo 14. Cinsiyetiniz?

	Sayı	Yüzde
Erkek	75	50,7
Kız	73	49,3
Toplam	148	100,0

3.2.1.2. Okuma Salonuna Devam Edenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan öğrencilerin genel olarak 12–13 yaş grubunda toplandığı görülmektedir. Az da olsa ilköğretim yaş ortalamasına göre daha üst yaşlarda öğrencilerin okuma salonlarına devam ettiği görülmektedir.

Tablo 15. Yaşınız?

	Sayı	Yüzde
11 yaş	19	12,8
12 yaş	40	27,0
13 yaş	51	34,5
14 yaş	30	20,3
16 yaş	8	5,4
Toplam	148	100,0

3.2.1.3. Okuma Salonlarına Kaç Yıldır Devam Ediyorsunuz?

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 58’inin bir yıl, % 32,4’ ünün iki yıldan beri okuma salonlarına devam ettiği görülmüştür.

Tablo 16. Okuma Salonlarına Kaç Yıldır Devam Ediyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
1 yıl	87	58,8
2 yıl	48	32,4
3 yıl	13	8,8
Toplam	148	100,0

3.2.1.4. Ailenizin Aylık Toplam Geliri Yaklaşık Kaç TL. dir?

Araştırmaya katılan öğrencilerin genel olarak % 45,3 oranında aylık gelir düzeyleri 651- 999 TL. arasında olup asgari ücret düzeyinde görülmüştür.

Tablo 17. Ailenizin Aylık Toplam Geliri Yaklaşık Kaç TL. dir?

	Sayı	Yüzde
0-650 TL	27	18,2
651-999 TL	67	45,3
1000-1499 TL	37	25,0
1500 ve üzeri	17	11,5
Toplam	148	100,0

3.2.1.5. Kaç Kardeşsiniz?

Araştırmaya katılan öğrencilerin genel olarak % 38,5 oranında iki kardeşe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 18. Kaç Kardeşsiniz?

	Sayı	Yüzde
1	19	12,8
2	57	38,5
3	55	37,2
4	14	9,5
5	2	1,4
6	1	,7
Toplam	148	100,0

3.2.1.6. Annenizin eğitim durumu nedir?

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumları genel olarak % 61,5 oranında ilkokul mezunu oldukları görülmüştür. Çocukların gelişimsel anlamda ilk eğitimlerini aldıkları annelerinin eğitim durumlarının iyi olmaması, onların gelişim süreçlerini de olumsuz etkileyebilir.

Tablo 19. Annenizin eğitim durumu nedir?

	Sayı	Yüzde
Okuma yazma yok	3	2,0
İlkokul	91	61,5
Ortaokul	30	20,3
Lise	22	14,9
Üniversite	2	1,4
Toplam	148	100,0

3.2.1.7. Babanızın eğitim durumu nedir?

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim durumları, annelerinin eğitim seviyelerine oranla nispeten daha iyi durumda olduğu tespit edilmiştir. Babaların genel olarak % 61'inin ilkököl ve ortaokul mezunu oldukları tespit edilmiştir. Tablo 19'a göre üniversiteyi bitiren anne sayısı sadece iki olduğu halde, Tablo 20'de ki verilerde üniversiteyi bitiren baba sayısının onyedii olduğunu görmekteyiz. Tablo 19-20'den çıkarılabilecek en önemli yargılardan biri de, eğitimde fırsat eşitsizliğinin bu bölgelerde cinsiyet ayrımcılığı ile de bağlantılı olduğudur.

Tablo 20. Babanızın eğitim durumu nedir?

	Sayı	Yüzde
İlkokul	46	31,1
Ortaokul	45	30,4
Lise	37	25,0
Üniversite	17	11,5
Toplam	145	98,0
System	3	2,0
Toplam	148	100,0

3.2.1.8. Okuma salonunun burada açılması sizi ne kadar etkiledi?

Okuma Salonlarının açılması sizi ne kadar etkiledi sorusuna ankete katılan öğrencilerden % 96'sı çok ve ençok cevaplarını vermişlerdir. Bu durumda, öğrencilerin tamamına yakının okuma salonlarının kendilerini son derece olumlu etkilediğini görmekteyiz.

Tablo 21. Okuma salonunun burada açılması sizi ne kadar etkiledi?

	Sayı	Yüzde
Orta	5	3,4
Çok	81	54,7
En Çok	62	41,9
Toplam	148	100,0

3.2.1.9. Okuma salonları öğrencilerin başarısı üzerinde ne kadar etkilidir?

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına yakınının (% 98) okuma salonlarının kendi başarıları üzerinde çok büyük etkisinin olduğuna inandıklarını görmekteyiz. Tablo 22’de ki bu veriler, okuma salonlarının eğitim anlamında ne kadar büyük bir boşluk doldurduğunu göstermektedir.

Tablo 22. Okuma salonları öğrencilerin başarısı üzerinde ne kadar etkilidir?

	Sayı	Yüzde
Orta	4	2,7
Çok	88	59,5
En Çok	56	37,8
Toplam	148	100,0

3.2.1.10. Okuma salonlarında öğrenciler için derslerinin dışında farklı etkinlikler düzenleniyor mu?

Araştırmaya katılan öğrencilerden % 94’ünün okuma salonlarında ders dışında farklı etkinliklerin gerçekleştirildiğini belirtmektedirler. Tablo 23’de ki verilere göre Okuma Salonlarında çocukların bilişsel gelişim süreçlerinin yanında sosyal gelişimlerinde dikkate alındığını görmekteyiz.

Tablo 23. Okuma salonlarında öğrenciler için derslerinin dışında farklı etkinlikler düzenleniyor mu?

	Sayı	Yüzde
Orta	9	6,1
Çok	79	53,4
En Çok	60	40,5
Toplam	148	100,0

3.2.1.11. Okuma salonlarında görev yapan öğretmenler öğrencilerini severler.

Araştırmaya katılan öğrencilerden % 80’inin en üst seviyede soruya olumlu cevap vermeleri, öğretmenlerin öğrencilerle iyi bir iletişim kurduklarını ve onlara sevgi ile yaklaştıklarını göstermektedir.

Tablo 24. Okuma salonlarında görev yapan öğretmenler öğrencilerini severler.

	Sayı	Yüzde
Orta	1	,7
Çok	30	20,3
En Çok	117	79,1
Toplam	148	100,0

3.2.1.12. Öğretmenler öğrencilerinin tüm problemleriyle ilgilenirler mi?

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına yakını öğretmenlerinin kendi problemleriyle yakından ilgilendiklerine inanmaktadırlar. Bu verilere göre öğretmenlerin, öğrencilerine her anlamda yardımcı oldukları ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin gelişim bir bütündür anlayışına göre hareket ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 25. Öğretmenler öğrencilerinin tüm problemleriyle ilgilenirler mi?

	Sayı	Yüzde
Orta	3	2,0
Çok	73	49,3
En Çok	72	48,6
Toplam	148	100,0

3.2.1.13. Öğretmenler öğrencilerin derslerini yakından takip ederler mi?

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 95' inin okuma salonlarında derslerinin yakından takip edildiğini belirttikleri görülmüştür. Bu verilere göre okuma salonlarının bilişsel eğitim faaliyetlerinin öğrenciler tarafından beğenildiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 26. Öğretmenler öğrencilerin derslerini yakından takip ederler mi?

	Sayı	Yüzde
Orta	7	4,7
Çok	74	50,0
En Çok	67	45,3
Toplam	148	100,0

3.2.1.14. Okuma salonlarına geldikten sonra derslerinizde olumlu bir değişiklik oldu mu?

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 97'den fazlası Okuma Salonlarının ders başarıları üzerinde çok büyük etkisinin olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 27. Okuma salonlarına geldikten sonra derslerinizde olumlu bir değişiklik oldu mu?

	Sayı	Yüzde
Orta	4	2,7
Çok	85	57,4
En Çok	59	39,9
Toplam	148	100,0

3.2.1.15. Öğretmenleriniz aileleriniz ile görüşürler mi?

Tablo 28'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin çok büyük bir kısmının öğretmenlerinin aileleri ile görüştüklerini belirtmişlerdir. Bu soruda Okuma salonlarının eğitim ve öğretim faaliyetlerinde öğrenciyi bir bütün olarak ele almalarının yanında aile faktörünü de gözardı etmediklerini görmekteyiz.

Tablo 28. Öğretmenleriniz aileleriniz ile görüşürler mi?

	Sayı	Yüzde
Orta	21	14,2
Çok	87	58,8
En Çok	40	27,0
Toplam	148	100,0

3.2.1.16. Öğretmenleriniz, sizlerin sosyal ve psikolojik gelişimlerinize yardımcı oluyorlar mı?

Araştırmaya katılan öğrencilerden yaklaşık % 96'sı öğretmenlerinin, kendi sosyala ve psikolojik gelişmelerine yardımcı olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 29. Öğretmenleriniz, sizlerin sosyal ve psikolojik gelişimlerinize yardımcı oluyorlar mı?

	Sayı	Yüzde
Orta	6	4,1
Çok	85	57,4
En Çok	57	38,5
Toplam	148	100,0

3.2.1.17. Öğretmenleriniz, sizlerin kitap okuma alışkanlığı kazanmanız konusunda çalışmaları ve teşvikleri var mıdır?

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının okuma salonlarında kendilerine kitap okuma alışkanlığının kazandırıldığını ifade ettiklerini görmekteyiz. Bu sonuca göre okuma salonlarının, kitap okumanın insan gelişiminde ki etkisinin ne kadar önemli olduğunu ve öğrencilere kitap okuma alışkanlığı kazandırmanın gerekliliğini kabul ettiklerini ve ona göre de çalışmalar yaptıklarını görmekteyiz.

Tablo 30. Öğretmenleriniz, sizlerin kitap okuma alışkanlığı kazanmanız konusunda çalışmaları ve teşvikleri var mıdır?

	Sayı	Yüzde
Çok	35	23,6
En Çok	113	76,4
Toplam	148	100,0

3.2.1.18. Öğrencilere dersleri dışında genel tavır, davranış, insanlara saygı ve sevgi gibi değerler öğretilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı öğretmenleri tarafından kendilerine insani değerler ile ilgili önemli özelliklerin kazandırıldığını belirtmişlerdir. Bu sonuca göre okuma salonlarında öğrencilerin sosyal hayatta ki tavır ve davranışlar öğretilerek nasıl davranmaları gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu da öğrencilerin topluma uyum sürecini kolaylaştırırken, insanlarla daha sağlıklı bir iletişim kurmalarını sağlamaktadır.

Tablo 31. Öğrencilere dersleri dışında genel tavır, davranış, insanlara saygı ve sevgi gibi değerler öğretilir.

	Sayı	Yüzde
Çok	22	14,9
En Çok	126	85,1
Toplam	148	100,0

3.2.1.19. Öğretmenler öğrencilerine tavır, davranış, insanlarla iyi ilişkiler kurma noktasında örnek olurlar.

Araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse tamamı (% 99,3) öğretmenlerinin kendileri için tavır ve davranışları itibariyle iyi bir model olduklarına inanmaktadırlar. Öğretmenlerin anlattıkları değerleri kendilerinin de uyguluyor olmaları öğrenciler üzerinde ki değişimin hızlanması ve kalıcı olması adına önemlidir.

Tablo 32. Öğretmenler öğrencilerine tavır, davranış, insanlarla iyi ilişkiler kurma noktasında örnek olurlar.

	Sayı	Yüzde
Orta	1	,7
Çok	32	21,6
En Çok	115	77,7
Toplam	148	100,0

3.2.1.20. Öğretmenler eleştiriye açıktır.

Okuma Salonlarında görev yapan öğretmenlerin eleştiriye açık oldukları araştırmaya katılan öğrencilerin % 95'i tarafından kabul edilmiştir. Bu sonuçlara göre eleştiriye açık olan öğretmenlerin öğrencileriyle iyi bir iletişim kurabilmelerinin de kolay olacağını görmekteyiz. Ayrıca öğretmenlerin eleştiriye açık olmaları kendilerini yenileyebilme ve geliştirebilmeleri açısından da son derece önemlidir.

Tablo 33. Öğretmenler eleştiriye açıktır.

	Sayı	Yüzde
Orta	8	5,4
Çok	82	55,4
En Çok	58	39,2
Toplam	148	100,0

3.2.1.21. Öğretmenler görevlerini yerine getirirken özverili davranırlar.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı öğretmenlerinin son derece öz verili oldukları-nı belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yapmış oldukları çalışmalarda özverili olmaları, okuma salonlarında öğrencilerin yaşadığı pozitif değişimin de önemli nedenlerinden biri olduğunu gösterebilir.

Tablo 34. Öğretmenler görevlerini yerine getirirken özverili davranırlar.

	Sayı	Yüzde
Çok	46	31,1
En Çok	102	68,9
Toplam	148	100,0

3.2.1.22. Okuma salonları olmasaydı dershaneye gider miydiniz?

Araştırmaya katılan öğrencilerden % 34,5'inin okuma salonları olmasaydı dershaneye gidemeyeceklerini belirtmişlerdir. Bu sonuca göre bölgede eğitim anlamında yaşanan mağduriyetin ne kadar büyük boyutta olduğunu görebiliriz.

Tablo 35. Okuma salonları olmasaydı dershaneye gider miydiniz?

	Sayı	Yüzde
En Az	51	34,5
Az	54	36,5
Orta	37	25,0
Çok	6	4,1
Toplam	148	100,0

3.2.1.23. Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 98,6'sının gelecekte imkanları olduğunda kendilerinin de insanlara yardımcı olacaklarını belirtmişlerdir. Okuma Salonlarında derslerin dışında öğrencilere bu şekilde sorumluluk ve yardımlaşma duygusunun kazandırılması, sosyal sorumlulukların bireyler tarafından içselleştirilmesi adına önem arz etmektedir.

Tablo 36. Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?

	Sayı	Yüzde
Az	1	,7
Orta	1	,7
Çok	41	27,7
En Çok	105	70,9
Toplam	148	100,0

3.2.1.24. Okuma salonlarının sizin gelişiminiz ve hayata bakışınız üzerinde olumlu etkileri oldu mu?

Öğrencilerin % 99,3'ü okuma salonlarının kendilerinin hayata bakışlarını nasıl etkilediği sorusuna çok ve en çok cevaplarını vermişlerdir. Okuma Salonlarının bu yönü itibariyle öğrencilerin geleceğe, hayata ve olaylara bakışı üzerinde olumlu etkileri olduğunu görmekteyiz. Sosyalleşme süreçlerinde öğrencilere verilen böyle bir destek onların gelecek hayatında herşeye daha olumlu bakabilme ve başarılı olabilmelerine de ortam hazırlayabilir.

Tablo 37. Okuma salonlarının sizin gelişiminiz ve hayata bakışınız üzerinde olumlu etkileri oldu mu?

	Sayı	Yüzde
Orta	1	,7
Çok	68	45,9
En Çok	79	53,4
Toplam	148	100,0

3.2.1.25. Öğretmenler öğrencilerle birlikte olmaktan mutluluk duyarlar.

Araştırmaya katılan öğrencilerden tamamı öğretmenlerinin kendileri ile birlikte olmaktan mutluluk duyduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin işlerini yaparken severek yaptıklarını ve öğrencilerine sevgi duyduklarını göstermesi adına da çok önemlidir.

Tablo 38. Öğretmenler öğrencilerle birlikte olmaktan mutluluk duyarlar.

	Sayı	Yüzde
Çok	57	38,5
En Çok	91	61,5
Toplam	148	100,0

3.2.1.26. Okuma salonunda ki yöneticilerle öğretmenler iyi anlaşır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 74,3'ü okuma salonu yöneticilerinin ve öğretmenlerinin çok iyi anlaştıklarını belirtmişlerdir. Bu da okuma salonlarında sağlanan ahengin güzel bir sonucudur. Bu sonuç üzerinde okuma salonunda bulunan herkesin benzer düşüncelere sahip olduğunun da bir göstergesidir.

Tablo 39. Okuma salonunda ki yöneticilerle öğretmenler iyi anlaşır.

	Sayı	Yüzde
Orta	1	,7
Çok	37	25,0
En Çok	110	74,3
Toplam	148	100,0

3.2.1.27. Öğrenciler sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatlıkla anlatabilirler.

Öğrencilerin % 92,6'sının sorunlarını rahatlıkla öğretmen ve idarecilere ifade edebildiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin öğretmenlerinin yanında kendilerini ne kadar rahat hissettiklerini göstermesi açısından önemli bir sonuçtur.

Tablo 40. Öğrenciler sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatlıkla anlatabilirler.

	Sayı	Yüzde
Az	1	,7
Orta	10	6,8
Çok	67	45,3
En Çok	70	47,3
Toplam	148	100,0

3.2.1.28. Sınıfta görüş ve önerilerimi rahatlıkla dile getirebiliyorum.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 81,1'inin sınıfta görüş ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebildiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilere okuma salonlarının rahat bir

ortam sağladıklarını sınıfta öğrencinin çekimden sağlıklı bir iletişim kurabildiği sonucuna ulaşabiliriz.

Tablo 41. Sınıfta görüş ve önerilerimi rahatlıkla dile getirebiliyorum.

	Sayı	Yüzde
En Az	2	1,4
Az	2	1,4
Orta	24	16,2
Çok	66	44,6
En Çok	54	36,5
Toplam	148	100,0

3.2.1.29. Okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum.

Öğrencilerden % 98,6'sı okuma salonlarında kendini çok değerli hissettiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin öğrencilerine göstermiş olduğu ilgi ve sevginin karşılığında öğrencinin kendini değerli hissetmesiyle ilgili bir durumun olduğunu görebiliriz.

Tablo 42. Okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum.

	Sayı	Yüzde
Orta	2	1,4
Çok	86	58,1
En Çok	60	40,5
Toplam	148	100,0

3.2.1.30. Okuma salonlarında öğrendiğim bilgilerle insanlara ve hayata karşı bakışım olumlu etkilendi.

Öğrencilerin % 97,9'u hayata bakışları üzerinde okuma salonlarının çok olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 43. Okuma salonlarında öğrendiğim bilgilerle insanlara ve hayata karşı bakışım olumlu etkilendi.

	Sayı	Yüzde
Az	1	,7
Orta	2	1,4
Çok	68	45,9
En Çok	77	52,0

Toplam	148	100,0
---------------	-----	-------

3.2.1.31. Bize öğrenme ve başarıma fırsatı tanınmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı (% 100) çok ve en çok şeklinde kendilerine okuma salonlarında başarıma fırsatı tanındığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin kendilerine sunulan imkanların farkında olmaları

Tablo 44. Bize öğrenme ve başarıma fırsatı tanınmaktadır.

	Sayı	Yüzde
Çok	50	33,8
En Çok	98	66,2
Toplam	148	100,0

3.2.1.32. Sınıfta rahatlıkla oturabiliyor, dersleri en iyi şekilde izleyebiliyorum.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 95,9'unun çok ve en çok şeklinde soruya cevap vermiş olmaları, okuma salonlarında onların verimi adına her türlü ortam ve şartların oluşturulduğunu göstermektedir.

Tablo 45. Sınıfta rahatlıkla oturabiliyor, dersleri en iyi şekilde izleyebiliyorum.

	Sayı	Yüzde
Az	1	,7
Orta	5	3,4
Çok	49	33,1
En Çok	93	62,8
Toplam	148	100,0

3.2.1.33. Okuma salonlarında sosyal aktiviteler, piknik, gezi vs. yapılmaktadır.

Öğrencilerin % 95,9'u okuma salonlarında yapılan sosyal faaliyetlerin varlığına çok ve en çok şeklinde cevaplar vermişlerdir. Okuma salonlarında yapılan sosyal faaliyetler öğrencilerin sınav maratonunda rahatlamlarına neden olduğu için çok önemlidir.

Tablo 46. Okuma salonlarında sosyal aktiviteler, piknik, gezi vs. yapılmaktadır.

	Sayı	Yüzde
Orta	6	4,1
Çok	44	29,7
En Çok	98	66,2
Toplam	148	100,0

Çapraz Tablolar

Tablo 47. Ailenin Toplam Gelirine Göre Tablolar

Eğitim olanaklarından yararlanma durumu ailenin ekonomik durumu ile doğrudan ilgilidir. Okuma Salonları'nın ailenin maddi durumu ile ilgili bağlantısını tespit etmek amacıyla bu tablo oluşturulmuştur.

Okuma Salonlarının Fonksiyonları ve Etkileri										
Okuma salonunun burada açılması sizi ne kadar etkiledi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					1	3,7	12	44,4	14	51,9
651-999 TL					0	0	39	58,2	28	41,8
1000-1499 TL					2	5,4	20	54,1	15	40,5
1500 ve üzeri					2	11,8	10	58,8	5	29,4

Soruya düşük gelirli ailelere mensup öğrencilerin daha yüksek oranda olumlu cevap verdikleri görülmüştür. Bu sonuca göre düşük gelirli ailelerin eğitim anlamında çocuklarına daha az imkan sunduları söylenebilir. Gelir düzeyi yükseldikçe memnuniyet oranında gerileme görülmektedir.

Okuma salonları öğrencilerin başarısı üzerinde ne kadar etkilidir?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					0	0	18	66,7	9	33,3
651-999 TL					1	1,5	38	56,7	28	41,8
1000-1499 TL					2	5,4	22	59,5	13	35,1
1500 ve üzeri					1	5,9	10	58,8	6	35,3

Okuma Salonlarının öğrencilerin başarısı üzerinde ki etkisini ölçen soruya yine

düşük gelirli ailelere mensup öğrencilere daha olumlu cevaplar vermişlerdir.

Okuma salonlarına geldikten sonra derslerinizde olumlu bir değişiklik oldu mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					0	0	14	51,9	13	48,1
651-999 TL					2	3	37	55,2	28	41,8
1000-1499 TL					2	5,4	23	62,2	12	32,4
1500 ve üzeri					0	0	11	64,7	6	35,3

Tüm öğrencilerin gelir durumları fark etmeksizin soruya % 100 e yakın oranlarda olumlu cevap verdikleri görülmektedir. Bu da okuma salonlarının eğitim anlamında ne kadar başarılı olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Öğretmenleriniz aileleriniz ile görüşürler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					7	25,9	16	59,3	4	14,8
651-999 TL					7	10,4	39	58,2	21	31,3
1000-1499 TL					5	13,5	24	64,9	8	21,6
1500 ve üzeri					2	11,8	8	47,1	7	41,2

Öğretmenlerin aileleriyle irtibatını ölçen soruya da öğrencilerin büyük bir kısmı olumlu cevap vermişlerdir.

Öğretmenleriniz, sizlerin sosyal ve psikolojik gelişimlerinize yardımcı olurlar mı?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					1	3,7	20	74,1	6	22,2
651-999 TL					2	3	34	50,7	31	46,3
1000-1499 TL					2	5,4	22	59,5	13	35,1
1500 ve üzeri					1	5,9	9	52,9	7	41,2

Soruya düşük gelirli ailelere mensup öğrenciler % 74,1 oranında “çok” cevabını vermişlerdir. Maddi imkânlardan yoksun büyüyen çocukların ilgiden daha yoksun yetiştiğini gösteren bir sonuç olduğundan önemlidir.

Öğretmenleriniz, sizlerin kitap okumaalışkanlığı kazanmanız konusunda çalışmaları ve teşvikleri var mıdır?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL							8	29,6	19	70,4

651-999 TL							18	26,9	49	73,1
1000-1499 TL							6	16,2	31	83,8
1500 ve üzeri							3	17,6	14	82,4

Öğrenciler Okuma Salonunda kendilerine kitap okuma alışkanlığının kazandırıldığını soruya % 100 oranında “çok” ve “ençok” cevabını vererek teyit etmişlerdir. Okuma Salonlarının öğrencilerine kitap okuma alışkanlığı kazandırmaya çalışması da ayrıyeten çok anlamlıdır.

Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL			0	0	0	0	8	29,6	19	70,4
651-999 TL			1	1,5	0	0	18	26,9	48	71,6
1000-1499 TL			0	0	1	2,7	10	27	26	70,3
1500 ve üzeri			0	0	0	0	5	29,4	12	70,6

Soruya verilen yüksek oranlarda ki olumlu cevap Okuma Salonlarının öğrencilerine sosyal sorumluluk farkındalığı kazandırması açısından büyük önem arz etmektedir.

Okuma salonlarının sizin gelişiminiz ve hayata bakışınız üzerinde olumlu etkileri oldu mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					0	0	10	37	17	63
651-999 TL					0	0	31	46,3	36	53,7
1000-1499 TL					1	2,7	19	51,4	17	45,9
1500 ve üzeri					0	0	8	47,1	9	52,9

Soruya düşük gelirli ailelere mensup öğrenciler % 100 oranında “çok” ve “ençok” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Öğrenciler sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatlıkla anlatabilirler.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL			0	0	2	7,4	12	44,4	13	48,1
651-999 TL			1	1,5	4	6	27	40,3	35	52,2
1000-1499 TL			0	0	3	8,1	21	56,8	13	35,1
1500 ve üzeri			0	0	1	5,9	7	41,2	9	52,9

Yüksek gelirli ailelere mensup öğrenciler problemlerini düşük gelirli ailelere mensup öğrencilere oranla daha rahat ifade edebilmektedirler. Bu da psikolojik fak-

törler üzerinde maddi durumun ne kadar etkili olduğunu göstermesi adına önemlidir.

Sınıfta görüş ve önerilerimi rahatlıkla dile getirebiliyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL	1	3,7	1	3,7	5	18,5	12	44,4	8	29,6
651-999 TL	1	1,5	1	1,5	11	16,4	25	37,3	29	43,3
1000-1499 TL	0	0	0	0	3	8,1	23	62,2	11	29,7
1500 ve üzeri	0	0	0	0	5	29,4	6	35,3	6	35,3

Bir önce ki soru da olduğu gibi gelir durumu düşük ailelere mensup öğrencilerin kendilerini ifade etme anlamında sıkıntılar yaşadıkları görülmektedir.

Okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					0	0	13	48,1	14	51,9
651-999 TL					1	1,5	38	56,7	28	41,8
1000-1499 TL					1	2,7	24	64,9	12	32,4
1500 ve üzeri					0	0	11	64,7	6	35,3

“Okuma Salonlarında kendimi değerli hissediyorum.” Sorusuna düşük gelirli ailelere mensup olan öğrencilerin daha olumlu cevaplar verdiklerini görmekteyiz. 0-650 TL arası geliri olan ailelerin çocukları % 51,9 oranında “ençok” cevabını verirken 1500 ve üzeri geliri olan ailelerin çocukları % 35,3 oranında “ençok” cevabı vermişlerdir.

Okuma salonlarında öğrendiğim bilgilerle insanlara ve hayata karşı bakışım olumlu etkilendi.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL			1	3,7	1	3,7	11	40,7	14	51,9
651-999 TL			0	0	0	0	32	47,8	35	52,2
1000-1499 TL			0	0	1	2,7	19	51,4	17	45,9
1500 ve üzeri			0	0	0	0	6	35,3	11	64,7

Tüm öğrencilerin soruya dengeli bir şekilde çok olumlu cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu cevaplar ışığında Okuma Salonlarının insani değerler açısından öğrencilere bazı kazanımları ne kadar olumlu verebildiği görülmektedir.

Okuma salonları olmasaydı dershaneye gider miydiniz?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL	13	48,1	12	4,4	2	7,4	0	0		
651-999 TL	20	29,9	29	3,3	17	25,4	1	1,5		
1000-1499 TL	11	29,7	10	27	14	37,8	2	5,4		

1500 ve üzeri	7	41,2	3	7,6	4	23,5	3	17,6		
---------------	---	------	---	-----	---	------	---	------	--	--

“Okuma Salonları olmasaydı dershaneye gidermiydiniz?” sorusuna maddi durumları iyi olmadıkları için öğrencilerin neredeyse tamamına yakını olumsuz cevap vermişlerdir. Verilen cevaplar okuma salonlarının hitap ettiği kitlenin eğitimi adına ne kadar büyük bir boşluk doldurduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Bize öğrenme ve başarıma fırsatı tanınmaktadır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL							7	25,9	20	74,1
651-999 TL							25	37,3	42	62,7
1000-1499 TL							13	35,1	24	64,9
1500 ve üzeri							5	29,4	12	70,6

Gelir durumları fark etmeksizin tüm öğrenciler yüksek oranlarda okuma salonlarının kendilerine başarıma fırsatı tanıdıkları belirtmişlerdir.

Okuma Salonlarının Faaliyetleri										
Okuma salonlarında öğrenciler için derslerinin dışında farklı etkinlikler düzenleniyor mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					2	7,4	15	55,6	10	37
651-999 TL					3	4,5	34	50,7	30	44,8
1000-1499 TL					3	8,1	23	62,2	11	29,7
1500 ve üzeri					1	5,9	7	41,2	9	52,9

Gelir durumu yüksek olan ailelere mensup öğrencilerin yapılan aktivitelerde daha iyi oranlarda farkındalık gösterdikleri görülmektedir.

Sınıfta rahatlıkla oturabiliyor, dersleri en iyi şekilde izleyebiliyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL			0	0	1	3,7	5	18,5	21	77,8
651-999 TL			1	1,5	2	3	22	32,8	42	62,7
1000-1499 TL			0	0	1	2,7	15	40,5	21	56,8
1500 ve üzeri			0	0	1	5,9	7	41,2	9	52,9

Gelir durumu düşük olan ailelere mensup öğrencilerin soruya % 77,8 oranında “ençok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Okuma salonlarında sosyal aktiviteler, piknik, gezi vs. Yapılmaktadır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					1	3,7	8	29,6	18	66,7
651-999 TL					3	4,5	22	32,8	42	62,7
1000-1499 TL					1	2,7	10	27	26	70,3
1500 ve üzeri					1	5,9	4	23,5	12	70,6

Gelir düzeyi fark etmeksizin tüm öğrenciler Okuma Salonunda ders dışı sosyal faaliyetlerinde yapıldığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin Öğrencilere Karşı Tutumları										
Okuma salonlarında görev yapan öğretmenler öğrencilerini severler.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					0	0	3	11,1	24	88,9
651-999 TL					0	0	17	25,4	50	74,6
1000-1499 TL					1	2,7	7	18,9	29	78,4
1500 ve üzeri					0	0	3	17,6	14	82,4

Düşük gelirli ailelere mensup öğrenciler soruya % 88,9 gibi yüksek bir oranda “ençok cevabını vermişlerdir. Bununla beraber diğer öğrencilerinde yüksek oranlarda “ençok” cevabı verdikleri görülmektedir.

Öğretmenler öğrencilerinin tüm problemleriyle ilgilenirler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					1	3,7	13	48,1	13	48,1
651-999 TL					0	0	31	46,3	36	53,7
1000-1499 TL					2	5,4	21	56,8	14	37,8
1500 ve üzeri					0	0	8	47,1	9	52,9

Soruya gelir durumu ne olursa olsun tüm öğrencilerin yüksek oranlarda olumlu cevaplar verdikleri görülmektedir.

Öğretmenler öğrencilerin derslerini yakından takip ederler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					1	3,7	16	59,3	10	37
651-999 TL					4	6	29	43,3	34	50,7
1000-1499 TL					2	5,4	19	51,4	16	43,2
1500 ve üzeri					0	0	10	58,8	7	41,2

Soruya gelir durumu ne olursa olsun tüm öğrencilerin birbirlerine yakın oranlarda olumlu cevaplar verdikleri görülmektedir.

Öğrencilere dersleri dışında genel tavır, davranış, insanlara saygı ve sevgi gibi değerler öğretilir.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL							5	18,5	22	81,5
651-999 TL							10	14,9	57	85,1
1000-1499 TL							4	10,8	33	89,2
1500 ve üzeri							3	17,6	14	82,4

Tüm öğrenciler % 100'lük bir oranla kendilerine Okuma Salonunda insani değerlerin öğretildiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenler öğrencilerine tavır, davranış, insanlarla iyi ilişkiler kurma noktasında örnek olurlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					0	0	11	40,7	16	59,3
651-999 TL					0	0	8	11,9	59	88,1
1000-1499 TL					0	0	10	27	27	73
1500 ve üzeri					1	5,9	3	17,6	13	76,5

Öğrencilerin tamamına yakınının gelir durumu ne olursa olsun öğretmenlerinin kendilerine olumlu örnek olduklarını vurguladıkları görülmektedir.

Öğretmenler eleştiriye açıktır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					1	3,7	20	74,1	6	22,2
651-999 TL					5	7,5	33	49,3	29	43,3
1000-1499 TL					2	5,4	19	51,4	16	43,2
1500 ve üzeri					0	0	10	58,8	7	41,2

Gelir durumu 0-650 TL arası olan öğrencilerin soruya daha olumsuz cevap verdikleri görülmektedir.

Öğretmenler görevlerini yerine getirirken özverili davranırlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL							5	18,5	22	81,5
651-999 TL							19	28,4	48	71,6
1000-1499 TL							18	48,6	19	51,4
1500 ve üzeri							4	23,5	13	76,5

Gelir durumları fark etmeksizin tüm öğrencilerin öğretmenlerinin özverili bir şekilde çalıştıklarına inandıkları görülmektedir.

Öğretmenler öğrencilerle birlikte olmaktan mutluluk duyarlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL							7	25,9	20	74,1
651-999 TL							26	38,8	41	61,2
1000-1499 TL							17	45,9	20	54,1
1500 ve üzeri							7	41,2	10	58,8

0-650 TL arası geliri olan ailelere mensup öğrencilerin soruya % 74,1 oranında “ençok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Okuma salonunda ki yöneticilerle öğretmenler iyi anlaşılır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-650 TL					1	3,7	7	25,9	19	70,4
651-999 TL					0	0	18	26,9	49	73,1
1000-1499 TL					0	0	9	24,3	28	75,7
1500 ve üzeri					0	0	3	17,6	14	82,4

Soruya, çok yüksek oranda tüm öğrencilerin olumlu cevap verdikleri görülmektedir. Bu sonuca göre öğretmen ve idarecilerin uyum içerisinde çalıştıkları görülebilir.

Tablo 48. Babanın Eğitim Durumuna Göre Tablolar

İlgili bölgelerde çocuklar üzerinde birinci dereceden babaların etkisi söz konusu olduğundan dolayı, babanın eğitim durumuna göre öğrencilerin tutumları ölçülmeye çalışılmıştır.

Okuma Salonlarının Fonksiyonları ve Etkileri										
Okuma salonunun burada açılması sizi ne kadar etkiledi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					0	0	25	54,3	21	45,7
Ortaokul					3	6,7	19	42,2	23	51,1
Lise					0	0	27	73	10	27
Üniversite					1	5,9	9	52,9	7	41,2

Babalarının eğitim seviyeleri ne olursa olsun öğrencilerin soruya verdikleri ce-

vaplar birbirine yakınlık göstermektedir. Çok büyük oranda memnuniyet bulunmaktadır.

Okuma salonları öğrencilerin başarıları üzerinde ne kadar etkilidir?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					1	2,2	29	63	16	34,8
Ortaokul					2	4,4	28	62,2	15	33,3
Lise					1	2,7	20	54,1	16	43,2
Üniversite					0	0	9	52,9	8	47,1

Üniversite mezunu babaların çocukları soruya % 100 oranında “çok” ve “ençok” cevaplarını vermişlerdir.

Okuma salonlarına geldikten sonra derslerinizde olumlu bir değişiklik oldu mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					0	0	28	60,9	18	39,1
Ortaokul					2	4,4	23	51,1	20	44,4
Lise					1	2,7	24	64,9	12	32,4
Üniversite					1	5,9	8	47,1	8	47,1

İlkokul mezunu babaların çocukları soruya % 100 oranında “çok” ve “ençok” cevabını vermişlerdir.

Öğretmenleriniz aileleriniz ile görüşürler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					8	17,4	24	52,2	14	30,4
Ortaokul					7	15,6	28	62,2	10	22,2
Lise					3	8,1	26	70,3	8	21,6
Üniversite					2	11,8	7	41,2	8	47,1

Babalarının mezuniyet durumları fark etmeksizin tüm öğrencilerin üst düzeyde aynı cevabı vermişlerdir.

Öğretmenleriniz, sizlerin sosyal ve psikolojik gelişimlerinize yardımcı olurlar mı?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					2	4,3	25	54,3	19	41,3
Ortaokul					1	2,2	27	60	17	37,8
Lise					2	5,4	20	54,1	15	40,5
Üniversite					1	5,9	10	58,8	6	35,3

İlkokul mezunu babaların çocuklarının soruya daha olumlu cevaplar verdikleri görül-

mektedir.

Öğretmenleriniz, sizlerin kitap okumaalışkanlığı kazanmanız konusunda çalışmaları ve teşvikleri var mıdır?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul							11	23,9	35	76,1
Ortaokul							12	26,7	33	73,3
Lise							9	24,3	28	75,7
Üniversite							3	17,6	14	82,4

Soruya tüm öğrencilerin % 100 oranında “çok” ve “ençok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul			0	0	0	0	15	32,6	31	67,4
Ortaokul			1	2,2	0	0	10	22,2	34	75,6
Lise			0	0	1	2,7	11	29,7	25	67,6
Üniversite			0	0	0	0	4	23,5	13	76,5

Babalarının eğitim durumları fark etmeksizin tüm öğrencilerin soruya üst düzeyde olumlu cevap verdikleri görülmektedir. Sadece üniversite mezunu babaların çocuklarında biraz bu oranın fazla olduğu da bir gerçektir.

Okuma salonlarının sizin gelişiminiz ve hayata bakışınız üzerinde olumlu etkileri oldu mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					0	0	25	54,3	21	45,7
Ortaokul					0	0	15	33,3	30	66,7
Lise					1	2,7	16	43,2	20	54,1
Üniversite					0	0	9	52,9	8	47,1

Soruya lise mezunu babaların çocukları hariç tüm öğrenciler % 100 oranında “çok” ve “ençok” cevabını vermişlerdir.

Öğrenciler sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatlıkla anlatabilirler.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul			1	2,2	2	4,3	23	50	20	43,5
Ortaokul			0	0	4	8,9	21	46,7	20	44,4
Lise			0	0	4	10,8	13	35,1	20	54,1
Üniversite			0	0	0	0	8	47,1	9	52,9

Lise ve Üniversite mezunu babaların çocuklarının soruya daha olumlu cevaplar verdikleri görülmektedir. Bunun altında yatan etkenlerden biri eğitilmiş bireyler çocuklarına daha iyi davrandıkları için çocukların özgüvenlerinin iyi olmasıdır.

Sınıfta görüş ve önerilerimi rahatlıkla dile getirebiliyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul	1	2,2	0	0	6	13	22	47,8	17	37
Ortaokul	0	0	0	0	7	15,6	20	44,4	18	40
Lise	0	0	1	2,7	8	21,6	15	40,5	13	35,1
Üniversite	0	0	0	0	3	17,6	9	52,9	5	29,4

Üniversite mezunu babaların çocuklarının % 83 oranla soruya olumlu cevap verdikleri görülmektedir.

Okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					1	2,2	26	56,5	19	41,3
Ortaokul					0	0	25	55,6	20	44,4
Lise					1	2,7	23	62,2	13	35,1
Üniversite					0	0	10	58,8	7	41,2

Ortaokul ve üniversite mezunu babaların çocuklarının % 100 oranında okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Bu da öğrencilerin kendileri için yapılan çalışmaların farkındalığını göstermesi açısından önemlidir.

Okuma salonlarında öğrendiğim bilgilerle insanlara ve hayata karşı bakışım olumlu etkilendi.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					0	0	23	50	23	50
Ortaokul					1	2,2	17	37,8	27	60
Lise					1	2,7	21	56,8	15	40,5
Üniversite					0	0	5	29,4	12	70,6

Üniversite mezunu babaların çocuklarının soruya % 70,6 gibi bir oranda “ençok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Okuma salonları olmasaydı dershaneye gider miydiniz?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul	20	43,5	15	32,6	10	21,7	1	2,2		
Ortaokul	19	42,2	16	35,6	9	20	1	2,2		
Lise	5	13,5	19	51,4	12	32,4	1	2,7		
Üniversite	5	29,4	3	17,6	6	35,3	3	17,6		

“Okuma Salonları olmasaydı dershaneye gidermiydiniz?” sorusuna üniversite mezunu çocukların % 17,6 lık bir oranda “çok” cevabını verdikleri görülmektedir. Bu sonuç eğitilmiş bireylerin eğitimin önemi konusunda daha bilinçli olduklarını göstermesi açısından önemlidir

Bize öğrenme ve başarıma fırsatı tanınmaktadır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul							18	39,1	28	60,9
Ortaokul							15	33,3	30	66,7
Lise							11	29,7	26	70,3
Üniversite							5	29,4	12	70,6

Lise ve üniversite mezunu babaların çocuklarının soruya % 70’in üzerinde bir oranla “ençok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Okuma Salonlarının Faaliyetleri										
Okuma salonlarında öğrenciler için derslerinin dışında farklı etkinlikler düzenleniyor mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					3	6,5	27	58,7	16	34,8
Ortaokul					3	6,7	23	51,1	19	42,2
Lise					2	5,4	17	45,9	18	48,6
Üniversite					1	5,9	9	52,9	7	41,2

Öğrencilerin tamamının yüksek oranlarda soruya olumlu cevaplar verdikleri görülmektedir. Okuma Salonlarının öğrencilerin sosyal gelişimlerini de göz önünde tuttuğunu göstermesi adına önemlidir.

Sınıfta rahatlıkla oturabiliyor, dersleri en iyi şekilde izleyebiliyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul			0	0	1	2,2	13	28,3	32	69,6
Ortaokul			0	0	2	4,4	14	31,1	29	64,4
Lise			1	2,7	0	0	15	40,5	21	56,8
Üniversite			0	0	2	11,8	6	35,3	9	52,9

Soruya babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin % 69,6 oranında “ençok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Okuma salonlarında sosyal aktiviteler, piknik, gezi vs. Yapılmaktadır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					4	8,7	13	28,3	29	63
Ortaokul					1	2,2	11	24,4	33	73,3
Lise					1	2,7	14	37,8	22	59,5
Üniversite					0	0	4	23,5	13	76,5

Üniversite mezunu babaların çocukları yapılan sosyal aktiviteler ile ilgili soruya % 76,5 oranında “ençok” cevabını vermişlerdir.

Öğretmenlerin Öğrencilere Karşı Tutumları										
Okuma salonlarında görev yapan öğretmenler öğrencilerini severler.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					0	0	11	23,9	35	76,1
Ortaokul					1	2,2	6	13,3	38	84,4
Lise					0	0	8	21,6	29	78,4
Üniversite					0	0	4	23,5	13	76,5

Soruya, ankete katılan öğrencilerin tamamının “çok” ve “ençok” cevabını verdikleri görülmektedir. Yüksek oranda ki bu memnuniyet öğretmenlerin öğrencileri ile ne kadar samimi birliktelik kurduklarını göstermesi adına önemlidir.

Öğretmenler öğrencilerinin tüm problemleriyle ilgilenirler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					1	2,2	23	50	22	47,8
Ortaokul					1	2,2	22	48,9	22	48,9
Lise					1	2,7	20	54,1	16	43,2
Üniversite					0	0	6	35,3	11	64,7

Babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin soruya % 64,7 gibi bir oranla “ençok” cevabını vermeleri önemli bir göstergedir. Öğretmenlerin Okuma Salonunda sadece derslere yönelik faaliyetlerinin olmadığını, bunun yanında öğrencilerinin tüm problemleriyle ilgilenmelerini göstermesi adına da önemlidir.

Öğretmenler öğrencilerin derslerini yakından takip ederler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					1	2,2	24	52,2	21	45,7
Ortaokul					1	2,2	18	40	26	57,8
Lise					5	13,5	20	54,1	12	32,4
Üniversite					0	0	9	52,9	8	47,1

Babalarının eğitim durumları fark etmeksizin öğrencilerin tamamına yakınının öğretmenlerinin derslerini yakından takip ettiklerini ifade ettikleri dikkat çekmektedir.

Öğrencilere dersleri dışında genel tavır, davranış, insanlara saygı ve sevgi gibi değerler öğretilir.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul							8	17,4	38	82,6
Ortaokul							5	11,1	40	88,9
Lise							9	24,3	28	75,7
Üniversite							0	0	17	100

Üniversite mezunu babaların çocuklarının % 100 oranında soruya “en çok” cevabını verdikleri görülmektedir. Bu sonuca göre, öğretmenlerin insani değerler anlamında öğrencilere vermeye çalıştıkları kazanımların farkındalığı eğitimli babaların çocuklarında daha üst düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğretmenler öğrencilerine tavır, davranış, insanlarla iyi ilişkiler kurma noktasında örnek olurlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					0	0	9	19,6	37	80,4
Ortaokul					1	2,2	6	13,3	38	84,4
Lise					0	0	15	40,5	22	59,5
Üniversite					0	0	1	5,9	16	94,1

Bir önceki soruda olduğu gibi yine babaları üniversite mezunu olan öğrenciler soruya % 94,1 gibi yüksek bir oranla “en çok” cevabını vermişlerdir. Burada da, eği-

timli bireylerin muhakeme kabiliyeti gelişmiş, olayları doğru okuyan bireyler yetiştirdiklerini göstermesi adına önemlidir.

Öğretmenler eleştiriyeye açıktır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					1	2,2	26	56,5	19	41,3
Ortaokul					5	11,1	21	46,7	19	42,2
Lise					2	5,4	25	67,6	10	27
Üniversite					0	0	7	41,2	10	58,8

Öğrencilerin büyük bir kısmı soruya olumlu cevap vermişlerdir.

Öğretmenler görevlerini yerine getirirken özverili davranırlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul							18	39,1	28	60,9
Ortaokul							13	28,9	32	71,1
Lise							12	32,4	25	67,6
Üniversite							2	11,8	15	88,2

Babaları üniversite mezunu olan öğrenciler soruya % 88,2 oranında “en çok” cevabını vermişlerdir. Yine eğitimli ailelerde yetişmiş öğrencilerin farkındalık derecelerinin daha yüksek olduğunu göstermesi adına büyük önem arz etmektedir.

Öğretmenler öğrencilerle birlikte olmaktan mutluluk duyarlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul							20	43,5	26	56,5
Ortaokul							13	28,9	32	71,1
Lise							16	43,2	21	56,8
Üniversite							6	35,3	11	64,7

Babalarının eğitim durumları fark etmeksizin öğretmenlerin tamamı soruya “çok” ve “ençok” şeklinde cevap vermişlerdir. Bu sonuçla birlikte öğretmenlerin öğrencilerine ne kadar içten ve samimi davrandıkları görülebilir.

Okuma salonunda ki yöneticilerle öğretmenler iyi anlaşılır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul					1	2,2	15	32,6	30	65,2
Ortaokul					0	0	9	20	36	80
Lise					0	0	6	16,2	31	83,8
Üniversite					0	0	5	29,4	12	70,6

Öğrenciler, idareci ve öğretmenlerinin çok iyi anlaştıklarını soruya çok yüksek oranda olumlu cevap vererek belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim durumlarının annelerinin eğitim durumlarına göre daha iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bölgelerde genel olarak görülen bir durum olduğu için erkeklerin eğitim durumu kadınlara oranla daha iyi düzeydedir. Kız çocuklarının eğitim konusunda da eşitsizliğe maruz kaldığını görmekteyiz.

Tablo 49. Cinsiyete Göre Tablolar

Okuma Salonlarına karşı kız ve erkek öğrencilerin tutumları arasında ki farklılıkları ölçmek amacıyla hazırlanmış bir tablodur. Söz konusu bölgeler de kız çocuklarının her anlamda cinsiyet ayrımcılığına uğradıkları bir gerçektir. Bu durumun ortaya çıkardığı durumların görülmesi açısından da önemli bir tablodur.

Okuma Salonlarının Fonksiyonları ve Etkileri										
Okuma salonunun burada açılması sizi ne kadar etkiledi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek						2,7	45	60,0	28	37,3
Kız						4,1	36	49,3	34	46,6

Okuma Salonlarının açılmasının kız öğrenciler üzerinde daha fazla olumlu etki yaptığını, kız öğrencilerin soruya % 46,6 lık “en çok” cevabı göstermektedir.

Okuma salonları öğrencilerin başarısı üzerinde ne kadar etkilidir?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					4	5,3	46	61,3	25	33,3
Kız					0	0	42	57,5	31	42,5

Okuma Salonunun öğrencilerin başarısı üzerinde ki etkisini ölçen soruya kız

öğrencilerin % 100'ünün "çok" ve "en çok" cevabını verdikleri görülmektedir.

Okuma salonlarına geldikten sonra derslerinizde olumlu bir değişiklik oldu mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					1	1,3	47	62,7	27	36
Kız					3	4,1	38	52,1	32	43,8

Öğrencilerin tamamına yakını Okuma Salonunun dersleri üzerinde olumlu etkileri olduğunu soruya verdikleri yüksek oranda olumlu cevapla belirtmişlerdir.

Öğretmenleriniz aileleriniz ile görüşürler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					12	16	42	56	21	28
Kız					9	12,3	45	61,6	19	26

Öğretmenlerin ailelerle görüşmeleri cinsiyete göre herhangi bir ayrım gözetmemektedir. Tüm öğrenciler soruya olumlu yanıtlar vermişlerdir.

Öğretmenleriniz, sizlerin sosyal ve psikolojik gelişimlerinize yardımcı olurlar mı?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					2	2,7	44	58,7	29	38,7
Kız					4	5,5	41	56,2	28	38,4

Öğrencilerin tamamının öğretmenlerin kendilerinin sosyal ve psikolojik gelişimlerine yardımcı olduklarını belirtmeleri Okuma Salonu öğretmenlerinin öğrencilerin tüm gelişim özelliklerini destekleyecek çalışmalar yürüttüklerini göstermesi açısından anlamlıdır.

Öğretmenleriniz, sizlerin kitap okuma alışkanlığı kazanmanız konusunda çalışmaları ve teşvikleri var mıdır?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek							22	29,3	53	70,7
Kız							13	17,8	60	82,2

Öğrencilerin tamamı kendilerine Okuma salonlarında kitap okuma alışkanlığı kazandırıldığını belirtmişlerdir. Okuma Salonlarının öğrencilere kitap okuma alışkanlığı kazandırması öğrencilerinin gelişimlerinin sürekliliği açısından önemlidir.

Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek			0	0	1	1,3	25	33,3	49	65,3
Kız			1	1,4	0	0	16	21,9	56	76,7

“Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?” sorusuna kız öğrencilerin % 76,7’lik bir oranda “en çok” cevabını vermeleri kız öğrencilerin sosyal sorumluluk yönlerinin daha gelişmiş olduklarını göstermesi adına önemli bir bulgudur.

Okuma salonlarının sizin gelişiminiz ve hayata bakışınız üzerinde olumlu etkileri oldu mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					1	1,3	38	50,7	36	48
Kız					0	0	30	41,1	43	58,9

Kız Öğrencilerinin tamamının soruya “çok” ve “ençok” şeklinde cevap vermeleri önemli bir sonuçtur.

Öğrenciler sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatlıkla anlatabilirler.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek			0	0	5	6,7	29	38,7	41	54,7
Kız			1	1,4	5	6,8	38	52,1	29	39,7

Erkek öğrencilerin sorunlarını öğretmenlerine daha rahat anlatabildikleri görülmektedir. Kız çocuklarının daha baskıcı bir ortamda yetişmesi sonuç üzerinde ki en önemli etkidir.

Sınıfta görüş ve önerilerimi rahatlıkla dile getirebiliyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek	0	0	0	0	9	12	38	50,7	28	37,3
Kız	2	2,7	2	2,7	15	20,5	28	38,4	26	35,6

Kız öğrencilerin görüş ve önerilerini rahatça ifade etme anlamında erkek öğrencilere oranla olumsuzluklar yaşadıkları görülmektedir. Bu durum kız öğrencilerin

yaşadıkları bölgelerde daha baskıcı büyüdüklerini göstermesi açısından önemli bir bulgudur.

Okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					1	1,3	44	58,7	30	40
Kız					1	1,4	42	57,5	30	41,1

Cinsiyet farkı olmaksızın tüm öğrencilerin soruya yüksek oranlarda olumlu cevaplar verdikleri görülmektedir.

Okuma salonlarında öğrendiğim bilgilerle insanlara ve hayata karşı bakışım olumlu etkilendi.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek			0	0	0	0	37	49,3	38	50,7
Kız			1	1,4	2	2,7	31	42,5	39	53,4

Kız öğrencilerin % 53,4 gibi bir oranla Okuma Salonlarının hayata karşı bakışlarını olumlu etkilediklerini belirttikleri görülmektedir.

Okuma salonları olmasaydı dershaneye gider miydiniz?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek	28	37,3	27	36	17	22,7	3	4		
Kız	23	31,5	27	37	20	27,4	3	4,1		

Cinsiyet farkı olmaksızın tüm öğrenciler okuma salonları olmasaydı dershaneye gidemeyecekleri yönünde cevaplar vermişlerdir. Bu sonuç okuma salonunun eğitimde fırsat eşitliğini sağlama anlamında bölgede üstlendiği rolün ne kadar büyük olduğunu göstermektedir.

Bize öğrenme ve başarıma fırsatı tanınmaktadır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek							34	45,3	41	54,7
Kız							16	21,9	57	78,1

Kız öğrenciler % 78,1 oranında Okuma Salonlarının kendilerine başarıma fırsatı

tı tanıdığına “en çok” cevabını vermişlerdir. Kız öğrenciler kendilerine sunulan imkanların daha fazla farkındadırlar.

Okuma Salonlarının Faaliyetleri										
Okuma salonlarında öğrenciler için derslerinin dışında farklı etkinlikler düzenleniyor mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					8	10,7	40	53,3	27	36
Kız					1	1,4	39	53,4	33	45,2

Kız öğrencilerin düzenlenen etkinliklere farkındalık oranlarının erkek öğrencilere nispeten daha iyi durumda olduğu görülmektedir.

Sınıfta rahatlıkla oturabiliyor, dersleri en iyi şekilde izleyebiliyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek			0	0	2	2,7	24	32	49	65,3
Kız			1	1,4	3	4,1	25	34,2	44	60,3

Öğrencilerin tamamına yakını soruya olumlu yanıt vermişlerdir.

Okuma salonlarında sosyal aktiviteler, piknik, gezi vs. Yapılmaktadır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					5	6,7	25	33,3	45	60
Kız					1	1,4	19	26	33	72,6

Kız öğrencilerin Okuma Salonlarında yapılan sosyal aktivitelerin erkek öğrencilere göre daha farkında oldukları görülmektedir. Kız öğrenciler soruya % 72, 6 gibi yüksek bir oranda “en çok” cevabını vermişlerdir.

Öğretmenlerin Öğrencilere Karşı Tutumları										
Okuma salonlarında görev yapan öğretmenler öğrencilerini severler.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					0	0	17	22,7	58	77,3
Kız					1	1,4	13	17,8	59	80,8

Öğrencilerin tamamının öğretmenlerin kendilerine sevgi beslediklerine inan-
dıkları görülmektedir.

Öğretmenler öğrencilerinin tüm problemleriyle ilgilenirler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					1	1,3	39	52	35	46,7
Kız					2	2,7	34	46,6	37	50,7

Öğrencilerin büyük bir kısmının cinsiyet farkı gözetmeksizin öğretmenleri-
nin kendilerinin tüm problemleriyle ilgilendiklerini belirttikleri anlaşılmaktadır.

Öğretmenler öğrencilerin derslerini yakından takip ederler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					4	5,3	39	52	32	42,7
Kız					3	4,1	35	47,9	35	47,9

Kız öğrenciler % 47,9 oranında öğretmenlerinin derslerini takip ettiklerini “en
çok” şeklinde cevaplayarak ifade etmişlerdir.

Öğrencilere dersleri dışında genel tavır, davranış, insanlara saygı ve sevgi gibi değerler öğretilir.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek							13	17,3	62	82,7
Kız							9	12,3	64	87,7

Kız öğrenciler insani değer bakımından okuma salonunda kendilerine veri-
len eğitimlerin % 87,7 oranında “en çok” şeklinde cevap vererek farkında oldukları-
nı belirtmişlerdir.

Öğretmenler öğrencilerine tavır, davranış, insanlarla iyi ilişkiler kurma noktasında örnek olurlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					0	0	17	22,7	58	77,3
Kız					1	1,4	15	20,5	57	78,1

Öğrencilerin tamamına yakını soruya olumlu yanıt vermişlerdir. öğretmenle-
rinin kendilerine tavır ve davranış anlamında iyi örnek olduklarına inanmaktadırlar.

Öğretmenler eleştiriye açıktır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					4	5,3	40	53,3	31	41,3
Kız					4	5,5	42	57,5	27	37

Öğrencilerin tamamına yakını soruya olumlu yanıt vermişlerdir. Öğretmenlerin eleştiriye açık olduklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler görevlerini yerine getirirken özverili davranırlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek							29	38,7	46	61,3
Kız							17	23,3	56	76,7

Soruya kız öğrencilerin % 76,7 oranında “en çok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Öğretmenler öğrencilerle birlikte olmaktan mutluluk duyarlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek							34	45,3	41	54,7
Kız							23	31,5	50	68,5

Kız öğrencilerin % 68,5’i öğretmenlerinin kendileri ile birlikte olmaktan mutluluk duydukları soruya “en çok” şeklinde cevap vermişlerdir.

Okuma salonunda ki yöneticilerle öğretmenler iyi anlaşılır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Erkek					1	1,3	22	29,3	52	69,3
Kız					0	0	15	20,5	58	79,5

Kız öğrenciler öğretmen ve idarecilerin birbirleriyle iyi anlaştıklarını % 79,5 gibi bir oranla soruya “en çok” cevabını vererek Kabul ettikleri görülmektedir.

Tablo 50. Devam Etme Süresine Göre Tablolar

Öğrencilerin devam etme sürelerine göre Okuma Salonlarına bakışlarını etkileyen herhangi bir durumun olup olmadığını ölçmek amacıyla bu tablo hazırlanmıştır.

Okuma Salonlarının istikrarlı bir yapıya sahip olup olmadıkları da devam yılına göre hazırlanan tablodan anlaşılmaktadır.

Okuma Salonlarının Fonksiyonları ve Etkileri										
Okuma salonunun burada açılması sizi ne kadar etkiledi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					3	3,4	53	60,9	31	35,6
2 Yıl					2	4,2	24	50	22	45,8
3 Yıl					0	0	4	30,8	9	69,2

Okuma Salonuna 3 yıldır devam eden öğrencilerin soruya % 69,2 oranında “en çok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Okuma salonları öğrencilerin başarıları üzerinde ne kadar etkilidir?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					4	4,6	54	62,1	29	33,3
2 Yıl					0	0	26	54,2	22	45,8
3 Yıl					0	0	8	61,5	5	38,5

Araştırmaya katılan tüm öğrenciler soruya üst düzeyde olumlu cevaplar vermişlerdir.

Okuma salonlarına geldikten sonra derslerinizde olumlu bir değişiklik oldu mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					3	3,4	48	55,2	36	41,1
2 Yıl					1	2,1	30	62,5	17	35,4
3 Yıl					0	0	7	53,8	6	46,2

3 yıldır devam eden öğrenciler Okuma Salonunun dersleri üzerinde ki olumlu etkisini ölçen soruya % 46,2 oranında “en çok” cevabını vermişlerdir.

Öğretmenleriniz aileleriniz ile görüşürler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					17	19,5	48	55,2	22	25,3
2 Yıl					4	8,3	31	64,6	13	27,1
3 Yıl					0	0	8	61,5	5	38,5

Bir önce ki soruda olduğu gibi 3 yıldır devam eden öğrenciler % 38,5 oranında ki “en çok” cevabıyla öğretmenlerinin aileleri ile görüştiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenleriniz, sizlerin sosyal ve psikolojik gelişimlerinize yardımcı olurlar mı?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					5	5,7	49	56,3	33	37,9
2 Yıl					1	2,1	27	56,3	20	41,7
3 Yıl					0	0	9	69,2	4	30,8

Devam yılı fark etmeksizin öğrencilerin tamamının öğretmenlerinin kendilerine sosyal ve psikolojik olarak yardımcı olduklarını belirttikleri görülmektedir.

Öğretmenleriniz, sizlerin kitap okuma alışkanlığı kazanmanız konusunda çalışmaları ve teşvikleri var mıdır?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl							23	26,4	64	73,6
2 Yıl							9	18,8	39	81,3
3 Yıl							3	23,1	10	76,9

Devam yılı fark etmeksizin öğrencilerin tamamının öğretmenlerinin kendilerine kitap okuma alışkanlığı kazandırdıklarını belirttikleri görülmektedir.

Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl			1	1,1	1	1,1	28	32,2	57	65,5
2 Yıl			0	0	0	0	12	25	36	75
3 Yıl			0	0	0	0	1	7,7	12	92,3

“Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?” sorusuna 3 yıldır devam eden öğrencilerin % 92,3 oranında “en çok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Okuma salonlarının sizin gelişiminiz ve hayata bakışınız üzerinde olumlu etkileri oldu mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					0	0	40	46	47	54
2 Yıl					1	2,1	23	47,9	24	50
3 Yıl					0	0	5	38,5	8	61,5

Soruya 3 yıldır devam eden öğrencilerin % 61,5 oranında “en çok” şeklinde cevap vererek daha olumlu bir tutum gösterdikleri görülmektedir.

--

Öğrenciler sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatlıkla anlatabilirler.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl			1	1,1	9	10,3	39	44,8	38	43,7
2 Yıl			0	0	1	2,1	20	41,7	27	56,3
3 Yıl			0	0	0	0	8	61,5	5	38,5

Öğrencilerin tamamına yakınının soruya olumlu yanıt verdikleri görülmektedir.

Sınıfta görüş ve önerilerimi rahatlıkla dile getirebiliyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl	2	2,3	1	1,1	16	18,4	39	44,8	29	33,3
2 Yıl	0	0	1	2,1	5	10,4	19	39,6	23	47,9
3 Yıl	0	0	0	0	3	23,1	8	61,5	2	15,4

Okuma Salonuna 2 ve 3 yıldır devam eden öğrencilerin görüş ve düşüncelerini daha rahat bir şekilde ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					2	2,3	51	58,6	34	39,1
2 Yıl					0	0	25	52,1	23	47,9
3 Yıl					0	0	10	76,9	3	23,1

3 yıldır devam eden öğrencilerin tamamı okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum sorusuna olumlu cevap vermişlerdir. Okuma salonlarının kalitesini istikrarlı bir şekilde koruğunu göstermesi açısından önemli bir sonuçtur.

Okuma salonlarında öğrendiğim bilgilerle insanlara ve hayata karşı bakışım olumlu etkilendi.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl			1	1,1	2	2,3	40	46	44	50,6
2 Yıl	0		0	0	0	0	21	43,8	27	56,3
3 Yıl	0		0	0	0	0	7	53,8	6	46,2

Öğrencilerin tamamına yakınının soruya olumlu yanıt verdikleri görülmektedir. Okuma Salonları öğrencilerinin hayata ve insanlara bakışı üzerinde çok olumlu tesiri vardır.

--

Okuma salonları olmasaydı dershaneye gider miydiniz?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl	30	34,5	33	37,9	20	23	4	4,6		
2 Yıl	19	39,6	16	33,3	12	25	1	2,1		
3 Yıl	2	15,4	5	38,5	5	38,5	1	7,7		

Öğrencilerin büyük çoğunluğu okuma salonları olmasaydı kesinlikle dershaneye gidemeyeceklerini belirtmektedirler.

Bize öğrenme ve başarıma fırsatı tanınmaktadır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl							28	32,2	59	67,8
2 Yıl							17	35,5	31	64,6
3 Yıl							5	38,5	8	61,5
Okuma Salonlarının Faaliyetleri										
Okuma salonlarında öğrenciler için derslerinin dışında farklı etkinlikler düzenleniyor mu?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					5	5,7	53	60,9	29	33,3
2 Yıl					3	6,3	20	47,1	25	52,1
3 Yıl					1	7,7	6	46,2	6	46,2

Öğrencilerin tamamına yakınının soruya olumlu yanıt verdikleri görülmektedir. Okuma salonlarının yapmış olduğu sosyal faaliyetlerden öğrenciler faydalanmaktadırlar.

Sınıfta rahatlıkla oturabiliyor, dersleri en iyi şekilde izleyebiliyorum.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl			1	1,1	3	3,4	29	33,3	54	62,1
2 Yıl			0	0	2	4,2	15	31,3	31	64,6
3 Yıl			0	0	0	0	5	38,5	8	61,5

Öğrencilerin tamamına yakınının soruya olumlu yanıt verdikleri görülmektedir.

--

Okuma salonlarında sosyal aktiviteler, piknik, gezi vs. Yapılmaktadır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					4	4,6	26	29,9	57	65,5
2 Yıl					2	4,2	14	29,2	32	66,7
3 Yıl					0	0	4	30,8	9	69,2

Öğrencilerin tamamı en üst düzeyde yapılan etkinliklerin farkındadırlar.

Öğretmenlerin Öğrencilere Karşı Tutumları										
Okuma salonlarında görev yapan öğretmenler öğrencilerini severler.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					1	1,1	15	17,2	71	81,6
2 Yıl					0	0	12	25	36	75,0
3 Yıl					0	0	3	23,1	10	46,9

Öğrencilerin tamamına yakınının soruya olumlu yanıt verdikleri görülmektedir.

Öğretmenler öğrencilerinin tüm problemleriyle ilgilenirler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					3	3,4	40	46	44	50,6
2 Yıl					0	0	25	52,1	23	47,9
3 Yıl					0	0	8	61,5	5	38,5

Okuma salonlarına 1 yıldır devam eden öğrencilerin soruya % 50,6 oranında “en çok” cevabını verdikleri görülmektedir.

Öğretmenler öğrencilerin derslerini yakından takip ederler mi?										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					6	6,9	43	49,4	38	43,7
2 Yıl					1	2,1	24	50	23	47,9
3 Yıl					0	0	7	53,8	6	46,2

Öğrencilerin tamamına yakınının soruya olumlu yanıt verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerinin derslerini yakından takip ettiğini belirtmektedirler.

Öğrencilere dersleri dışında genel tavır, davranış, insanlara saygı ve sevgi gibi değerler öğretilir.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl							15	17,2	72	82,8
2 Yıl							6	12,5	42	87,5
3 Yıl							1	7,7	12	92,3

3 yıldır devam eden öğrencilerin okuma salonlarında kendilerine insanlara saygı ve sevgi gibi değerlerin öğretildiğini % 92,3 oranında “en çok” şeklinde cevaplandırdıkları görülmektedir.

Öğretmenler öğrencilerine tavır, davranış, insanlarla iyi ilişkiler kurma noktasında örnek olurlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					1	1,1	18	20,7	68	78,2
2 Yıl					0	0	12	25	36	75
3 Yıl					0	0	2	15,4	11	84,6

Öğrencilerin tamamına yakınının soruya olumlu yanıt verdikleri görülmektedir.

Öğretmenler eleştiriye açıktır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					7	8	47	54	33	37,9
2 Yıl					0	0	28	58,3	20	41,7
3 Yıl					1	7,7	7	53,8	5	38,5

Öğrencilerin büyük bir kısmının öğretmenlerinin eleştiriye açık olduklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Öğretmenler görevlerini yerine getirirken özverili davranırlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl							26	29,9	61	70,1
2 Yıl							13	27,1	35	72,9
3 Yıl							7	53,8	6	46,2

Devam yılı fark etmeksizin öğrenciler en üst düzeyde öğretmenlerinin özverili davrandıklarının farkındadırlar.

Öğretmenler öğrencilerle birlikte olmaktan mutluluk duyarlar.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl							33	37,9	54	62,1
2 Yıl							17	35,4	31	64,6
3 Yıl						7	7	53,8	6	46,2

Öğrencilerin tamamına yakınının soruya olumlu yanıt verdikleri görülmektedir.

Okuma salonunda ki yöneticilerle öğretmenler iyi anlaşır.										
	En Az		Az		Orta		Çok		En Çok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl					1	1,1	21	24,1	65	74,7
2 Yıl					0	0	11	22,9	37	77,1
3 Yıl					0	0	5	35,5	8	61,5

Tüm öğrenciler idareci ve öğretmenlerin uyumlu bir şekilde çalıştıklarını ifade etmektedirler.

SONUÇ

Bu çalışmada “Kentlerin Az Gelişmiş Bölgelerinde Eğitim Durumu ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yapmış Olduğu Faaliyetler: Okuma Salonları Mamak Örneği” konusu ele alınmıştır. Çalışma literatür taraması, mülakat, anket uygulamaları ve yorumlarından oluşmaktadır.

Birinci bölümde eğitim, eğitim türleri, eğitimde toplam kalite yönetimi ve özel dershaneler konuları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Eğitim, neredeyse insanlık tarihi kadar eski ve bir o kadar da insanlık tarihi üzerinde etkili bir kavramdır. Kaldı ki tarihi çağların yazının icadıyla başlaması da eğitimin insanlık üzerinde ki etkisinin de bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Tarihsel süreç içerisinde eğitime önem vermiş tüm toplumlar medeniyete beşiklik etmiş ve arkalarında büyük izler bırakmışlardır. Bununla birlikte tüm dönemlerde insanlık adına eğitim çok büyük önem arz ederken, çoğu zaman da eğitim olanaklarından yararlanma açısından herkes eşit olamamıştır. Kimileri gerek sosyal statülerinden gerekse maddi olanaklarından dolayı daha iyi bir eğitim ve beraberinde daha iyi bir hayat standardı elde ederken, kimileri de eğitim imkânlarından ya tamamen yoksun ya da yararlanması gerektiği kadar yararlanamadığı için her anlamda hep bir adım geride kalmak durumunda olmuşlardır. Çalışma da genel olarak eğitimin ne olduğu üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte “eğitim hakkının önemi” ve “birey ve toplum açısından eğitim ne anlam ifade eder?” gibi konular ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. İnsanların en temel haklarından biri olan eğitim hakkından bazı insanların tam anlamıyla faydalanamayışının altında yatan etkenler incelenirken, konunun tek taraflı ele alınamayacak kadar geniş, problemlerin ve çözüm yollarının da bir o kadar çeşitli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden konu tüm yönleriyle sosyoloji biliminin sınırları içinde ele alınmalıdır.

Eğitimin bireyler ve toplumlar üzerinde meydana getirdiği değişim ve dönüşüm küçümsenmeyecek boyutlardadır. Adeta gelişmişliğin anahtarı rolünde olan eğitimde imkan ve fırsat eşitliğini sağlama –her ne kadar insanlık tarihi boyunca gerçekleşemediyse de- son derece gereklidir. Yaşanan tüm toplumsal travmaların nedenleri incelendiğinde temelinde eğitimsiz bireylerin yattığı bir gerçektir. Gerek bireysel gerekse toplumsal anlamda problemlerin çözümü adına herkesin, konumu ne olursa olsun eğitim hakkın-

dan eşit bir şekilde faydalanmasını sağlayacak çalışmaların planlanması ve uygulanması büyük önem taşımaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlama konusunda durumun nedenleri ile birlikte çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında yapılacak olan çalışmaların sağlıklı ve ayrıntılı bir şekilde planlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Çalışmada, eğitim türleri ele alınarak, eğitim türlerinin neler olduğu, hangi özellikleri taşıdığı, hangi yaşları kapsadığı gibi bilgiler değerlendirilmiştir. Eğitim türleriyle birlikte eğitim kademelerinde ki okullaşma oranları incelenerek, ülkemizin eğitim düzeyi ile ilgili analizler yapılmıştır. Yine bu veriler ışığında eğitime devam edememe probleminin altında yatan etkenler anlaşılmaya çalışılmıştır. Kırsal kesimlerde ve kentlerin geri kalmış bölgelerinde cinsiyet ayrımı olmaksızın eğitime devam oranında bir problem varken, bu probleme kız çocuklarının, erkek çocuklara oranla okullaşma oranlarında ki eksikliğini de ekleyebiliriz. Son yıllarda gerek Milli Eğitim Bakanlığı gerekse Sivil Toplum Kuruluşlarının yürütmüş olduğu çalışmalar sayesinde önemli mesafeler alınsa da, bu çalışmalar problemin çözümü adına henüz yeterli seviye ulaşamamıştır. Bireylerin eğitime katılımı ne kadar iyi sağlanırsa ve okullaşma oranı özellikle ortaöğretim ve yükseköğretimde ne kadar fazla olursa, toplumun gelişmişlik düzeyi de artar. Unutmamak gerekir ki eğitim faaliyetlerden yeteri kadar faydalanamayan insanlar toplumsal problemlerin bir parçası haline gelirler.

Son yıllarda anne-babalar, ne olursa olsun çocuklarının daha iyi bir eğitim alması için her türlü maddi fedakârlığı göze almaktadırlar. Öyle ki, anne babalar maddi imkanlarını zorlayarak çocuklarını özel okullarda okutmakta, bununla birlikte özel dershanelere göndererek çocuklarının bir adım öne geçebilmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Ailelerin bu talepleri beraberinde yüz binlerce öğretmene iş imkanı sağlayan dersane ve özel eğitim kurumlarının teşekküllerini ortaya çıkarmıştır. Özel dershaneler öğrencilere okul derslerinin yanında sınavları kazanabilmeleri için ekstra imkânlar sunmaktadır. Özel dershanelerin bu faaliyetleriyle öğrenciler gerekli bilgi ve motivasyonu elde ederken sınavlarda onları rakiplerinden bir adım öne geçirmektedir. Tüm bu gerçekler özel dershaneye gitmenin bir gereklilik hatta zorunluluk haline dönüşmesine neden olmuştur. Her ne kadar tartışılsa da özel dershaneler şu an ki eğitim sistemi içerisinde çok önemli bir argüman olarak karşımızda durmaktadır. Araştırmada özel dershaneler ile ilgili, özel dershanelerin doğuşu ve gelişimi, amaç ve işlevleri, özel dershanelerle ilgili sayısal ve-

riler gibi ayrıntılı konular da analiz edilmiştir. Bununla birlikte özel dershanelerin ücretli olması ve maddi imkanı yeterli insanların çocuklarını özel dershanelere gönderebiliyor olmaları, eğitim de ki fırsat eşitsizliği kavramını da iyice ön plana çıkarmaktadır. Bir tarafta okul derslerinin yanında özel dershaneye devam ederek bir o kadar daha eğitim gören, yapılan deneme sınavları ile kendi seviyesini gören ve ona göre motive olan öğrenciler, diğer tarafta ise gerek maddi imkânlardan yoksunluk gerekse ailelerinin yaşadıkları bölgelerin ya kırsal alan ya da gecekondu bölgesi olması nedeniyle eğitim faaliyetlerine erişim anlamında sıkıntı yaşayan öğrenciler aynı sınavlara girerek rekabet etmeye çalışmaktadırlar. Tam bu noktada aileler yoksulluğu ve cahilliği çocuklarına miras olarak bırakıyorlar. Özellikle sanayi devriminden sonra eğitimin bilgiye, bilginin de zenginliğe ve güce dönüştüğünü görmekteyiz. Öyle ki bu gün artık eğitimin öneminde ziyade bir üst aşamada yer alan eğitimde toplam kalite yönetimini tartışarak daha iyi bir eğitim nasıl sağlanır, bireylere iyi bir eğitimin verileceği ortamlar nasıl hazırlanır ve belki bunlardan da önemlisi, onları eğitecek eğitimcilerin nasıl yetiştirileceği, modern eğitim anlayışına göre hangi donanımlara sahip olmaları gerektiği gibi konular üzerinde durulmaktadır. Yapılan araştırmada toplam kalite yönetimi kavramı da ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Özellikle toplam kalite yönetiminin eğitimde nasıl olması gerektiği, eğitim unsurlarının buna göre nasıl şekillenmesi gerektiği konuları üzerinde de durulmuştur.

Eğitimde okullaşma oranlarında özellikle kız çocuklarının ortaöğretime ve yükseköğretime devam etmelerinde önemli artışlar sağlandı. Buna karşın eğitimde fırsat eşitsizliği problemi tam anlamıyla çözülebilmemiş değildir. Özellikle gecekondu bölgelerinde yaşayan insanların çocuklarına bu fırsat tam anlamıyla sağlanabilmiş gözüküyor. Öyle ki araştırma kapsamında öğretmenlerle yapılan mülakatlar sonucunda çok çarpıcı bilgiler elde edilmiştir. Bu bölgelerde ki okulların bazılarında şehirde olmasına rağmen öğretmen olmadığı için dersler boş geçmektedir. Gecekondu kavramı 1950'lerde köyden kente göçlerle ortaya çıkmıştır, şehirlerin metruk alanlarına yerleşen insanların şehirlerle entegrasyonu çok kolay ve mümkün olmamıştır. Şehir merkezlerine çok yakın olmalarına rağmen merkezde yaşayan insanların faydalandıkları hizmetlerden yeteri kadar faydalanamamışlardır. Çoğu zaman bu imkansızlıklar eğitimsizlik faktörüyle birleşince suça dönüşmüş ve buralarda yaşayan insanlar kendilerini zararlı işlerden koruyamamışlardır. Zamanla suç örgütlerinin insan kaynağı haline dönüşen bu bölgeler de ivedilikle

eğitim probleminin çözülmesi gerekmektedir. Yapılan çalışma sonucunda, buralarda yaşayan ailelerin eğitimsizlikten kaynaklanan birçok saplantılı düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Örneğin erkek çocuğunu bir şekilde okutmaya çalışan – okuma potansiyeli olmadığı halde- aileler aynı fedakarlığı kız çocukları için göstermemektedirler. Özetle bu bölgelerin eğitim problemiyle birlikte tüm konularda rehabilite edilmesi gerekmektedir.

Eğitimde fırsat eşitsizliğinin önüne geçebilme adına topyekün bir çalışma yürütülmelidir. Yürütülmesi gereken bu çalışmalarda resmi kurumlarla birlikte sivil toplum kuruluşlarına da önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Sivil toplum ülkemizde son yıllarda fonksiyonel hale gelen, tam anlamıyla yapması gerekenleri yapmaya başlayan bir kimlik kazanmıştır. Devletin resmi kurumlarıyla çözemediği bir çok problemin sivil toplum kuruluşlarıyla çok daha kolay bir şekilde çözüleceği bir gerçektir. İnsanlar üzerinde devletin ciddi yüzünün yanında sivil toplumun esnek yüzü çok daha kucaklayıcı olabilmektedir. Çalışmada genel anlamda sivil toplum kavramı ele alınmış, Türkiye’de sivil toplumun tarihsel süreç içerisindeki yeri irdelenmiştir. Yine araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak, Anadolu toprakları üzerinde sivil toplum kavramının, Selçuklularla başlayan ve Osmanlı Devleti ile doruk noktaya ulaşan fonksiyonel bir geçmişe sahip olduğunu görmekteyiz. Özellikle Selçuklu döneminde Anadolu baştan başa sivil toplum anlayışıyla imar edilmiş, Osmanlı Devleti ile de insanların eğitimlerinden, en temel ihtiyaçlarının karşılanmasına kadar, göçmen kuşların yiyeceği yemden, diğer dinlere ait ibadethanelerin bakımı ve onarımına kadar bir çok problem günümüz tabiriyle sivil toplum hareketleriyle halledilmiştir. Üstelik bu faaliyetler dönemin padişahları ve sultanları tarafından da desteklenmiştir. Sivil toplum kuruluşları son yıllarda Türkiye’de aktif pozitif ürünler ortaya koyan bir yapıya bürünmeye başlamıştır. STK’ların işlevleri üzerinde durulan araştırmada sivil toplum kuruluşlarının eğitim alanında yapmış olduğu çalışmalar incelenerek sonuçları üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Birçok sivil toplum kuruluşu eğitim ile ilgili bir şeyler yapılması gerekir düşüncesini taşıırken, çok azı bu konuda somut ve sonuca götüren çalışmalara imza atmıştır. Gerek bu bölgelerin sorunlu olması ve eğitim meselesinin kısa vadede halledilemeyecek kadar zor olması, gerekse elde ki imkânların yetersizliği ve gönüllülere ulaşp onların organizesinin zorluğu bu konu da somut adımlar atılamamasının başlıca nedenleri arasında gösterilebilir. Fakat bu çalışmaların ivedilikle başlatılması gerekmektedir. Eğitim

faaliyetleri ile ilgili yapılacak saha çalışmalarına ve hedef kitlenin tespit edilip sonuca gidecek bir sürecin içerisinde dahil edilmesi gerekmektedir. Bu araştırma mevcut problemin tespiti ve olası nedenlerini ortaya koyması adına önem arz etmektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşu tarafından yürütülen kapsamlı bir çalışmanın, mülakat ve anket analizi yoluyla yorumlanmasıyla çalışmanın artı ve eksilerini görme imkânı elde edilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde ise ESEV (Eğitimi Sevenler Derneği) himayesinde açılmış olan Okuma Salonlarının yola çıkış noktası ele alınarak, Okuma Salonlarının amaçları, işlevleri, fonksiyonları ve etkileri, Mamak Okuma Salonu örneği incelenerek anlaşılmasına çalışılmıştır. Okuma Salonları Türkiye genelinde kırsal bölgelerde ve kentlerin geri kalmış bölgelerinde eğitim olanaklarından tam anlamıyla faydalanamayan öğrencilere yönelik yürütülen kurslardır. Okuma Salonları eğitime gönül vermiş insanların destekleri ile çalışmalarını sürdürmektedirler. Türkiye genelinde okuma salonları bir çok insana ümit kaynağı olmuştur. Çeşitli nedenlerden dolayı okuyamayan çok sayıda öğrenci okuma salonlarının çalışmalarıyla okuma şansı elde etmişlerdir. Ayrıca yürütülen çalışmalara bazı illerde toplumun tanıdığı ve sevdiği sanatçıların, sporcuların ve işadamlarının ekonomik anlamda destek sağlaması da çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bir başka sonuçtur. Birçok sanatçının bu çalışmalarda yer alması ve destek olması toplumsal duyarlılığın daha hızlı harekete geçmesine neden olacağı için çok önemlidir.

Araştırma Genel anlamda okuma salonlarının fonksiyonları özel de ise Mamak Okuma salonunun bölgede yürüttüğü çalışmaların anlaşılması adına, Mamak Okuma Salonunda görev yapan idareci ve öğretmenlere yönelik mülakat çalışması, Okuma Salonuna devam eden öğrencilere yönelik de anket çalışması yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar ile birlikte elde edilen bulgular, Mamak Okuma Salonunun Mamak ilçesinin gecekondü bölgesinde yaşayan öğrencilere her anlamda önemli imkanlar sunduğunu ortaya koymaktadır. 3 yıllık bir geçmişe sahip olan Okuma Salonu bölgede çok kapsamlı bir çalışma yürütmektedir. İdareci ve öğretmenler eğitim kavramının sadece öğretim çalışmaları yürütülerek halledilemeyeceğinin farkında oldukları için, öğrencilerin tüm yönleriyle gelişme kaydedebileceği çalışmalar planlamışlardır. Öğrencilerin derslerine yönelik çalışmaların yanında, onların sosyal ve psikolojik açıdan mutlu ve uyumlu bir birey olabilmeleri için farklı etkinlikler düzenlemektedirler. Öğrencilerin motivasyonu-

nu arttırmak için yapılan gezi, piknik v.s. aktiviteler onların kişilik gelişimleri adına da önemli neticeler ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca okuma salonunda öğretmenlerin aileler ile sürekli irtibatla olması olası gelişmeleri anlık bir şekilde ailelere iletmeleri ve onlarla fikir alışverişinde bulunmaları öğrencilerin motivasyonu adına daha faydalı neticeler vermektedir. Okuma Salonunda öğrencilere yönelik yürütülen faaliyetlerin yanı sıra velilere yönelik de önemli ölçüde faaliyetlerin yürütüldüğünü görmekteyiz. Burada amaçlanan durum ailelerin çocuklarıyla daha sağlıklı bir ilişki içerisinde olmalarını sağlamak, onların bu gelişim dönemlerinde çocuklarına daha iyi tavır ve davranışlar sergilemelerine yardımcı olmaktır. Öyle ki desteklenen ve sevilen çocuklar seilmeyi ve desteklemeyi, eleştirilen çocuklarda eleştirmeyi ve nefret etmeyi öğrenirler. Ailelere yönelik yapılan seminer ve etkinliklerin pozitif geri dönütlerini aldıklarını belirten öğretmenler, bu durumun öğrenci davranış ve kişiliklerini de olumlu etkilediğini ifade etmektedirler. Okuma salonunda gönüllülük esasına göre çalışan öğretmenlerin özverili çalışmaları öğrenciler ve aileleri üzerinde müspet tesir uyandırmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular ışığında öğrenciler kendilerine sunulan bu imkanları, büyük bir fırsat olarak değerlendirmektedirler. Öğrencilerin çok yönlü gelişimlerini hedefleyen bu çalışmalar beraberinde önemli başarıları da getirmektedir. Açıldığı yıldan bu yana devam eden tüm öğrencilerini SBS sınavının sonucunda başta Anadolu öğretmen liseleri olmak üzere tercihi okullara yerleştirme başarıları göstermişlerdir. Elde edilen bu başarılar bölgede yaşayan diğer aileler ve öğrenciler için olumlu motivasyon olmuştur. Bunun yanında öğrencilerin tavır ve davranışlarında yaşanan değişiklik ve gelişmeler başta aileleri olmak üzere bölge halkının dikkatini çekmiştir. Yürütülen bu çalışmalar sivil toplum kuruluşlarının neler yapabileceğinin en somut örneğidir. Mamak Okuma salonunun bölgede yürütmüş olduğu bu faaliyetler önemli boyutlarda olsa da, idareci ve öğretmenlere göre yapılacak daha çok şeyin olduğu bir gerçek. Araştırma kapsamında idareci ve öğretmenlerle yapılan mülakatlarda öğretmenlerin neredeyse tamamına yakınının, öncelikli olarak ortaöğretime devam eden öğrencilerin de faydalanabileceği okuma salonlarının faaliyete geçmesi gerekliliğinin altını çizdikleri görülmüştür. Mevcut ihtiyaca karşın, ortaya konulan çalışmaların henüz çok yetersiz olduğunu belirten öğretmenlerin, bölgede her anlamda büyük mağduriyetlerin yaşandığını söylemeleri durumun ciddiyetini ortaya koyması adına önemlidir. Ayrıca öğretmenlerin göstermiş oldukları gayretleri fedakârlıktan ziyade görev olarak değerlendirmeleri de sivil toplumun en önemli şansı olarak gösterilebilir.

Yürütülen çalışma da ortaya çıkan sonuçlar ilgili okuma salonu idareci ve öğretmenleri tarafından da değerlendirilerek çalışmaya artı bir katkı sağlanmıştır.

Sonuç olarak Sivil Toplum Kuruluşları bu ve bunun gibi çalışmalarla toplumsal düzen ve dengenin sağlanması adına da önemli katkılar sağlarken, toplumun farklı katmanları arasında ki farkın kapanması veya aza indirilmesi açısından da çok büyük önem taşıdığı da ayrı bir gerçektir. Sivil toplum kuruluşlarının ilerleyen süreçlerde benzer çalışmaları arttırarak devam ettirmesi bu bölgelerin mağduriyetini gidermesi burada ki nesillerin sorunsuz bir şekilde toplumla entegrasyonu açısından da çok önemlidir. Eğitimli bireylerin varlığı toplumun daha sağlıklı ilerlemesini sağlayacağı için, eğitim faaliyetlerinin aralıksız bir şekilde gerek resmi gerekse Sivil Toplum Kuruluşları tarafından en üst düzeyde yürütülmesi gerekmektedir. Resmi kurumların tam anlamıyla nüfus edemedikleri bölgelerde Sivil Toplum Kuruluşlarının yapabileceği ciddi çalışmalar olacaktır. Bu bağlamda Sivil Toplum Kuruluşlarının ve Devletin resmi kurumlarının eş güdümlü, birbirlerini tamamlayan bir özellik göstermeleri de ayrıca önemlidir. Buna benzer çalışmaların artması ve desteklenmesi, ülkemizde ki sorunlu bölgelerin rehabilite edilebilmesi açısından oldukça önemli ve gereklidir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Ş. **“Sivil Toplum Kurumu Olarak Türkiye’de Derneklerin Profili”**, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2010.
- AKÇAY, C. **Türk Eğitim Sistemi**, Anı Yayıncılık, Ankara 2006.
- AKDERE, Fırat ve Bask, **TKY Türkiye Perspektifi, Degisen Kalite Anlayışı ve TKY Sempozyumu**, Üniform Matbaacılık Yayınları, İstanbul 1994.
- AKKAN, H. **Öğretmen Ve Yönetici Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Kademe Okullarının Eğitimde Fırsat Eşitliği Açısından İncelenmesi**, Yüksek Lisans T. Ankara 2000.
- AKTEL, M. **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara. 2003.
- AKYÜZ, H. **“İşin Bazı Şekilleri ve Pedagojik Anlamda İş Kavramı”**, Milli Eğitim ve Kültür Dergisi. Ankara 1984.
- ARMAĞAN, İ. **Bilgi Toplum Bilimine Giriş**, Doğu Matbaası, İzmir 1992.
- ARSLANTÜRK, Z. AMMAN, T. **Sosyoloji**, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008.
- AYAZ N. **TBMM 1995 Yılı Bütçe Raporu**, Ankara 1994.
- AZADE, Sennur, **Meslek Liselerinde Yönetim ve Öğretmenlerin Toplam Kalite Yönetimine ilişkin Görüşleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2000.
- AZAKLI, S. “Devlet-Sivil Toplum ve Türkiye”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yıl:3, Sayı:18,
- BAĞIŞLAR, Y. **İlköğretim okullarında OGM uygulamalarına ilişkin; yönetici, öğretmen ve öğrencilerin değerlendirme farklılıkları**, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.
- BAŞARAN İ.E. **Türkiye Eğitim Sistemi**, Kadioğlu Mat., Ankara, 1993.

BAŞARAN, İ. E. **Eğitim Bilimine Giriş**, Ekinoks Yayını ve Dağıtım, Ankara 2007.

BAŞARAN, İ. E. **Eğitime Giriş**, Kadıoğlu Matbaası, Ankara 1987.

BİLGİSEVEN, K. A. **Eğitim Sosyolojisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992.

BİLGİN, H.Nihat, **Çağdas ve Demokratik Eğitim**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1993.

BULUÇ, B. “Türkiye’de, İlköğretim İkinci Kademe Okullarda Eğitimde Fırsat ve İmkân Eşitliği”, **Eğitim Yönetimi Dergisi**, Ankara 1997.

ÇAHA, Ö. **Bir Kez Daha Sivil Toplum Üzerine**, İz Yayıncılık, İstanbul 2003.

ÇAHA, Ö. **Sivil Toplum Aydınlar Ve Demokrasi**, İz Yayıncılık, İstanbul 1999.

ÇELİK, Vehbi, **Okul Kültürü ve Yönetimi**, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2000.

DUMAN, T. **Özel Dershaneler ve Fonksiyonları**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1984.

DURSUN, D. **Devlet Karşısında Sivil Toplumun Artan Gücü Ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme**. Türkiye’yi yeniden düşünmek sempozyumu, Hak-İş Yayınları, Ankara 1997.

ENSARİ, H. **21.Yüzyıl Okulları İçin Toplam Kalite Yönetimi**, Sistem Yayıncılık 217, İstanbul 2000.

EREŞ, F. Eğitimin sosyal faydaları: Türkiye-AB Karşılaştırması, **Milli Eğitim Dergisi**, Ankara 2005.

ERGÜN, M. **Eğitim Sosyolojisine Giriş**. Ocak Yayınları, Ankara 1994.

ERKUL, H. **Yatılı Bölge İlköğretim Okullarında Yönetim Sorunları ve Toplam Kalite**, Kamu Yönetimi Ulusal Kongresi, Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1998.

ERSAVAŞ, Ö, **Gecekondü Alanlarının Dönüşümü: Ankara Gültepe Mahallesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2009.

ERYILMAZ, B. **Bürokrasi ve Siyaset**, Alfa Basım-Yayım, İstanbul 2002.

ESKICUMALI, A. **Eğitim ve toplumsal değişme: Türkiye’ nin değişme sürecinde eğitimin rolü, 1923-1946**. Boğaziçi Eğitim Dergisi, İstanbul 2003.

FİDAN N.ve ERDEN M. **Eğitime Giriş**, Peryal Mat. San. Tic. Ltd. Şti, Ankara 1991.

GÖK, F. **Eğitim Hakkı: Türkiye Gerçeği. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı**, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya 2004.

GÜLER, Birgül, **Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri**, TODAİE Yayınları, Ankara 1995.

GÜMÜŞ, K. **Türkiye’de Stk Tarihini Yeniden Okumak**, Sivil Toplum, Ankara 2003.

İÇER, M. M. **Türkiye’de Eğitim Sisteminin Genel Amaçları ve Temel Eğitim İlkelerinin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1997.

İÇLİ, G. **Sosyolojiye Giriş**. Anı Yayıncılık, Ankara 2002.

KAMALAK, İ. **“Türk Eğitim Sistemi’nde Fırsat Eşitliği: Karşılaştırmalı Bir Bakış”**, İstanbul 2004.

KARAKUŞ, O. **“Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşları”**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2006.

KARPAT, K. (2003), **Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm**, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

- KEMERLİOĞLU, E.KIZILÇELİK, S.Gündüz **Eğitim Sosyolojisi**, Saray Kitabevi. İzmir 1996.
- KIHTIR, A. **Avrupa Birliği'nin Eğitim Politikası**. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2003.
- KILIÇ E. **“Yaygın Eğitim”, Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, MEB Yayınları 91, Ankara 1983.
- KONGAR, E. **Toplumsal Değişme**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1972.
- KÖKSAL, Hayal, **Kalite Okullarına Geçiste Toplam Kalite Yönetimi**, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1998.
- KUÇURADI, İ. **Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar. Sivil Toplum Kuruluşları Üç Sempozyum**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1998.
- LEWIS, O. **İşte Hayat**, E Yayınları. İstanbul 1968.
- LINDEMAN, E.C. **Halk Eğitiminin Anlamı**, (Çev.: Celâl Şentürk), MEB Basımevi, Ankara 1969.
- M.E.B. **“Milli Eğitim İstatistikleri”**, Ankara, 2010
- MEB, **Okul Gelisim Modeli Planlı Okul Gelisimi**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1999.
- OKÇABOL, R. **Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)**, Der Yayınları, İstanbul 1996.
- ÖNDER, İ. **“Eğitimin Yeniden Tasarlanması”**, İktisat Dergisi, İ.Ü. İktisat Fakültesi, İstanbul 1966.
- Öz- De- Bir, **“Japon Eğitim Sistemi ve Dershaneler”** Özel Dershaneler Birliği Derneği İnceleme ve Araştırma Yayınları, Ankara 2005.
- ÖZDEMİR, H, **“Vakıflar ve Sivil Toplum”**, Yeni Türkiye, Yıl 3 Sayı 18, İstanbul 1997.

ÖZTÜRK, H. **Eğitim Sosyolojisi**. Hatipoğlu Yayınları, Ankara 1993.

PEKER, Ömer, Eğitimde Kalite ve Akreditasyon, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 29, Sayı: 4, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1996.

SAYIN, Çigdem, **TKY'nin İlköğretim Okullarında Uygulanabilirliği**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.

SÖNMEZ, V. Eğitim Felsefesi, Anı Yayıncılık. Ankara 1998.

ŞENOL, D. ve YILDIZ, S. Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Öğrenci- Öğretmen ve Aile Etkileşimi – Diyarbakır ve Erzurum Örneği- Ç.Ü. **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 18, Sayı 1, Adana 2009.

ŞİŞMAN, M. **Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2010.

ŞİRİN, H. “Eğitimin Siyasal İşlevleri Ve Türkiye’deki Sivil Toplum Örgütlerinin Bu İşlevlere İlişkin Görüşlerinin Analizi” Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2008.

TEKELİ, İ. **Eğitim Üzerine Düşünmek**. Tübitak Matbaası, Ankara 2003.

TEZCAN, M. **Eğitim Sosyolojisi**, Şafak Yayınları, Ankara 1999.

TOPRAKÇI, E. Eğitim Üzerine, Ütopya Eğitim Dizisi, Ankara 2005.

TOSUN, E. G. **Demokratikleşme perspektifinden devlet-sivil toplum ilişkisi**, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul 2001.

TÖREMEN, Fatih, **Öğrenen Okul**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001.

TUNCAY, M. **Sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili kavramlar**, Sivil Toplum, İstanbul (2003).

TUNÇ, S. **Türkiye’de Eğitim Eşitliği**, Başnur Matbaası, Ankara 1969.

TURAL, N. K. **Eğitim Finansmanı**, Anı Yayıncılık, Ankara 2002.

TÜRKÖNE, M. **Medeniyetler büyüü, Kamu Yönetimi Seçme Yazılar**, (Derleyenler: Burhan Aykaç ve H. Kavuk). Gazi Üniv. İ.İ.B.F Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi Yayını, Ankara 2003.

TÜRKÖNE, M. **Modernleşme, Laiklik Ve Demokrasi**, ARK Yayınevi. Ankara 1994.

ULUĞ, Fevzi, **“Okul Sisteminde Toplam Kalite Yönetimi”**, Kamu Yönetiminde Kalite 1. Ulusal Kongresi, TODAİE Yayınları, Ankara 1999.

ÜLGEN, Gülten, **Eğitim Psikolojisi**, Bilim Yayınları, Ankara 1995.

ÜNAL, Sedat **Eğitimde Fırsat Eşitsizliği Araştırması**. Ankara: Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1984.

ÜNAL, Semra, **Eğitim Örgütlerinde Toplam Kalite Yönetiminin Öğeleri ve Uygulamada Karşılaşılan Engeller**, 1. Ulusal Kalite Kongresi, Tüsiad-Kalder Yayınları, İstanbul 1998.

VARIŞ, F. **Eğitim Bilimine Giriş**, A. Ü. Eğitim Bilimleri Yayınları, Ankara 1985.

YALIN, İbrahim ve S. ÖZDEMİR, **Her Yönüyle Öğretmenlik Meslegi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 1998.

Yaman H. (2000). **Eğitim Hakkı**, Eylül 2000.

YIKILMAZ, Necla. **Yeni Dünya Düzeni ve Çevre**, Sosyal Arastırma Vakfı Yayını, İstanbul 2003.

YILDIRAN, Güzver, **Öğrenme Düzeyi ve Ürünleri**, Bogaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1982.

Yıldiran,G. **Avrupa Birliği ve Türk Eğitiminden Beklentiler. Avrupa Birliği ve Eğitim.** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları Yayın No: 192, Ankara 2003.

YILDIRIM, Hasan Ali, **Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi**, Nobel Yayınevi, Ankara 2002.

YILMAZ, A. “Sivil Toplum Demokrasi ve Türkiye”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yıl 3, Sayı 18, Kasım-Aralık, 1997

YÖRÜKAN, T. “**Gecekondu ve Gecekondu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri**”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.dernekler.gov.tr

www.meb.gov.tr

www.munazara.ege.edu.tr

www.nevsehireml.net 2005

www.programlar.meb.gov.tr

www.Turkhukuksitesi.Com

EKLER

ANKET FORMU

KONU : Kentlerin geri kalmış bölgelerinin eğitim durumları, bu konuyla ilgili STK larının yapmış olduğu çalışmalar: okuma salonları örneği

ARAŞTIRMACI : Hasan KALA

TARİH :

OKULUNUZ :

SINIF :

Sevgili öğrenciler;

Bu bilimsel araştırma Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda yürütülen yüksek lisans tez çalışması için gerçekleştirilmektedir. Bu araştırmanın amacı, Kentlerin geri kalmış bölgelerinin eğitim durumlarını ve okuma salonlarının faaliyetlerini değerlendirerek eksiklikler hususunda çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için sizin değerlendirmeleriniz büyük önem taşımaktadır.

Ankette bildireceğiniz görüşler araştırmanın amacı dışında kullanılmayacaktır ve gizli tutulacaktır. Tüm maddeleri açıklamalar doğrultusunda, dikkatli ve içtenlikle değerlendirmeniz araştırmanın amacına ulaşmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Sevgili Öğrenciler, bu araştırmaya yaptığınız katkıdan dolayı teşekkür eder, başarılar dilerim.

Hasan KALA

Yüksek Lisans Öğrencisi

1- Cinsiyetiniz? 1-Erkek () 2-Kadın ()

2- Yaşınız?

3- Okuma salonlarına kaç yıldır devam ediyorsunuz? Yıl

4- Ailenizin aylık toplam geliri yaklaşık kaç TL'dir?TL

5- Kaç kardeşiniz? kardeş.

6- Annenizin eğitim durumu nedir?

1- Okuma yazma yok ()

1- İlkokul ()

2- Ortaokul ()

3- Lise ()

4- Üniversite ()

5- Yüksek Lisans-Doktora ()

7- Babanızın eğitim durumu nedir?

- 1- Okuma yazma yok ()
- 2- İlkokul ()
- 3- Ortaokul ()
- 4- Lise ()
- 5- Üniversite ()
- 6- Yüksek Lisans-Doktora ()

Bu bölümde okuma salonlarındaki yaşantılarınızdan bir kısmı maddeler halinde sunulmuştur. Her maddeyi dikkatlice okuyunuz. Her davranışa Okuma Salonlarında gösterildiği biçimiyle madde karşısındaki size en uygun olan kutucuğa (X) işareti koyunuz.

ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRME ANKETİ					
OKUMA SALONU YAŞANTILARI	En Az	Az	Orta	Çok	En Çok
1. Okuma salonunun burada açılması sizi ne kadar etkiledi?					
2. Okuma salonları öğrencilerin başarısı üzerinde ne kadar etkilidir?					
3. Okuma salonlarında öğrenciler için derslerinin dışında farklı etkinlikler düzenleniyor mu?					
4. Okuma salonlarında görev yapan öğretmenler öğrencilerini severler.					
5. Öğretmenler öğrencilerinin tüm problemleriyle ilgilenirler mi?					
6. Öğretmenler öğrencilerin derslerini yakından takip ederler mi?					
7. Okuma salonlarına geldikten sonra derslerinizde olumlu bir değişiklik oldu mu?					
8. Öğretmenleriniz aileleriniz ile görüşürler mi?					
9. Öğretmenleriniz, sizlerin sosyal ve psikolojik gelişimlerinize yardımcı olurlar mı?					
10. Öğretmenleriniz, sizlerin kitap okuma alışkanlığı kazanmanız konusunda çalışmaları ve teşvikleri var mıdır?					
11. Öğrencilere dersleri dışında genel tavır, davranış, insanlara saygı ve sevgi gibi değerler öğretilir.					
12. Öğretmenler öğrencilerine tavır, davranış, insanlarla iyi ilişkiler kurma noktasında örnek olurlar.					
13. Öğretmenler eleştiriye açıktır.					
14. Öğretmenler görevlerini yerine getirirken özverili davranırlar.					

15. Okuma salonları olmasaydı dershaneye gider miydiniz?					
16. Sizde okuyup meslek sahibi olduğunuzda bu şekilde insanlara yardım etmek ister misiniz?					
17. Okuma salonlarının sizin gelişiminiz ve hayata bakışınız üzerinde olumlu etkileri oldu mu?					
18. Öğretmenler öğrencilerle birlikte olmaktan mutluluk duyarlar.					
19. Okuma salonunda ki yöneticilerle öğretmenler iyi anlaşır- lar.					
20. Öğrenciler sorunlarını yönetici ve öğretmenlere rahatlıkla anlatabilirler.					
OKUMA SALONU YAŞANTILARI	En Az	Az	Orta	Çok	En Çok
21. Sınıfta görüş ve önerilerimi rahatlıkla dile getirebiliyorum.					
22. Okuma salonlarında kendimi değerli hissediyorum.					
23. Okuma salonlarında öğrendiğim bilgilerle insanlara ve hayata karşı bakışım olumlu etkilendi.					
24. Bize öğrenme ve başarıma fırsatı tanınmaktadır.					
25. Sınıfta rahatlıkla oturabiliyor, dersleri en iyi şekilde izleyebiliyorum.					
26. Okuma salonlarında sosyal aktiviteler, piknik, gezi vs. Yapılmaktadır.					

NOT = İlave etmek istediğiniz konular varsa lütfen belirtiniz

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

İLETİŞİM = Hasan KALA

OKUMA SALONLARI ÖĞRETMEN VE İDARECİLERLE GERÇEKLEŞTİRİLECEK MÜLAKAT

1. Okuma Salonları hangi amaçla açılmıştır ve ne zamandır faaliyet göstermektedir?
2. Okuma Salonları niçin gecekondü bölgelerinde açılmıştır?
3. Okuma Salonlarının öğrencileri nasıl ve kimler arasından seçilir?
4. Okuma Salonlarına devam eden öğrencilerle ilgili ne gibi aktiviteler gerçekleştiriyorsunuz?
5. Öğrenciler hangi branşlardan haftada kaç saat ders görüyorlar?
6. Öğrencilere dersler ile ilgili herhangi bir kaynak veriyor musunuz?
7. Okuma Salonlarının giderleri ne şekilde karşılanıyor?
8. Öğrenci velilerinin genel anlamda maddi durumlarının kötü olmalarının size getirdiği dezavantaj veya avantajlar nelerdir?
9. Öğrencilerin sadece Dersleri ile ilgili çalışmalar mı yürütüyorsunuz?
10. Öğrencilerinizin, gerek dersleri ile ilgili gerekse genel davranışları itibarıyla Okuma Salonlarından önce veya sonra ki durumlarını nasıl değerlendirebilirsiniz?
11. Öğrencilerin sosyal, kişilik gelişimleri üzerinde ne gibi çalışmalar yürütmektesiniz?
12. Veliler ile hangi sıklıkla ve amaçlarla görüşüyorsunuz?
13. Velilere yönelik ne gibi etkinlikler gerçekleştiriyorsunuz?
14. Okuma Salonlarından Mezun olan öğrencileriniz ile ilgili herhangi bir irtibat veya faaliyet durumunuz nedir ve neler yapılmaktadır?
15. Gecekondü bölgeleri veya kırsal alanlarda ki problemin kaynağı sizce eğitimsizlik midir veya ne kadar etkilidir?
16. Bu problemlerin çözümünde Okuma Salonları ciddi bir sayıya ve potansiyele ulaşmış gibi görünmekte sizce bu yeterli midir?
17. Sizi burada görev almaya iten sebep nedir?
18. Burada yaşayan insanların Okuma salonları ile ilgili görüş ve düşünceleri nelerdir?
19. Devam eden öğrencilerin sınav kazanma durumlarında ki değişiklik hangi boyuttadır?

20. Öğretmenlerinizi seçerken nelere dikkat etmektesiniz?
21. Öğretmenlerinizin mesleki yeterliliği üzerinde kurum olarak ne gibi faaliyetler yürütmektesiniz?
22. Sizleri ve öğretmenlerinizi böyle bir çalışmaya teşvik eden unsur tam olarak nedir?
23. Bu tür çalışmaların artması niçin gereklidir?
24. Sizin eklemek istedikleriniz varsa nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

ÖZGEÇMİŞ

1981 İzmir doğumlu, ilkokul, ortaokul ve liseyi Tire ilçesinde tamamladı. 1999 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğine kaydoldu. 2004 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinden mezun oldu. 5 yıl süreyle Ankara’da özel bir kurumda öğretmenlik yaptı. 2010 yılından itibaren Ankara’da “Mutlu Çocuklar Derneği” adında bir dernekte çalışıyor.